SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 31
12 – 13/2016
26. marec 2016

Cena 1,- €

ZALOŽIL ĽUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845 VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

PEKLO POMENOVANÉ NORIĽSK A VORKUTA Strana 4.

PORIADNE ROZKÝVANÉ INTEGRAČNÉ PILIERE Strana 6.

REBELANT A BOJOVNÍK PETER ŠTRELINGER Strana 10.

MOSTY OD PRAVEKU PO VEĽKÚ MORAVU Strana 14.

STOROČNICA PERLY SLOVENSKÉHO NÁRODA Strana 16.

SLOVO O SLOVENSKU

Vtedy, a ešte dlho potom neboli nijaké kinder vajcia. Ak sme sa v pondelok po Veľkonočnej nedeli zavčasu zrána rozbehli oblievať dievčatá, vedeli sme, že sa nám veľa čokolády neujde, iba ak dáky zlatý dukátik so sladkou hnedou maškrtou vnútri. Aj to sme museli ku krstnej... A ak sme nenarobili po domácky vyrobenými „parfínmi“ veľa škody na oblečení, mohli sme čakať aj pár drobných. Zato sme sa mohli staviť, že sa nám dopoludnia vo vreckách a všelijakých tanistierkach nazbiera aj tucet slepačích vajíčok, natvrdo uvarených v cibuľových šupkách. Takmer vždy mali farbu ako obrazy majstra Ruda Krivoša. Možno by stálo za to pouvažovať, prečo sa maľujú práve vajíčka. Menia sa na kraslice – písanky. A všelijako inakšie sa s nimi ľudia cipkajú a piplú, krášlia ich ornamentíkmi, obtáčajú cverenkami i drôtikmi, dierkujú a rýpkajú do škrupiniek veršíky a vyznania. Možno by stálo za to pripomenúť si z mnohých múdrych Krivošových sentencií a úvah aj tú o detstve, keď sa mu väčšina vecí, ba aj chute a vône videli hnedé – dokonca aj čerstvé mlieko v prítmí maštale, ktoré dojila stará mama na malej trojnožke...

Maliar galandovec rámcuje: „Hnedý je zrod aj zánik. Hnedý je puk na konári jablone, skôr ako z neho vylezie nesmelá krehká zeleň listu, a hnedé je aj zhnité jablko.“ A ja mu verím. Veď kto by mohol o tom vedieť viac a lepšie ako tento slovenský šľachtic maľby a farieb. Ale odbočil som...

V ten sviatočný deň, keď sa u nás všetci zdravia: Christos voskrese!, a predtým zviazané zvony opäť hlaholia, popoludní sa vyjarnená chlapčenská chasa s tými hnedočervenými vajíčkami vyrojila na lúky za sadmi, kde už vykúkali prvé púpavky aj vykúpané dievčinky. Vyhadzovali sme ich k slnku, akoby sme jeho lúče chceli privábiť na zem, kam sme tie vajíčka nechali dopadať. Akoby tej hnedej hline mali dať nový život!

Emil SEMANCO

R - 2016015

NEOGRAFIA

www.neografia.sk

Kresťania sú najviac prenasledovaní zo všetkých vierovyznaní vo svete

NAJVÝZNAMNEJŠÍ SVIATOK KRESŤANOV

Eva ZELENAYOVÁ – Foto: Emil SEMANCO

Od druhého storočia nášho letopočtu si kresťania pripomínajú najvýznamnejší sviatok kresťanského cirkevného roka Veľkú noc. „Viera v Ježišovo zmŕtvychvstanie patrí k základnej pravde kresťanstva od začiatku,“ objasňuje nitriansky biskup Viliam Judák. Vo svete si umučenie, smrť a vzkriesenie Ježiša Krista pripomínajú 2,2 miliardy veriacich. V súčasnosti sú však kresťania najprenasledovanejšou skupinou ľudí na zemi.

Medzinárodná spoločnosť pre ľudské práva tvrdí, že kresťania sú najviac prenasledovaní zo všetkých vierovyznaní na svete. Podľa amerického Centra pre štúdium globálneho kresťanstva umrie každý rok vo svete až stotisíc kresťanov pre svoju vieru. Kresťania miznú z celých oblastí, najmä z územia Blízkeho východu, zo starovekého biblického srdca.

■ POSTUP SEKULARIZÁCIE

Na postupujúcu sekularizáciu Európy, ktorá z nej vytláča kresťanstvo, upozornil nedávno pápež František. Slovensko nie je imúnne voči modernizmu, ktorý sa prejavuje tým, že sa ľudia začínajú hanbiť za Boha. Za modernú konzervatívnu stranu sa trebárs považuje taká, ktorá s Bohom nemá nič spoločné. Ako môžeme prežívať Veľkú noc v pohnutých časoch prenasledovania kresťanov? Duchovný PV ZPKO Ján Košiar hovorí: „Máme tú výhodu, že žijeme 20. storočí od ukrižovania Ježiša Krista. A máme za sebou historickú skúsenosť generácií pred nami. Po Veľkom piatku vždy príde Veľkonočná nedeľa. Teraz sme v situácii, že na cirkev každý pľuje, nadáva, ohovára ju, každý na ňu útočí, obviňuje, ale Kristus Pán premohol hriech, premohol smrť a vždy po Veľkom piatku príde Veľkonočná nedeľa. Tak dúfajme aj my, že sa dožijeme Veľkonočnej nedele.“

Politický väzeň komunizmu Anton Semeš k tomu dodáva: „Ak doteraz cirkev bola na pohrebe všetkým prenasledovateľom, vrátane Hitlera, Stalina, bude na pohrebe aj globalizátorom.“

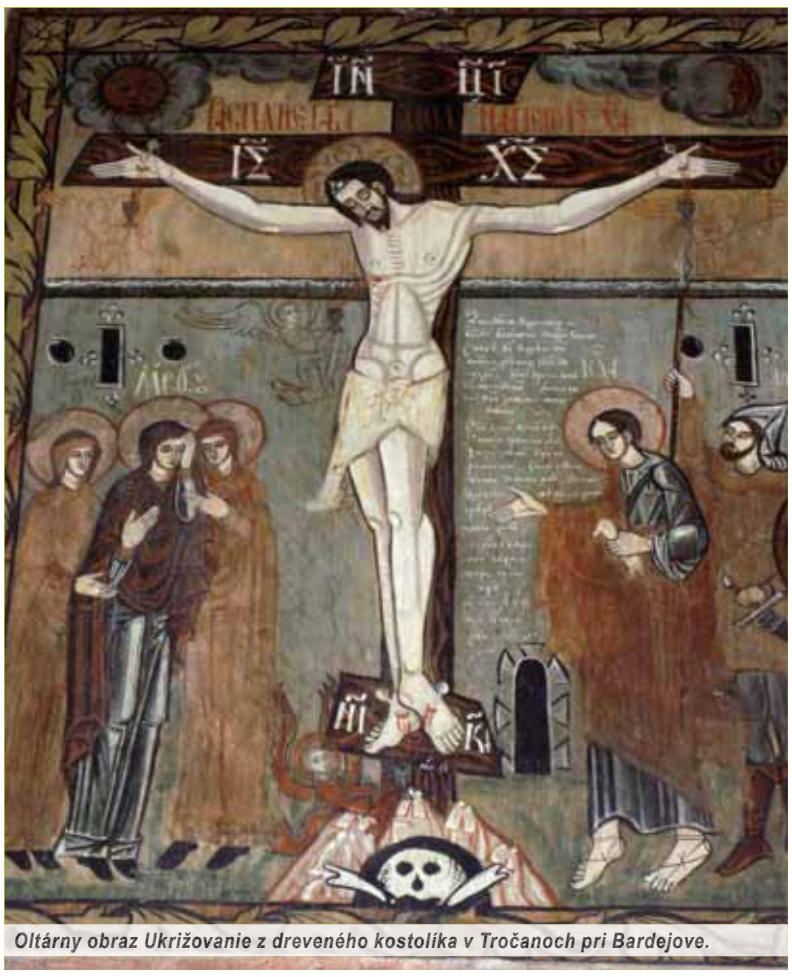

Oltárny obraz Ukrižovanie z dreveného kostolíka v Tročanoch pri Bardejove.

Počas Veľkonočnej nedele vo všetkých kresťanských kostoloch zaznieva slávnostné Kristus vstal z mŕtvych! Pamätnú židovskú paschu ako spomienku na vyslobodenie izraelitov z Egypta slávil aj Kristus vo večeradle s apoštolmi pred svojím umučením. Je známa ako Posledná večera, na ktorej ustanovil Eucharistiu.

■ PAŠKÁL A BARÁNOK

Symbolom posvätného tajomstva Veľkej noci je paškál (svieca) i veľkonočný baránok. Baránok bol pre Židov symbolom zmierenia obety, ale aj záchrany. Krv baránka, ktorou natreli veraje dverí pri odchode z egyptského otroctva, zachránila vyvolený národ pred smrťou. Na pamiatku tohto zázračného vyslobodenia sa v Izraeli začala každoročne konať slávnosť paschy. V predvečer tohto veľkého sviatku obetovali otcovia rodín na chrámovom nádvorí v Jeruzaleme jednoročného bezchybného baránka. Ježiš zomrel práve v tú hodinu, keď sa v chráme zabíjali baránky na veľkonočnú slávnosť. Biskup Judák hovorí, že „aj na základe toho, ale aj mnohých proroctiev je Ježiš chápaný ako novozákonný nepoškvrnený baránok“.

Veľká noc nemá pevný dátum v kalendári. Slávi sa vždy v nedeľu po prvom jarnom splne mesiaca. Časovo sa zhruba prekrýva s pohanskými oslavami príchodu jari a aj niektoré ľudové tradície pochádzajú z predkresťanských dôb. V pravoslávnej cirkvi sa Veľká noc na rozdiel od katolíckej cirkvi časovo posúva podľa juliánskeho kalendára.

3 OTÁZKY PRE:

Mikaelu SHIFFRINOVÚ z USA, víťazku slalomu SP v Jasnej

Prišla, videla, informovala a zvíťazila

● Od soboty 5. marca do pondelka 7. marca sa v Jasnej v Nízkych Tatrách konalo veľké športové podujatie. Historicky prvé preteky zjazdárskeho Svetového pohára na území samostatného Slovenska ste vyhrali vy. Čo si myslíte o Slovenkách Veronike Velez-Zuzulovej a Petre Vlhovej?

Mám pred nimi rešpekt. Už od úvodných pretekov tejto sezóny v našom americkom Aspene sa obe prezentujú skvelými výkonmi. Veronika sa medzi elitou drží už pätnásť rokov a stále na sebe tvrdo pracuje, takže je pre mňa nielen súperkou, ale aj dobrým príkladom bojovnosti. Petra je veľký talent, sme v rovnakom veku a zrejme sa ešte budeme na svahoch stretávať niekoľko rokov. Je nesmierne bojovná, vždy do toho dáva všetko a práve o to sa usilujem aj ja.

● Mnohí vás považujú za jednu z najkrajších športovkýň. Ako to beriete?

Veľmi to nevnímam. Pre mňa je podstatný šport, ostatné je mediálny obraz, ktorým sa nechcem nechať rozptyľovať.

● Ako ste sa na Slovensku cítili? Prídete opäť?

Ja som ešte v sobotu pred zrušením obrovského slalomu prostredníctvom svojej internetovej stránky poslala do sveta tento odkaz: „Nemožno pochybovať o tom, že v Jasnej je krásne. Ak nie je príliš veterno alebo taká hmla, že nie je nič vidieť. Žarty bokom. Trať je v skvelom stave a my všetky sa nemôžeme dočkať, kedy si na nej zasúťažíme. Držte palce, aby sme mohli absolvovať slalom aj obrovský slalom. Usporiadatelia robia všetko preto, aby pripravili výborné preteky. No tak, matka príroda, buď tento víkend na našej strane!“ Napokon to dobre dopadlo a som rada, že som na Slovensku mohla pretekať a aj vyhrať.

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ
Foto: ZATL

V SNN 14/2016 SI PREČÍTATE

- NASLEDUJÚCE 14. ČÍSLO SLOVENSKÝCH NÁRODNÝCH NOVÍN VYJDE AŽ 9. APRÍLA
- Legendárny športový hlásateľ František Štamberský je deväťdesiatnikom
- Imrich SEDLÁK v úzkom kontakte s Maticou, kultúrnym a politickým dianím

Treba prehodnotiť embargo voči Rusku a urýchlene nachádzať nové trhy

Európske mlieko dosiahlo bod varu

Ivan BROŽÍK – Foto: archív SNN

Európski farmári vzhľadom na vážnosť situácie pristúpili k protestným aktivitám. Mlieko opäť prúdom tečie po uliciach európskych miest. Na Slovensku to vrie tiež, no nateraz pod pokrievkou. Na ostatnom zasadnutí Rady EÚ preto logicky rezonovala téma kritickej situácie na trhu s mliekom, bravčovým mäsom, ovocím a so zeleninou. Situácii venovali pozornosť ministri pôdohospodárstva európskeho spoločenstva.

Slovenskú delegáciu na zasadnutí Rady EÚ viedla štátna tajomníčka rezortu pôdohospodárstva Magdaléna Lacko-Bartošová.

■ POTREBA AKČNOSTI

Ministri sa zhodli na potrebe okamžitých opatrení, ktoré uvoľnia trh a dokážu ho v zasiahnutých sektoroch stabilizovať. Na základe návrhov zo všetkých európskych sektorov prijalo holandské predsedníctvo závery na krátkodobé opatrenia na zlepšenie stavu v uvedených potravinárskych sektoroch. Táto téma však bude nosnou určite aj počas slovenského predsedníctva EÚ. Treba sa pripraviť na predkladanie návrhov, ako aj využiť pozíciu na presadenie si čo najspravodlivejšej pozície pri dôležitých rozhodnutiach. Načase je tiež pripomenúť nevyrovnané dotácie a štátnu pomoc výrobcom v jednotlivých štátoch Únie.

■ O ČO IDE NÁM

„Slovensko podporuje opatrenia zamerané na zníženie produkcie, ktoré by však malo nastať najmä v tých regiónoch, kde je jeho nadprodukcia. Myslím si, že situácia sa pohne k lepšiemu, keď sa dá viac mlieka do verejnej intervencie a bude pokračovať súkromné skladovanie bravčového mäsa. Stále sa domáhame, aby sa riešilo ruské embargo a otvárali sa nové trhy," povedala štátna tajomníčka M. Lacko-Bartošová.

Pripomenula tiež, že pokračovať v rokovaniach o tejto agende bude od 1. júla aj slovenské predsedníctvo v EÚ. Podľa jej slov sa k celkovej situácii holandské predsedníctvo v EÚ vráti na júnovej Rade ministrov. Dovtedy by Európska komisia mala zhodnotiť doterajšie opatrenia a tiež doterajší balíček v podobe priamej finančnej podpory na zmiernenie krízy vo výške štyristodvadsať miliónov eur, ktorý vlani predstavil eurokomisár Hogan.

Kríza na trhu s mliekom decimuje stavy dojníc, tie dramaticky klesajú.

Predseda Európskej komisie Jean-Claude Juncker vyzval na normalizáciu vzťahov s Ruskom, napísali Deutsche Wirtschafts Nachrichten.

■ PREKVAPUJÚCE VÝROKY

„Musíme sa usilovať o životaschopný vzťah s Ruskom. Nemusí to byť sexi, ale musíme to robiť. Nemôžeme pokračovať takto," povedal šéf Európskej komisie Juncker. No najprekvapujúcejší výrok od Junckera prišiel v závere, keď vyhlásil, že „nemôže sa nám diktovať z Washingtonu, aké máme mať vzťahy s Ruskom". Ak by sa konečne predstavitelia Európskej únie začali zaoberať aj takýmito názormi, mohlo by to znamenať, že aspoň časť európskej potravinovej produkcie čoskoro znovuobjaví svoje tradičné a najmä veľké trhy.

Slovenský volič vo voľbách zrúcal tajné politické tabu

Esencia parlamentných volieb 2016

Roman MICHELKO – Karikatúra: Ľubomír KOTRHA

Tieto voľby zrúcali mnohé tabu. Je otázne, ktoré boli väčšie, či koalícia Mosta – Híd so SNS, alebo to, že pravicové strany pôjdu do koalície so Smerom. Ukazuje sa však, že sa prepisujú politické mapy, isté politické „tektonické" zlomy sa zaceľujú a iné, naopak, vznikajú. A aj keď si to možno mnohí neuvedomujú, najväčšiu zásluhu na vzniku štvorkoalície Smer – SNS – Most – Híd – Sieť má práve Igor Matovič.

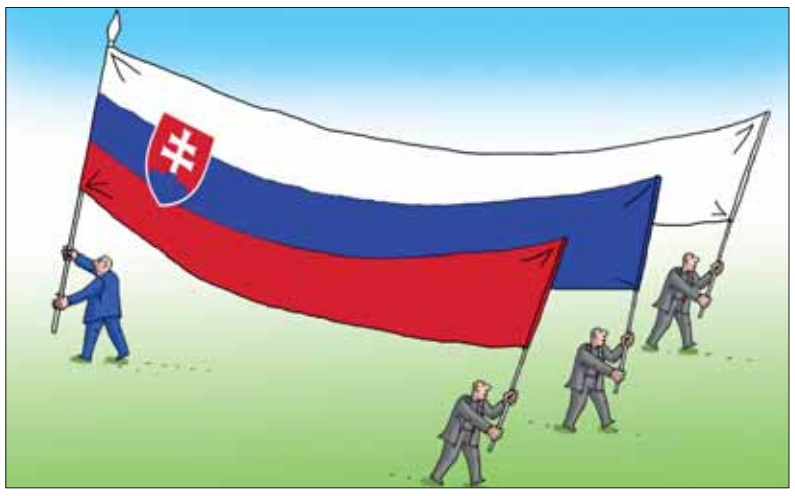

Tento najväčší (nevedomý?) Ficov spojenec spôsobil, že hrôza zo spoločnej vlády s ním a, samozrejme, aj povolebný pat a rozhodnutie SNS neísť do pravicovej vlády stranám fatálne ohrozenými prípadnými predčasnými voľbami (Most – Híd a Sieť) nedala na výber.

■ NEČAKANÁ ALTERNATÍVA

Minimálne z ich perspektívy tak vznikla alternatíva, ktorú po štyroch rokoch značná časť ich voličov napriek neočakávanému rozhodnutiu hádam strávi a pozitívne výsledky vládnutia sa im vrátia ako bonus. Zároveň stála politická, resp. parlamentná prítomnosť „z reťaze utrhnutého" Matoviča im ani na chvíľu nedovolí pomýšľať na nejakú prípadnú budúcu koalíciu s jeho politickým subjektom. Inak povedané, ak by pravica a SNS vytvorili vládu, Smer by sa dostal do podobnej situácie, v akej sa dnes nachádza Matovič. Stratil by aj toho posledného možného koaličného partnera a bol by odsúdený na opozíciu, dokiaľ by pravica fatálne nezlyhala podobne ako v roku 2012. Dnes je však v podobnej nezávideniahodnej situácii Matovič. Jeho šanca byť vo vláde je takmer nulová, resp. to by SaS, OĽaNO-Nova a SME RODINA – Boris Kollár museli získať väčšinu. A na to to rozhodne v blízkom čase nevyzerá. Smer prelomil tabu, že pravicové strany nesmú ísť s ním do vlády, ba dokonca prelomil tabu, že ísť s ním do vlády je výhodnejšie, než ostať v neistej pravicovej ekipe.

■ HYSTERICKÉ REAKCIE

Pri predvolebných rokovaniach sa zároveň ukázalo, aké osobnostné priepasti sú medzi lídrami opozície. Sulík napriek iste obrovskej frustrácii, že sa musí vzdať svojej šance získať post premiéra, to ustál so cťou. Nie tak Matovič – svoju osobnú frustráciu nedokázal potlačiť a svojím horúčkovitým hysterickým konaním sa (navždy?) vyraďuje z radu politikov, s ktorými sa dá reálne rátať. Ukazuje sa, že jeho osobné neunesenie prehry otvorilo hrádze tých najnevyberavejších osobných útokov už nielen na Fica, ale aj na Bugára a Procházku, čo bude mať fatálne následky.

■ ČESKÝ PRÍKLAD

Podceňovať osobný rozmer v politike sa nevypláca. Výrečne to vidíme aj v susednom Česku. Tam extrémne osobné animozity medzi Babišom a Kalouskom napriek väčšej programovej príbuznosti medzi ANO a TOP 09 znemožňujú akúkoľvek budúcu koalíciu medzi týmito subjektmi a Babiš určite bude radšej vládnuť s programovo vzdialenejšou ČSSD a KDU – ČSL. Na Slovensku Kalouskovu úlohu na seba prevzal Matovič, a to robí z Matoviča najväčšieho (nevedomého?!?) spojenca Roberta Fica.

VŠIMLI SME SI

Málokedy sa stane, že politik do posledného písmena dodrží slovo, ktoré dal svojim voličom. A ešte vzácnejšie je, keď tak robí bez okázalého medializovania. Je úplne jedno, či ide o človeka, ktorého si občania zvolili do veľkej politiky, alebo „iba" na komunálnej úrovni.

Drží slovo, ktoré dal

Primátor Partizánskeho Jozef BOŽÍK.

Ktovie, či aj v samotnom Partizánskom vedia všetci, že primátor mesta – nezávislý politik Jozef Božik, odovzdal svoju ročnú odmenu za poslanecký mandát v Zastupiteľstve Trenčianskeho samosprávneho kraja na podporu kultúrnycha spoločenských aktivít v meste a jeho okolí. Na podobný cieľ sa vzdal aj dvoch mesačných platov primátora mesta. Ide o sumu približne štyritisíc eur.

„Celá odmena, ktorú dostávam ako poslanec Trenčianskeho samosprávneho kraja, predstavuje súhrnne za celý rok vyše tritisícšesťsto eur. Aj v tomto roku som ju rozdelil na podporu jednotlivých organizácií pracujúcich s deťmi a mládežou tak v oblasti športu, ako aj v oblasti kultúry. Zároveň tieto peniaze prerozdeľujem aj medzi spoločenské organizácie, ktoré pôsobia na území mesta a území regiónu," vysvetlil Jozef Božik.

Treba dodať, že primátor Partizánskeho nerobí z jeho pohľadu nič nové. Takto postupuje už od roku 2011. Len vlani prerozdelil organizáciám a jednotlivcom viac ako osemtisíc eur.

(ib)

Čína obišla Rusko – jej vlaky už idú novou trasou až do Teheránu

Ožila novodobá Hodvábna cesta

Vlaky skrátili čas prepravy tovarov z Číny do Iránu o celý mesiac. Novodobá Hodvábna cesta, ktorá vedie z Číny cez Kazachstan a Turkménsko až do Iránu, je pre poslednú trojicu menovaných krajín mimoriadnym prínosom. Profituje však na nej aj ekonomika Číny. Irán však nie je na trati konečná zastávka. Čínske železnice sa pustili do projektu, ktorý povrchne možno označiť ako „megalomanský".

V prvej etape si dali za cieľ vytvoriť dopravné spojenie s Iránom, ktorý je pre Peking stále významným obchodným partnerom. Pre Čínu je však Irán aj politický partner a priame železničné spojenie umožňuje obom stranám zmierniť dosah medzinárodných ekonomických sankcií uvalených na Teherán. Pre tieto dôvody „vznikla" železničná trať, projektovaná až na rýchlosť do tristo kilometrov za hodinu, dlhá tritisícdvesto kilometrov a vedúca okrem iného aj cez Alma-Atu, Bištek, Taškent, Samarkand či Ašchabad.

Zainteresovaní môžu namietať, že podobné železničné spojenie v podstate existuje už roky. Ibaže je tu jeden veľký rozdiel. Nová trať má jednotný železničný rozchod, nie je potrebná prekládka na hranici štátov ani prepriahanie trakčných lokomotív. Nie náhodou sa z Číny niekedy v decembri minulého roka začali šíriť správy o novom železničnom spojení s Európou. Partnerom zámeru už je aj Turecko. Expresné dodávky po železnici by tak z krajiny vychádzajúceho slnka putovali k európskym odberateľom osem až dvanásť dní. Pritom Čína už dávnejšie vypravila nákladný vlak až do Hamburgu, ale jeho jazda trvala až šestnásť dní, viedla severskou traťou s využitím siete Ruských železníc. Zdá sa, že od tohto trasovania sa už definitívne ustúpilo. To znamená asi aj koniec zdĺhavému váhaniu nad stavbou predĺženia ruskej širokorozchodnej železnice cez naše územie. Číňania vedia s časom hospodáriť a konajú operatívne.

ČO INÍ NEPÍŠU

Čínsky vlak v Teheráne.

Ruskí stratégovia sa však nevzdávajú, ponúkli projekt tranzitnej cestnej dopravy zo Sin-tiangu do Kazachstanu cez Marťuk smerom na Orenburg a Uljanovsk do Moskvy. Potom by mala trasa pokračovať cez Bielorusko do Poľska. Paradoxne, hoci Kazachstan diaľničnú tepnu postavil, na území Ruska zostala iba na papieri. Najoptimistickejšie odhady hovoria o jej možnom vybudovaní do roku 2020.

Tridsaťdva nákladných kontajnerov, ktoré vypravili z čínskej provincie Če-Ťjang (Zhejiang), prešlo cestu dlhú deväťtisícpäťsto kilometrov do Teheránu za neuveriteľné dva týždne. Je to veľa? Vôbec nie, veď doteraz preferovaná lodná doprava zvládne takúto vzdialenosť až za dvojnásobok tohto času.

Z novej železničnej tepny profitujú aj krajiny na jej trase, najmä Kazachstan a Turkménsko. Obnovenie starobylej obchodnej trasy, po ktorej kedysi prechádzali kupci z Ázie až na Blízky východ a naopak, prináša do Kazachstanu, Turkménska aj Iránu v minulosti nevídané možnosti ekonomickej a hospodárskej spolupráce a prosperity.

Ján ČERNÝ
Foto: ZATL

Dankov štátnický postoj

Ján ČOMAJ

Ešte nijaké parlamentné voľby na Slovensku po novembri 1989 nepriniesli taký zmätený výsledok ako tie nedávne. Dôvodov je veľa: prirodzená potreba zmeny, možno aj nedostatok skromnosti niektorých predstaviteľov vládnucej strany, čo ľudia postrehli a nemajú to radi, beztrestná rakovina korupcie, neriešené problémy justície, zdravotníctva a školstva..., ale istotne aj deštrukčné úsilie organizátorov štrajkov, ktorí, pravdaže, nesledovali záujem štrajkujúcich, ale politické ciele dané réžiou z pozadia. Čo však už po nich, nevyšlo im to, zopakujme si našu starú ľudovú múdrosť: Keď čert neuškodí, aspoň zasmradí. Nič to, vyvetráme!

V situácii, z ktorej občan už nenachádzal rozumné východisko, sa v jednej chvíli všetko zmenilo. Rozhodla o tom Slovenská národná strana v novom šate. Pán Boh zaplať. Lebo si predstavte, že by za volantom SNS ešte sedel bývalý vodič (už bez vodičského preukazu) alebo oná uvravená tetka!

To, že Slovensko – dúfajme – bude môcť plávať v rozbúrených vlnách pokojne, bezpečne, dôstojne a cieľavedome, za to sa treba poďakovať predovšetkým štátnickému postoju doktora Danka. Neviem, aký je advokát či právny zástupca vo svojich justičných kauzách, nepoznám ho. Ale túto kauzu vyhral on.

Uznanie patrí aj Bélovi Bugárovi a vedeniu strany Most – Híd. Bez nich by tento výsledok nebol. Pritom veľa riskovali: ohrozili si dominanciu v maďarskej komunite. Bugár však verí, že to ani zďaleka nebude mať taký negatívny vplyv medzi slovenskými Maďarmi, ako si to zlomyseľne želajú tí, čo sa aj jeho rozhodnutím nedostali k moci. A že to prinajmenšom vyvážia projekty, ktoré sa dávno

KOMENTÁR

mali uskutočňovať. Ak nechceme, aby kedysi najbohatšia časť Slovenska, v časoch, keď ešte poľnohospodárstvo určovalo blahobyt štátu, upadala ešte viac. Slovenský juh si naozaj zaslúži viac pozornosti, než aká sa mu ušla za štvrťstoročie našej štátnosti. Preto si myslím, že už po krátkom čase, keď náš maďarský spoluobčan pocíti prvé výsledky pôsobnosti strany Most – Híd vo vedení štátu, strana získa silnejšie postavenie, ako má dnes.

Posledný do počtu sa môže radovať. Splnil sa mu sen byť vo verejnej službe, do čoho sa tak núkal a ako vysnívanú politickú kariéru komicky často nazýval. Je mladý, ambiciózny, nech zistí, čo je lízať med v bzukote neraz divých včiel politického úľa. A nech ho vôbec nemrzí strata ovečiek, čo opustili jeho salaš a šli za neverným baranom, ktorý sa tu ledva ohrial. Niektorí barani sú už raz takí. Keď sa stádo nespráva podľa nich, urazene zmenia košiar.

Nebude jednoduché zladiť nový orchester. Z veľkej časti neskúsený a ešte aj zložený z rôznorodých hráčov. Ak však tieto strany našli cestu k sebe, ak sa dokonca rýchlo dohodli na prioritách i personálnom obsadení, čo isto nebolo ľahké, potom je tu hádam nádej, že aj vládnuť budú v zhode a v prospech Slovenska. Žiaden súdny občan Slovenskej republiky si nič viac neželá.

Istotne, očakávajme aj tvrdé výmeny názorov na koaličnej rade (pomaly sme už zabudli, že také fórum jestvuje!), to patrí veci. Pravda sa rodí v diskusii. Nikto z nás síce nebol na ich doterajších rokovaniach, nepoznáme ich priebeh, ale to, čo z nich vyšlo, má hlavu a pätu, logiku i perspektívu. Nikomu nechcem vnucovať svoj názor, ale zdalo sa mi, že azda okrem niekoľkých bodov akoby všetky predsavzatia vychádzali z dielne Smeru. Viem, nebolo to tak, ale je to aspoň dôkaz, že neprotirečia smeráckemu smeru, iba hádam míľniky sa kladú hustejšie, aby sme stanovené ciele dosiahli skôr, razantnejšie, kratšou cestou. A to niečo navyše predstáv Smeru: zníženie daní právnických osôb, uľahčenie podnikania pre malé firmy a živnostníkov, odbremenenie od nezmyselnej administratívnej záťaže, ktorú si úradníci často vymýšľajú len preto, aby dokazovali svoju nenahraditeľnosť..., aj to má logiku. Je výrazom dynamickej doby. Navyše môže pomôcť slovenskej ekonomike v jej sľubnej perspektíve.

A povedzme si úprimne – ak by jedna strana, ktorákoľvek, vládla ďalšie štyri roky bez korekcie a opeľovania zvonka, hrozilo by to postupnou degeneráciou. Taký je zákon prírody i logiky.

Len tak rozbabrať a utiecť

Dušan D. KERNÝ

Len málo voličov a politikov má možnosť tvárit sa do kamier div nie ako predseda vlády. A potom nechať horúcu slovenskú kašu tak a zdrhnúť do Bruselu. To ukazuje našu slovenskú náturu. Po voľbách volič získal neistotu. Teda presne opak toho, čo chcel. Uvedomili sme si dostatočne, že sme štátotvorný národ? Uvedomili sme si právny význam volieb? Volebným aktom vytvárame právne, ústavné podmienky na spravovanie štátu. To nie sú, nemali by byť preteky vo varení politických halušiek.

Zahraničná politika akoby nezohrávala úlohu. Isteže, postoj k migrantom a postoj k euru zahraničnou politikou je. Ale zároveň je to doslova domáca politika. Súhlas tým, že nechceme migrantov, ide naprieč všetkými vekovými kategóriami. Naprieč rôznymi názorovými či náboženskými a sociálnymi vrstvami. Aj tam, kde je teraz vyhlásený Rok milosrdenstva, kde sa ho dovoláva samotný pápež, ani tam nenachádzame nijaký masový súhlas s prijatím pár desiatok spoluvercov.

POZNÁMKA

Je pomerne neskoro zachraňovať už len zvyšky veriacich na Blízkom východe. A nebyť stretnutia pápeža a ruského pravoslávneho patriarchu ani by sa to zrejme nedostalo na prvé miesto spravodajstva. Nebolo by sa o prvej spoločnej výzve dvoch cirkví po tisícročí tak naliehavo hovorilo. Prežívame Rok milosrdenstva vyhláseného pápežom – mali by sme si položiť otázku ako.

Voľby nám možno odtisli z obzoru fakt, ako je prepojený dnešný svet, v ktorom sa Slovensko nachádza. Problém utečencov nás prepája so všetkými štátmi Európy. Potreba spoločného boja proti terorizmu a krvavej hrozbe tzv. islamského štátu nám ukazuje, ako je aj Rusko súčasťou riešenia. Rusko je v tomto súčasťou Európy. Je partnerom USA na sýrskom bojisku. Nemôžeme Rusko ignorovať, keď podporujeme Ukrajinu. Kedysi veľký a ľudnatý európsky štát s výkonnou ekonomikou. Dnes nie je jasné, či sa Ukrajina k nám pridruží o desať alebo dvadsať rokov! Aj tento problém je spojený nielen s naším jednoznačným postojom, ale aj s diplomatickou a politickou schopnosťou hovoriť iným jazykom s Ruskou federáciou a Euroázijským spoločenstvom, susedom Ukrajiny. Iným, než je reč sankcií.

Z médií sa zdalo, že sa svet zrúti, keď vyšli najavo pred voľbami umelo utajované preferencie voliča na Slovensku. Hysterická jednostrannosť mediálnej reakcie na Slovensku zakryla fakt, že medzi veľké medzinárodné problémy patrí nárast antieurópskych nálad. A to nepretržite od roku 2008! V celej Európe, teraz aj v Nemecku. Okrem toho štyri problémy – vojna v Sýrii, migrácia, Rusko, Ukrajina sú navzájom poprepájané. Nedá sa to oddeliť. Niektorí propagandisti ako staré cirkusové kone, keď zaznie cirkusový orchester, jačia, aby zakryli skutočnú podstatu problému. Ona nie je v antieurópskosti Slovenska či Slovákov. Problém je v tom, ako je Európska únia riadená, ako je terajšie vedenie nepredvídavé alebo neschopné predvídať. V roku 1968 sa Dubček nechcel odrhnúť od Moskvy, ale zmeniť ju, aj keď sme boli maličký štát. Tak je to aj teraz. Nejde o to, odtrhnúť sa od Európy, ale od takého Bruselu, o ktorom nie je jasné, kto ho riadi a koho záujmy presadzuje.

AKO BOLO, ČO BOLO

Zradnosť jánošíkovskej legendy

Peter VALO

Pred voľbami vystupuje každý adept na poslanca ako zbojník Jánošík, ktorý bohatým berie a chudobným dáva. Pred viac než päťdesiatimi rokmi nakrútil režisér Paľo Bielik tretiu verziu Jánošíka. Film uviedli do kín pri príležitosti 250. výročia smrti nášho ľudového hrdinu. Do hlavnej postavy režisér obsadil tisovského rodáka, šikovného chirurga Františka Kuchtu. Z vyše dvojmetrového tridsiatnika sa stala z večera do rána filmová hviezda a idol mnohých žien. Bielikov film uvidelo päť miliónov divákov. Na Medzinárodnom filmovom festivale v Dillí v roku 1965 získal dve ceny: Cenu poroty pre kameramana Vladimíra Ješinu a cenu Bronzový páv.

Strana a vláda si neodpustili, aby neurobili slávnostnú premiéru aj v Moskve. Medzi pozvanými žiaril predstaviteľ Jánošíka Fero Kuchta, ktorý neskôr priateľovi v hnúšťanskej nemocnici rozprával, ako sa stoly prehýbali pod záľahou vodky a kaviáru. Pri slávnostnej tabuli trónil vtedajší minister zdravotníctva dôstojný pán Josef Plojhara. Kuchta vtipkoval, že sa v delegácii ocitol len preto, lebo bol hlavným predstaviteľom filmu lekár. Tí, čo Plojhara poznali, vedeli, že českobudejovický farár v službách komunistickej vlády podobné hodokvasy miloval. Hostia postupne odchádzali alebo, ako to u našich vtedajších priateľov bývalo pri podobných recepciách zvykom, padali rovno pod stôl. Vo finále ostali „nažive“ dvaja vodkoví maratónci: obrovský minister Plojhara a krpatý ruský generál. Podľa Kuchtovho rozprávania bola jeho brigadírka väčšia ako on.

Generál sokolím okom zazrel na českobudejovického farára a dal postaviť na stôl dva pohárikv. Bola to výzva na duel v pijatike. Dôstojný pán prijal výzvu veľmi svojrázne. Odstrčil ponúkaný pohárik a prikázal čašníkovi, aby priniesol dve fľaše vodky. Jednu pre kolegu generála a druhú pre neho. Keď už tie „lampáše“ stáli na stole, priložil ten svoj k ústam a vylogol ho na ex. Generál bol v šoku. Videl, že súper získal časový náskok, a chcel pána ministra dostihnúť. Pri polovici fľašky mu hlava padla a komicky sa prevaľovala po hrane stola. Skôr než upadol do bezvedomia, s uznaním vyslovil na adresu svojho premožiteľa nezabudnuteľnú vetu: „Vot, eto geroj!“

Pán farár Plojhara si objednal ešte dve fľašky vodky a pokračoval v zábave. Medzištátny súboj ČSSR : ZSSR vyhral k. o. v prvom kole. Čosi podobné sa podarilo pri vnútroštátnom súboji bývalému prezidentovi Rudolfovi Schusterovi, keď drienkovicou knokautoval bývalého premiéra Mikuláša Dzurindu.

Fera Kuchtu očarila predstaviteľka Jánošíkovej filmovej frajerky Terezky, študentka operného spevu Lucia Poppová. Ošiaľ lásky bol primocný. Kuchta sa pre svoju filmovú partnerku rozviedol, no kráska Lucia dala prednosť opernej kariére, emigrovala do Rakúska a stala sa svetovou opernou divou. Lekár herec neuniesol rozchod ani filmovú slávu. Začal popíjať a umrel pred päťdesiatkou.

V šesťdesiatych rokoch sa v Prahe rozhodovalo, či bude Krajská nemocnica v Rimavskej Sobote alebo v Lučenci. Na výjazdové rokovania chodil aj minister zdravotníctva Josef Plojhara. V oboch okresoch si ho chceli získať. Liali do neho, ale márne. Pán minister povyhrával jeden pijanský súboj za druhým. O jeho výkonoch sa zachovali legendy.

Ale nie nadarmo sa hovorí, že dovtedy chodí džbán po vodu, kým sa nerozbije – alebo ešte lepšie, kam čert nemôže, pošle ženu. Dôstojný pán sa zoznámil s mladou šarmantnou lekárkou z Hnúšte, ktorá zázračne odštartovala svoju kariéru na ortopedickej klinike v Prahe. Nevedno, aký bol jej vzťah s pánom ministrom, ale traduje sa, že ho presvedčila, aby prestal piť. Opojenie sa pominulo a z milého zábavného človeka sa stal triezvy, no zlostný a ufrflaný dedo.

Pred voľbami politici po jánošíkovsky sľubovali, že budú bohatým brať a chudobným dávať. Stávalo sa, že sľubmi opojený volič vytriezvel a stal sa z neho zlostný a ufrflaný občan, ktorý si uvedomil, že nedal hlas Jánošíkovi, ale iba zbojníkovi. Po voľbách sa vždy nádejame, že teraz to bude ináč.

SEBAOBRANA

Verejnosť nevie, čo sa deje, a ani nevie, že to nevie, povedal jeden z najznámejších súčasných mysliteľov Noam Chomsky. Za pravdu mu dáva nielen to, ako väčšina médií manipuluje verejnosť, ale aj to, odkiaľ médiá berú informácie. V predvolebných kampaniach sú to najmä prieskumy verejnej mienky, ktoré robia rôzne agentúry. Niekedy to vyzerá tak, akoby agentúrne prieskumy nemali ambíciu verejnú mienku odzrkadľovať, ale ju priamo vytvárať.

Agentúrne nezmysly

To, že v našich ostatných parlamentných voľbách ani jedna agentúra nedokázala ani len približne odhadnúť výsledky volieb, nie je až také tragické. Môže sa to stať aj preto, lebo oslovení občania nepovedia pravdu. Ale aby sa to stalo všetkým agentúram, to je zarážajúce. Problém je v tom, že médiá zverejňujú prieskumy prieskumných agentúr s volebnými preferenciami jednotlivých strán, hoci je očividné, že niektoré z agentúr podvádzajú. Ich výsledky sú totiž natoľko odlišné, že nemôže ísť o nijakú bežnú štatistickú chybu. Podľa porovnania výsledkov volieb a predchádzajúcich prieskumov možno konštatovať, že prieskumy verejnej mienky majú mimoriadne malú hodnovernosť. Štatistické chyby vyskakujú vysoko nad deklarovaný konfidenčný interval výsledkov prieskumov, ktorý je prípustný vo výške tri percentá odchýlky prieskumu od reality.

Jeden zahraničný pozorovateľ povedal pred kamerami, že keby podobné fiasko, aké utrpeli všetky prieskumné agentúry na Slovensku v týchto voľbách, utrpela nejaká agentúra v Británii, agentúra by sa sama rozpustila, lebo by jej už nikto neveril, a teda by sa neuživila.

Teoreticky by mali predvolebné prieskumy verejnej mienky odzrkadľovať aspoň približne názor verejnosti a korešpondovať s výsledkami volieb. Je to však naozaj tak? Vo voľbách rozhodujú hlasy voličov, nie nejaké fiktívne percentá. Ak má nejaká strana napríklad milión voličov, potom je pre jej percentuálny výsledok dôležité, koľko ľudí celkovo príde voliť. Pri päťdesiatpercentnej účasti vo voľbách stačí strane na vstup do parlamentu stodesaťtisíc voličov. Pri sedemdesiatpercentnej účasti vo voľbách treba na vstup do parlamentu stopäťdesiatštyritisíc voličov. To je dosť veľký rozdiel. Keď si pred voľbami pozeráte prieskumy preferencií politických strán, viaceré strany sa v jednotlivých agentúrach vôbec nehýbu, iné lietajú hore a dole. Preferencia účasti voličov na voľbách je tiež súčasťou metodológie. Zaujímavé je, že dané prieskumy sú vždy vychýlené iba do jednej strany oproti skutočnosti, čo priamo naznačuje chyby v metodológii náhodného výberu. Aj prieskumy pred voľbami, v ktorých kandidujú nové subjekty bez predchádzajúcej volebnej histórie, sú mimoriadne nepresné.

Mnohým voličom, ale aj politikom môže byť nevoľno, keď čítajú jednotlivé prieskumy verejnej mienky a skúšajú analyzovať, kto si asi práve ten konkrétny prieskum kúpil. Smutné je aj správanie takzvaných serióznych médií, ktoré takéto prieskumy pokojne uverejňujú aj s fiktívnymi analýzami, prečo niektorá konkrétna strana stúpa alebo klesá. Iste, nie každý prieskum je sfalšovaný a nie každá agentúra podvádza. Lenže vôbec nie je jasné, ktorá agentúra je tá seriózna. V takomto chaose je asi najlepšie neveriť nijakej agentúre.

Robert LANDIS

O gulagoch a sovietskej politickej mytológii s prof. Igorom ČUBAJSOM

Peklo pomenované Noriľsk a Vorkuta

Dušan D. KERNÝ – Foto: autor

O pekle sovietskeho systému táborov Gulag nepísal ako prvý A. Solženicyn, román Súostrovie Gulag je však najznámejší, nedávno vyšiel opäť v slovenskom preklade. Ani k nemu sa však nedostali úplné informácie o vzburách väzňov, o povstaniach v pekle gulagov. V Moskve som preto vyhľadal autora, ktorý vytrvalo nielen dopĺňa dejiny gulagu, ale najmä bojuje proti sovietskej politickej mytológii, ktorá sa udržala doteraz. Je ním ruský moskovský filozof a politológ prof. Igor ČUBAJS.

Profesor Igor ČUBAJS exkluzívne pre SNN o ruských gulagoch.

● Práve ste vydali obnovenú prácu Revolúcia väzňov, čo vás k tomu viedlo?

Predovšetkým treba povedať, že téma gulagu nie je stále vyčerpaná. Napriek tomu, čo všetko sa doteraz zhromaždilo. Ja sa osobitne zaoberám témou povstaní väzňov vo Vorkute a v Noriľsku. Vorkuta je mesto za polárnym kruhom v republike Komi. Vzniklo z koncentračných táborov, to miesto bola najobávanejšia adresa gulagu. Bane a tisíc kilometrov železnice tu postavili väzni gulagu. Mrazy v oblasti klesajú až na mínus päťdesiat stupňov. Noriľsk je dnes jedno z najväčších miest za severným polárnym kruhom na svete. Lebo sa tam ťaží o. i. mimoriadne významná časť svetovej produkcie niklu, paládia, platiny, kobaltu. Ale vzniklo zo sústavy nútených pracovných táborov. Gulag tu bol až do augusta 1956. A aj tento dátum nás privádza ku kľúčovej otázke, prečo sa udialo to, čo sa udialo v ZSSR v polovici päťdesiatych rokov.

● Prečo? Veď vtedy v Moskve odsúdili kult osobnosti, rozišli sa s predchádzajúcou sovietskou érou, so stalinizmom, začali sa reformy, alebo nie?

Uplynulo práve šesťdesiat rokov od zjazdu sovietskych komunistov. Konal sa koncom februára 1956. Bol to prvý zjazd od smrti J. V. Stalina v marci 1953 a je známy prejavom N. S. Chrušova, v ktorom odsúdil kult osobnosti Stalina. Keď sa však hovorí o príčinách, sú to však rozprávky sovietskej politickej mytológie. Prečo strana odsúdila „kult osobnosti“? Po vojne bolo postavenie ZSSR a jeho medzinárodná autorita ako víťaza z vojny pevné. Nebol tlak zvonku, ale vznikol mohutný vnútorný tlak. Od roku 1942, od vzbury v Usť Usinsku (tiež v republike Komi) neboli zriedkavé povstania. No po smrti Stalina dostali nový rozmach. Masové rozmery. Vzbura v máji 1953 trvala vyše sedemdesiat dní. Do práce odmietlo nastúpiť vyše dvadsaťtisíc väzňov. Prevažná väčšina z nich boli aktivisti antikomunistického hnutia zo západu Ukrajiny. V sovietskej a v ruskej terminológii dodnes nazývaní ako banderovci. Boli mladí, navzájom si dôverovali, oni organizovali prvý masový protest. Na ich čele stál líder vlasteneckej organizácie západu Ukrajiny Jevhenij Grycak, s ktorým som o tom nedávno hovoril.

● Prejavili sa nepokoje aj v iných táboroch systému Gulag?

Ešte sa neskončili udalosti v Noriľsku a už vzniklo povstanie vo Vorkute. Jeho jadro tvorili tiež vlasovci a ukrajinskí antikomunisti. Zmocnili sa zbraní ochrany, oslobodzovali jeden tábor za druhým. Tiahli na Vorkutu s cieľom zabrať tamojší rádiovysielač s mohutnou kapacitou a vyzvať na vzburu iné tábory, obrátiť sa na celý štát, na obyvateľstvo. Jednotky NKVD, ktoré ich mali zastaviť, na stotisícovú masu už jednoducho nestačili. Nasadené tanky uviazli v blate. Zastaviť povstalcov sa podarilo len vojenskému letectvu. Stranícke a sovietske vládne orgány už z Vorkuty utekali, evakuovali ich...

● Je to dramatický príbeh, z akých prameňov poznáte podrobnosti?

Vypočul som si ich o. i. od jedného z vedúcich vzbury, vlastne povstania, Igora Dobroštana na konferencii organizácie Memorial, práve keď v roku 1989 vznikla na dokumentáciu masového porušovania ľudských a občianskych práv v ére sovietskej minulosti. Z priebehu je zrejmé, že vtedy N. S. Chrušov videl, ako sa doslova rozsypal celý systém moci. To bolo zo správ KGB jasné – ak sa povstania, vzbury rozšíria, môže to viesť ku kolapsu. Preto sa vedenie strany rozhodlo urýchlene zastaviť celú mašinériu represálií, zastaviť novú vlnu zatýkania, väznenia, stavbu nových táborov a začať rušiť rozpustenie, demontáž celého systému Gulag. To, čo sa rozpráva o onom XX. zjazde komunistickej strany v roku 1956, to je rozprávka sovietskej mytológie.

● Niektorí vaši oponenti však tvrdia, že niekoľko povstaní nemohlo viesť k takej zásadnej zmene a odsúdeniu kultu osobnosti, ako to urobil v legendárnom prejave vo februári 1956 N. S. Chruščov.

Treba si však uvedomiť, že prvú postalinskú amnestiu urobil ešte na jar 1953 všemocný šéf KGB Lavrentij Berija. Chcel zmenšiť náklady ministerstva vnútra, prepustením tisícov väzňov sa mu uľahčilo. Lenže takým činom vyšli na slobodu, priam do ulíc aj desaťtisíce zločincov. Tí začali beztrestnú potulku po mestách. To zasa chcel Berija využiť na zvýšenie rozpočtu na ministerstvo vnútra, teda na posilnenie svojej moci, keďže vpustil chaos do ulíc miest.

● To však nemohlo mať nič spoločné s tým, čo nazývate revolúciou väzňov.

Isteže, ale išlo o reťaz udalostí. Pritom revolúcia väzňov prinútila moc, aby začala demontáž celého systému teroru, ktorý sa tu vytváral od roku 1917. Zároveň vyhlásili program osvojenia celín – tam do kazašskej stepi vyhnali vyše dva milióny mladých ľudí, to nebol ekonomický, ale politický a ideologický projekt. Nesplnilo to cieľ dosiahnuť sebestačnosť v obilninách, nedostatok trval počas celého sovietskeho systému až do jeho rozpadu. Povstania v gulagoch nalomili totalitný režim, ale nezlomili ho. No vedenie sa muselo zriecť fyzického teroru ako hlavného nástroja moci. Ľudia získali možnosť mať nejaké informácie o systéme. Rozrušil sa vtedajší sovietsky jazyk. Reč fráz komunistickej ideológie – leninizmu, ktorý ubíjal Rusko. Preto celá komideológia (komunistická ideológia) vyústila do perestrojky a zrušenia cenzúry a napokon do rozpadu ZSSR . Preto volám: večná sláva hrdinom z Vorkuty a Noriľska.

O ČOM JE REČ

Čo ani Newton nevyrátal

Rudolf SLEZÁK

Prvé, čo človeka napadne, keď zacíti príchod jari, je pozrieť sa do kalendára a zistiť, kedy bude Veľká noc. Nielen preto, že bude mať predĺžený víkend, ale najmä aby sa včas pripravil na veľkonočné sviatky a príchod šibačov alebo polievačov. Nie je totiž pravda, že tí chodia iba po domoch, v ktorých sú dievčatá. Najväčší úlovok získa výrastok alebo mládenec, keď príde vyšľahať svoju babku, krstnú mamu..., a pritom sa občas symbolicky ujde aj dedovi, aby nezabudol na dobré móresy. Myslím tým, aby nezabudol obdarovať svojho radostného vnúčika nejakým eurom. Je to pekná tradícia a dedovia už od skorého rána netrpezlivo očakávajú príchod takýchto svojich vzácnych šibačov z blízkeho príbuzenstva. Babka zatiaľ pripravuje slávnostný obed a obohacuje stôl všelijakými cukrovinkami, farebnými vajíčkami alebo čokoládovými zajačikmi ako za čias, keď bola ešte dievčina. V domácnostiach, kde sú dievčatá, na všetko potrebné dozerajú rodičia. A tiež bude pre nich zážitok vidieť na vlastné oči celý priebeh korbáčovania, voňavkovania alebo oblievania studenou vodou. Veď je to zároveň aj testovanie záujmu mládencov o ich ratolesť. Takto sa to opakuje každý veľkonočný pondelok už odnepamäti. Skúsme si však pri tejto príležitosti v pamäti oživiť aj to, prečo sa tento deň slávi a prečo sú na seba ľudia vľúdnejší ako inokedy.

Každý rok je to inak, no tento rok bude Veľkonočný pondelok už 28. marca. Ešte predtým bude Zelený štvrtok, Veľký piatok, Biela sobota a Veľkonočná nedeľa. Posúva sa to vraj preto, lebo ani taký génius, akým bol Isaac Newton, nedokázal presne určiť, kedy bolo ukrižovanie a zmŕtvychvstanie Ježiša Krista. Preto aj vo svojich výpočtoch uvádza, že to mohlo byť 7. apríla roku 30, 4. apríla roku 33 alebo 23. apríla roku 34. Nech to už bolo akokoľvek, my sme si zvykli na termíny, ktoré nám naplánujú cirkevní otcovia. Je to kresťanský sviatok, dôverujeme správnosti ich rozhodovania...

Veľká noc je príležitosťou, aby si každý občan pripomenul nielen ukrižovanie Krista, ale aj jeho zmŕtvychvstanie. Je to zázrak, nad ktorým kdekto už celé tisícročia krúti neveriacky hlavou. Veľa sa o tom už povedalo a napísalo, takže by som iba opakoval tých predo mnou. Podľa Dostojevského však Kristus vstal z mŕtvych dvakrát – po druhýkrát už vlastne iba zostúpil z nebies. Usiloval sa to dokázať vo svojom románe Bratia Karamazovci, v ktorom oživil starú španielsku legendu zo stredovekej Sevilly. Podľa nej, keď sa vo veľkom upaľovali kacíri a prizerali sa na to králi, kardináli, rytieri aj ich vznešené manželky a dcéry, z ničoho nič sa v uliciach Sevilly objavil skutočný živý Ježiš. Chodil medzi ľuďmi, uzdravoval ich, znova robil zázraky a učil ich kresťanskému spolunažívaniu. Ľudia mu prevolávali na slávu, obsypávali ho kvetmi. To sa však nepáčilo starému inkvizítorovi a dal Ježiša zatknúť. Vo väzení mu dal na výber – buď sa nechá upáliť ako kacír, alebo sa vráti na nebesia.

„My sme si už život zariadili inak, ako nám kážeš. Tí, čo ti dnes prevolávajú Hosana, zajtra budú pod tebou rozdúchavať žeravé uhlíky na hranici,“ predpovedal mu deväťdesiatročný starec. Nasledovalo teda už druhé nanebovstúpenie Ježiša Krista. Nikto v Seville si vraj neželal, aby sa Ježiš plietol do ich spôsobu života...

Aj keď sú veľkonočné sviatky príležitosťou na radostnejšie myšlienky, predsa by sa mal každý aspoň na chvíľu zamyslieť aj nad tým, akými duchovnými hodnotami ešte náš národ disponuje. Desatoro prikázaní, ktoré tvorili základ aj Ježišovho učenia, to asi nebude. Veď kto by sa už dnes riadil takými „hlúposťami“, ako sú tézy na Mojžišovom kameni: Cti otca svojho..., nepokradneš..., nezosmilníš..., milovať budeš svojho blížneho... A kto by si želal, aby sa podľa týchto prikázaní žilo vo svete televíznych brakov a novinových stánkov plných všelijakého humusu?

Moskva ako dôstojný partner USA v sýrskom mierovom procese

Všetci sa pýtajú, prečo to Putin robí?

Prezidentovi Vladimírovi Putinovi sa opäť podarilo celosvetovo byť na prvom mieste správ. Bol aj v centre komentárov hľadajúcich odpoveď na stiahnutie podstatnej časti ruského vojenského letectva a obslužného personálu zo Sýrie. Čo chcelo Rusko dosiahnuť a čo v skutočnosti dosiahlo operáciou, ktorá sa začala vlani na konci septembra a bola nevídane rozsiahla. Bola to prvá vojenská operácia v zahraničí od čias desaťročnej sovietskej intervencie do Afganistanu (1978 – 1989), ktorá tiež prispela k rozpadu ZSSR v roku 1991.

Dušan D. KERNÝ – Foto: internet

S čím sa vracajú ruské vojská zo Sýrie? A prečo tam šli? Podľa prvého ruského hodnotenia ruské VKS – vojenské letecké a kozmické sily dosiahli úroveň, akú mala spojenecká operácia Púštna búrka v Iraku z roku 1991, kde však bolo sedemstotridsať lietadiel a stošesť rakiet systému Tomahawk.

Ruské letecké sily výrazne zmenili pomer síl v Sýrii a prispeli k prímeriu.

■ VYSOKÁ ÚČINNOSŤ

Ruské lietadlá v Sýrii uskutočnili, podľa slov ministra obrany Sergeja Šojgu, za necelý polrok vyše deväť tisíc vzletov. Podľa hodnotenia NATO, uverejneného začiatkom marca, „postupovali vysoko profesionálne, nálety boli presné a účinné. A to aj keď v Sýrii nasadilo Rusko menej lietadiel ako USA. Celkovo štyridsať ruských lietadiel sa denne zameralo až na sedemdesiat cieľov. Stoosemdesiat lietadiel spojencov USA len na dvadsať“. Tak ako nikto neočakával vstup ruských vojsk do Sýrie, tak spravodajské služby Aliancie NATO zaskočilo aj sťahovanie ruských síl, tvrdí štúdia NATO. Aliancu NATO údajne prekvapili nové ruské vojenské technológie aj to, že ich nebolo schopné odhaliť pred nasadením.

■ EFEKTIVITA NASADENIA

Keď sa operácia 30. septembra 2015 začala, nikto na Západe, ale ani v Rusku neveril, že sa podarí udržať vysoké nasadenie a tempo leteckých úderov, že sa to podarí bez mnohých strát. Dnes je to naopak. Vysoké tempo a efektivita ruských leteckých úderov vyplývali zo snahy čo najskôr sa stiahnuť. Akcia bola vyrátaná na týždne, resp. dva mesiace. Rusko nechcelo byť nadlho vtiahnuté do vojny – do krvavého a neprehľadného konfliktu na Blízkom východe, s ktorým si západní spojenci nevedia poradiť už päť rokov. Lenže 24. novembra 2015 Turecko, člen NATO, zostrelilo ruský bombardér SU 24. A to situáciu zvrátilo. Turecko, dovtedy jeden z najbližších partnerov Ruska, sa stalo najhorším nepriateľom, celá ruská vojenská operácia dostala nový rozmer.

■ ČO ROZHODLO

Namiesto jednej základne pri mori dnes má Rusko dve, leteckú v Latakii. Zároveň obe základne ochraňujú moderné systémy protiraketovej obrany a elektronického „oslepovania“ a elektronickej kontroly, ktoré predtým Rusko nikde v zahraničí nenasadilo. Táto kontrola vzdušného priestoru a elektronickej komunikácie vojsk vyradila možnosti tureckého letectva na sýrskom území. A zároveň urobila Rusko partnerom Spojencov na čele s USA. V praxi muselo totiž dôjsť ku koordinácii. To sa stalo potom základom aj vojenskej spolupráce pri vytváraní podmienok na prímerie. Rusko tak politicky dosiahlo jeden z cieľov – stať sa partnerom, pretože dovtedy boli už od marca 2014 prerušené všetky komunikačné kanály. Do istej miery sa teda Rusko vrátilo na medzinárodnú scénu ako partner USA a Západu. To bol aj zrejme hlavný cieľ ruskej polročnej vojenskej kampane v Sýrii. Začali sa mierové rozhovory o politickom riešení v rozloženom sýrskom štáte, kde však značnú časť územia stále ovládajú sily tzv. islamského štátu. Rusko siahnutím „podstatnej časti vzdušných síl“ si naďalej udržuje „všestrannú ochranu svojho vojenského kontingentu, ktorý zostal ešte v Sýrii pred hrozbou zo vzduchu, zeme či z mora“. Naďalej úderné letecké sily podporujú sýrsku armádu v boji proti islamistom.

■ KRITIKA NATO

Ruské vojenské sily prevýšili svojím výkonom všetko, čo bolo v minulosti, jedno či v Ruskej federácii alebo predtým v ZSSR. No nielen to, nastalo podstatné a všestranné zlepšenie od situácie počas pamätnej päťdňovej vojny v Gruzínsku v roku 2008 a vtedajších strát útočných lietadiel SU 25. V porovnaní na jeden vzlet boli vtedy straty na úrovni strát v druhej svetovej vojne. Sýria sa stala polygónom pre skúšky a previerku viacerých nových zbraní a koordinácie leteckých a raketových vojsk, účinnosti strategických lietadiel vyrobených ešte v ZSSR. Podľa názoru odborníkov previerka schopností armády, letectva a techniky, vrátane nových technológií, bola jedným z kľúčových pre rozhodnutie o zásahu v Sýrii. Udialo sa tak v situácii, keď Ruská federácia trvalo varuje pred zvyšovaním vojenského potenciálu NATO na ruských hraniciach a pred budovaním prvkov americkej protiraketovej obrany v Európe.

„Všímame si návrhy celkom nebezpečného a nekonštruktívneho smeru, a tým je posilnenie vojenského potenciálu NATO v blízkosti našich hraníc,“ vyhlásil o. i. minister zahraničných vecí Sergej Lavrov s tým, že podľa neho „v Aliancii NATO rozhodujú Američania a Európa iba salutuje“.

■ VPLYV SANKCIÍ

V čase, keď sankcie USA a Európskej únie citeľne zasiahli ruskú ekonomiku, ruskú menu rubeľ a možnosti tamojších bánk, sa dlhšie diskutuje otázka: koľko stála vojenská operácia v Sýrii. Oficiálny argument bol, že sýrsky zásah sa bude financovať namiesto rozsiahlych cvičení doma. To bolo na začiatku, keď sa rátalo s krátkou, rýchlou a mimoriadne účinnou kampaňou. Denné náklady vtedy boli stopäťdesiatosem miliónov rubľov. Teraz to zrátal prestížny ekonomický denník RBK na tridsaťosem miliárd rubľov (jedno euro je sedemdesiatosem rubľov). Hovorca Kremľa to nepriamo dementoval. V každom prípade sa to deje v situácii, keď sa skracujú o päť percent náklady na armádu, pretože sa znižuje celý rozpočet federácie, všetkých jeho zložiek najmenej o desať percent. Rusko si nákladnú vojenskú operáciu takého rozsahu ako doteraz nemôže dovoliť. V dôsledku sankcií pocítilo jednak závislosť od tovarov, technológií i manažérov z rozvinutých štátov. Zároveň pocítilo aj nevýhodu jednostranného exportu, čím sa stalo surovinovou zásobárňou, slúžiacou ako servis Európe a Západu.

Michail GORBAČOV: Netreba Rusku predpovedať krach a katastrofu

Politici nestačia rýchlemu tempu udalostí

Čo možno čakať od bývalého prvého a zároveň posledného sovietskeho prezidenta, keď príde do Košíc? Muž, ktorý stál na čele zmien v Sovietskom zväze v roku 1985 a potom v roku 1991 pri jeho rozpade, príde do metropoly východu v máji na pozvanie bývalého slovenského prezidenta Rudolfa Schustera.

Dušan D. KERNÝ – Foto: archív

Dnešné názory Michaila Sergejeviča Gorbačova sú jasné. Podľa neho terajší politici nestačia tempu súčasného globalizovaného sveta. Vedúci predstavitelia veľkých štátov nie sú pripravení riešiť krízy dnešného sveta. Pritom svet je vzájomne prepojený, od seba navzájom závislý. „O tom som sa presvedčil už pred niekoľkými desaťročiami a vyvodil som z toho závery,“ konštatoval pri svojom osemdesiatom piatom jubileu pre ruské noviny Novaja Gazeta.

■ KOLAPS DÔVERY

Gorbačov je však presvedčený, že všetko nie je stratené. Kritizuje najmä skutočnosť, že namiesto spolupráce sa na prvoradé miesto v svetovej politike, tak ako to bolo v rokoch studenej vojny, dostávajú scenáre budúcej vojny v Európe. Pritom sa všetko neobmedzuje len na „scenáre“ a „hypozézy“. USA plánujú rozmiestniť v štátoch strednej a východnej Európy ďalšiu ťažkú vojenskú techniku a zbrane za vyše tri miliardy dolárov. A to je len jeden príklad toho, že nastal kolaps dôvery v medzinárodných vzťahoch. „Som presvedčený, že keby sa robil prieskum názorov svetovej verejnosti o tom, či sa svet vyvíja správnym smerom, väčšina ľudí by povedala NIE!“ povedal.

Michail GORBAČOV dnes.

„Som veľmi znepokojený ostrou polemikou a vzájomnými obvineniami, ktoré stále väčšmi pripomínajú medzištátnu propagandistickú vojnu,“ povedal M. S. Gorbačov v tohtoročnom marcovom vystúpení. Lenže podľa neho bude musieť nastať éra rozhovorov a dohovorov. Ak svet nemá skĺznuť do chaosu a katastrofy. Je však nevyhnutná politická vôľa. „Som presvedčený, že všetko nie je stratené“, zdôraznil.

Svedectvom toho je, že aj v uplynulom roku počas ostrej konfrontácie medzi Ruskom a Západom sa predsa len dosiahli niektoré pozitívne zmeny. Tí, ktorí sa nádejali, že na Blízkom východe sa začne ešte jedna vojna – vojna proti Iránu, prehrali. Teraz sa zasa objavili znaky toho, že mocnosti, najmä USA a Rusko, sa usilujú dosiahnuť usporiadanie pomerov v Sýrii.

■ SKONČIŤ S IZOLÁCIOU

Gorbačov sa nádeja, že „naši západní partneri sa presvedčili o tom, že treba prestať uskutočňovať kurz konfrontácie a izolácie Ruska. Pretože Rusko nemožno izolovať. Svet potrebuje Rusko. Úloha Ruska je nezastupiteľná“. Svetová politika si podľa M. Gorbačova vyžaduje zmenu k pozitívnym riešeniam. Ide najmä o boj s terorizmom a o európsku bezpečnosť. Boj proti terorizmu si žiada vzájomnú medzinárodnú spoluprácu a výmenu informácií. Ale aj pevný medzinárodno-právny rámec. Gorbačov preto navrhol začať práce na vytvorení Antiteroristického paktu alebo konvencie OSN. V jej rámci by sa mal dosiahnuť úplný zákaz dodávok a predaja zbraní nezákonným ozbrojeným zoskupeniam. Zároveň by nemali byť podporované nielen materiálne, ale ani morálne, propagandisticky.

■ NÁVRAT K DOHODÁM

Podľa M. S. Gorbačova treba aj veľkú dohodu modernizácie systému európskej bezpečnosti. Mala by to byť dohoda podobná a vychádzajúca z princípov, ako bola Helsinská dohoda v roku 1975 a Parížska dohoda v roku 1990. Mala by obsahovať záväznosť mechanizmov predchádzania konfliktom a záväzných konzultácií s cieľom predchádzať krízam. Mala by zabrániť, aby krízy prerastali do vojnových konfliktov. Gorbačov priamo vyzýva všetky európske štáty, USA a Kanadu na tretie Celoeurópske stretnutie na najvyššej úrovni. Podľa neho ozdravenie medzinárodnej situácie umožní lepšie sa vyrovnať s terajšou sociálno-ekonomickou krízou. Pri hľadaní ekonomických riešení sa politika nedá obísť.

Pokiaľ ide o Rusko, podľa Gorbačova sa situácia v minulých rokoch stabilizovala, ale na úkor reálnej demokracie, na škodu parlamentu a súdov a na úkor nezávislosti médií. Teraz však vidno, že tento systém riadne nefunguje. Niet nových ľudí. Nedá sa, aby všetko záviselo len od jedného človeka. Treba sa vrátiť k reálnej demokracii. Netreba v Rusku rozdeľovať spoločnosť a deliť ľudí na vlastencov či liberálov. Netreba hľadať nepriateľov a „piatu kolónu“ nepriateľov a zahraničných agentov. Je nevyhnutná konsolidácia Ruska v mene spoločných cieľov. Je to možné, dá sa to dosiahnuť. Nie je všetko stratené.

NA MARGO

Nemecko a jeho kancelárka sa rozoberajú zo všetkých strán. Karikaturisti majú dobrú, dlhú žatvu. Čo nám však po niekoľkých rokoch mnohostrannej krízy prezrádza pohľad do nemeckej peňaženky? Spolková republika Nemecko vstúpila do tohto roku veľmi dobre. Výkon nemeckej ekonomiky za rok 2015 prvý raz presiahol hranicu troch biliónov eur. Minuloročný nemecký rozpočet dosiahol prebytok vyše šestnásť miliárd eur. Bol to prebytok štátu, jednotlivých spolkových krajín a sociálneho poistenia. Tých šestnásť miliárd predstavuje 0,5 percenta hrubého národného dôchodku. Nemecko a okrem neho Estónsko tak ako jediné štáty v eurozóne dosiahli prebytkové rozpočty.

Nemecká peňaženka

Nemecko po zjednotení v roku 1993 malo zadlženie vo výške jeden bilión vtedajších nemeckých mariek. Vlani dosiahlo vyrovnaný rozpočet. Nemuselo si brať nijaké nové pôžičky. Za posledných päť rokov kleslo zadlženie štátu v pomere k hrubému národnému produktu o desať percent. Znížilo sa z osemdesiatjeden percent na sedemdesiatjeden percent. Nemecko je tak na polovičnej ceste k dosiahnutiu maastrichtského limitu, ktorý určuje hranicu šesťdesiat percent HDP. Priemer v eurozóne je deväťdesiatštyri percent. Štátny dlh Slovenskej republiky je takmer päťdesiattri percent. Slovensko prijalo v roku 2012 ústavný zákon o tzv. dlhovej brzde. Ten určuje limit pre dlhy verejnej správy, teda štátu tak, aby neprekročili maastrichtský limit.

Reálny rast nemeckej ekonomiky dosiahol vlani 1,7 percenta. Tento rok očakáva Zväz nemeckého priemyslu prírastok dve percentá. Za tento rast vďačí ekonomika najmä domácej spotrebe, tá silne vzrástla. Dobrým znakom je aj rast vývozu, ako aj dovozu. Oba prekročili päť percent. Pritom dovoz sa blížil k šiestim percentám. Ekonómovia varujú pred nárastom miezd, v predchádzajúcich dvoch rokoch mzdy rástli rýchlejšie ako produktivita práce. To nemecké tovary v medzinárodnom porovnaní zdražuje, za spomínané dva roky v priemere o 1,7 percenta.

Kameňom úrazu je migrácia. Prijatý zákon o minimálnej mzde sa môže vypomstiť, varuje Nemecká banka. Pre veľký počet migrantov je a bude minimálna mzda atraktívna. Nebude však krytá primeraným rastom produktivity práce, ktorá by to zaplatila.

Migrácia však prináša aj nové problémy. Nemecko od zjednotenia v roku 1993 každoročne znižovalo štátny aparát. Migračná vlna si len na celoštátnej úrovni, teda nerátajúc jednotlivé spolkové krajiny, vyžaduje už teraz okolo desaťtisíc nových miest v profesiách na zvládnutie problémov spojených s nárastom migrantov. A už teraz sú obavy, že raz vytvorené miesta sa budú dať len ťažko zrušiť. Výrazná je aj zmena názorov obyvateľstva. Dve tretiny obyvateľstva Nemecka požaduje štát, ktorý ich rozsiahlo ochráni a zasiahne, keď sa ocitnú v ťažkostiach. Teda štát, ktorý bude zasahovať do ekonomiky. Sociálny štát. Vo východnej časti štátu v bývalej NDR si to myslí dokonca sedemdesiatsedem percent ľudí. Pre liberálny štát s minimom zásahov do ekonomiky a sociálnej oblasti sa vyslovuje iba osemnásť percent ľudí.

(ddk)

JARNÉ SPRÁVY

Jar sa ešte ani nezačala a už sa v médiách a na spravodajských portáloch začali hemžiť drobné správičky, ktoré zvestujú krajšie leto na slovenskom pracovnom trhu. Redakcie niektorým ani nevenovali pozornosť alebo ich zaznamenali bez komentára či možných súvislostí, hoci budú mať pre našu ekonomiku perspektívne veľký význam. Slovenské národné noviny nie sú spravodajský denník, nestíhajú podobné zvesti včas publikovať, a predsa je povinnosťou redakcie povšimnúť si ich, najmä ak z nich cítiť závan rušného leta. Prinášame prvé tri správy, ktoré redakcia vybrala na úvod svojho malého jarného seriálu.

● ANGLICKÁ SPOLOČNOSŤ Midia Agro postaví pri Nitre závod na výrobu sušeného mlieka a detskej mliečnej výživy, ktorý spotrebuje štvrtinu celej našej súčasnej produkcie kravského mlieka. Tlač uviedla, že závod zamestná vyše tristodvadsať našich ľudí. Nik však nepostrehol podstatne väčší prínos podniku: umožní nám zachovať tridsaťtisíc až štyridsaťtisíc kravičiek, ktoré by inak museli na bitúnok, a spolu s nimi aj dvetisíc ošetrovateliek dobytka a ďalších pracovníkov na farmách, ktorí by skončili na úradoch práce. Ekonómovia predpokladajú, že tohoročná hroziaca strata chovateľov dojníc – štyridsať miliónov eur, sa zníži na minimum a o rok sa zmení na zisk vyše dvesto miliónov eur.

● *ŽILINSKÁ UNIVERZITA spolupracuje s rapídne rastúcou čínskou firmou Huawei v oblasti komunikačných technológií piatej generácie, konkrétne v dopravnej signalizácii a komunikácii programu Čisté mesto – Smart City. V nej sa vlani stala Huawei svetovou jednotkou. Táto zmluva rozširuje a konkretizuje ich doterajšiu spoluprácu. Prinesie nielen nové pracovné miesta v spoločnom výskumnom ústave v Žiline, ale postupne aj výrobu s mimoriadne vysokou pridanou hodnotou i možnosť využívať pracovisko pre prax žilinských vysokoškolákov.*

● TRETÍ DOBRÝ CHÝR: Senecký park D1 sa už tento rok stane doteraz najväčšou obchodnou, administratívnou, skladovou a dopravnou základňou východoázijských exportérov do krajín EÚ. Prvých desať miliónov eur vložila do projektu čínska firma Veitian Jieng-tsu. Naši stavbári v pripravenom priemyselnom parku postavia osemdesiat administratívnych a skladových jednotiek (objektov alebo ich súčastí), ktoré si postupne budú firmy odkupovať alebo prenajímať. Motiváciou myšlienky je umožniť ázijským výrobcom a obchodníkom mať svoje centrum pre vzájomné informovanie, kooperáciu či spoločné podnikanie u nás a v krajinách EÚ. Už v prvých týždňoch kontraktácie sa predalo dvadsať jednotiek (administratívne priestory, sklady, expedície), prvými záujemcami boli dve firmy obchodujúce s kamenným materiálom a so sójovými bôbmi a s výrobkami z nich.

(jč)

Európu straší obrovská zadlženosť a neporiadok vo verejných financiách

Krízy odhaľujú slabiny eura

Politickým a menovým autoritám eurozóny už svitlo, že ekonomika štátu či akéhokoľvek zoskupenie štátov nemôže efektívne fungovať pri existencii národných fiškálnych politík a spoločnej menovej politiky, čo je aj prípad eurozóny. Dosiahnuť postupnú harmonizáciu národných hospodárskych politík sa v rámci eurozóny nedarí presadiť, ak teda nerátame právomoc Európskej komisie vyjadrovať sa každoročne k predkladaným štátnym rozpočtom tak, aby po roku 2017 už všetky štáty hospodárili s vyrovnanými rozpočtami.

Robert HÖLCZ – Fotomontáž: archív SNN

V minulosti s predstavou paktu konkurencieschopnosti prišli Nemecko a Francúzsko. Väčšina ostaných členských krajín eurozóny ho odmietla z obavy, že nebude zvyšovať konkurencieschopnosť eurozóny voči ostatným, ale znižovať práve voči spomínaným lídrom. Terajšie opatrenia Európskej komisie v oblasti fiškálnych rozpočtových pravidiel môžeme teda nazvať ako nútená správa nad rozpočtami členských krajín eurozóny.

■ DLHY SA NABAĽUJÚ

Obrovská zadlženosť a následný neporiadok vo verejných financiách má vplyv na stabilitu eura, ktorého terajší výmenný kurz, a teda kúpna sila, nevyhovuje všetkým, a tak sa čoraz viac diskutuje o funkčnosti všetkých záchranných fondov, kam patria najmä eurofondy. Zatiaľ do nich neplatili eurozónoví daňoví poplatníci nič, keďže peniaze sa tam dostali z predaja dlhopisov najvyššieho ratingu, navyše kryté štátnymi zárukami členov eurozóny za podmienky, že pôžičky budú riadne splatené, čo však v prípade Grécka vyvoláva opodstatnené obavy.

Všetci si kladieme oprávnenú otázku, prečo aj slovenskí daňoví poplatníci by sa mali podieľať na dlhoch ostaných? Odpoveď nachádzame v politike vrcholových predstaviteľov EÚ, ktorí radšej nafukovali záchranné fondy, akoby mali spôsobovať problémy vlastnému bankovému sektoru, ktorý v niektorých krajinách eurozóny investoval nemalé peniaze a tie by sa bez pomoci nás všetkých nikdy k nim nevrátili. V tom je napokon podstata mechanizmu podnikania bankového sektora, ktorý predovšetkým s cudzími peniazmi ponúka nesplácané dlhy ako aktíva, za ktoré navyše nakupuje štátne dlhopisy.

■ BUDÚCNOSŤ EUROZÓNY

A tak sa čoraz viac vedú diskusie o budúcnosti eurozóny ako politického projektu zjednotenia vojnou ťažko skúšaných štátov starého kontinentu, ktorého náklady v porovnaní s útrapami oboch svetových vojen sa nedajú vyčísliť. Či nás prekvapuje, že politickými lídrami eurozóny sú práve dovtedy znepriatelené štáty, nemusíme diskutovať. Bez nich by spoločenstvo európskych štátov podľa všetkého neexistovalo.

Slabiny eura sa v plnej nahote ukázali počas obdobia hospodárskej a finančnej krízy, keď spoločná úroková sadzba ECB nekorešpondovala s hospodárskymi parametrami národných ekonomík členských štátov Únie, ktoré sa čoraz viac zadlžovali. Opora sa najprv hľadala vo vyhláseniach prezidenta ECB, že pre záchranu urobí všetko, lenže bez odpovede, za akú cenu a na prospech koho? Následne dochádzalo k zvyšovaniu eurovalovej kapacity až po súčasný neštandardný nástroj menovej politiky – a síce kvantitatívne uvoľňovanie. Pod týmto evergreenom finančného trhu treba rozumieť skupovanie štátnych dlhopisov za pôvodne neexistujúce peniaze, ktoré sa najprv museli vytlačiť.

Nebudeme špekulovať, či dodávaním potrebnej likvidity nenastáva porušovanie vlastných pravidiel centrálnej banky na peňažnom trhu. Dôležitejšie bude, na čo sa takto požičané peniaze budú využívať. Na splácanie dlhov alebo reštrukturalizáciu národných ekonomík tak, aby sa vytvorila pridaná hodnota, z ktorej sa zaplatia eurovalové dlhy, a tak dôjde aj k zníženiu ročných deficitov verejných financií a verejného dlhu? Alebo sa počíta, že peniaze pôjdu na úhradu splatných dlhov, čo sú v podstate peniaze súkromných bánk s cieľom nespôsobiť ich zrútenie s následným dosahom na ekonomiku eurozóny?

Stále je tu obava, aby sa z eurovalových pôžičiek nestalo smetisko ich daňových poplatníkov, ktoré nebude mať kto z politikov upratať, a tak sa všetci spoliehame na menové nástroje ECB, ktoré sa čoraz viac stávajú veriteľom poslednej záchrany dnes ťažko skúšanej eurozóny. Treba však priznať, že obrovské masy lacných peňazí zatiaľ nespôsobili nárast inflácie a z dôvodu zvyšovania zamestnanosti a klesajúcich úrokov sa zvyšujú investície najmä do nehnuteľností a po dlhých rokoch sa na náraste HDP už nepodieľa export, ale domáca spotreba, čo je pre občanov vždy dobrá správa.

Stabilita starého kontinentu a organizovaná migračná invázia

Rozkývané integračné piliere

Politická integrácia starého kontinentu je postavená na dvoch základných pilieroch – na existencii spoločnej meny a voľného pohybu pracovných síl, ktoré však v poslednom období akosi dostávajú opačný smer. Štandardné fungovanie spoločnej meny si totiž vždy vyžaduje súlad medzi fiškálnou politikou všetkých členských krajín eurozóny a menovou politikou ECB, čo v eurozóne nefunguje. Každý člen eurozóny má totiž rozdielnu daňovú a odvodovú politiku, a tak rovnaká úroková sadzba ECB skôr vyhovuje Nemecku ako Grécku.

Róbert HÖLCZ – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Tento zásadný rozpor sa eurozóna usiluje vyriešiť zostavením spoločného rozpočtu a spoločného dlhu, čo sa bez existencie bankovej únie určite nepodarí. V poslednom období nás navyše zasiahla migračná kríza, ktorej rozsah nemôžeme nazvať ináč ako organizovaná invázia.

■ SCHENGEN?

Na vyrovnanie sa s negatívnymi následkami predchádzajúcej finančnej krízy sme vystačili s neštandardnými nástrojmi ECB, akými sú jej záporné úrokové sadzby a kvantitatívne uvoľňovanie. Na finančný trh sa dostala masa lacných peňazí, ktoré podporili hospodársky rast a tiež rozpočtovú fiškálnu stabilitu v členských štátoch eurozóny. V prípade migračnej krízy však európski politici tápu nielen s kvótami, s ktorými Slovensko nesúhlasí a žaluje Európsku komisiu, ale ani nevedia zabezpečiť vonkajšiu ochranu schengenského priestoru na takej úrovni, ako je zabezpečený z našej strany na hranici s Ukrajinou. Potom sa nemôžeme čudovať, že poniektorí z nich hovoria o zmenšení schengenského priestoru bez našej účasti či uzavretí schengenských hraníc pre migrantov a ekonomických utečencov. Za extrém treba takisto považovať vyhlásenie predsedu Európskej komisie, že zlyhaním Schengenu zlyhá aj euro, pretože obidva projekty treba pokladať za nosné piliere európskej integrácie.

Bez existencie schengenského voľného pohybu osôb vraj nemá zmysel ani jednotná európska mena euro. S čím však treba súhlasiť je nakopenie množstva doteraz nepoznaných kríz na starom kontinente, akými sú emisná kríza vo Volkswagene, grécka v eurozóne či rusko-turecký a rusko-ukrajinsky spor, samozrejme všadeprítomný terorizmus, alebo odpadlícke podmienky zo strany Británie byť naďalej členom EÚ.

Spoločným menovateľom opísaných problémov je potreba Úniu reformovať aj za podmienky zatiaľ nepredstaviteľného rozpadu schengenského priestoru, keďže euro si chceme udržať, a navyše si nikto z nás nevie predstaviť starý kontinent bez ešte staršej Británie.

■ PODHUBIE NESTABILITY

Rozširovanie Únie o nové štáty z východného bloku a o ďalšie z Balkánu s komplikovaným systémom hlasovania prijatých návrhov a opatrení spôsobuje jej politickú nestabilitu. Čoraz častejšie sa vedú diskusie o výhodách, nákladoch a povinnostiach z toho vyplývajúcich a treba si povedať pravdu, že väčšina z nás európskym politikom už skôr nedôveruje. Nezvládli migračnú krízu tak, aby z nej mali prínos nielen oni, ale aj starý kontinent, ako to vidíme v USA, Austrálii, ale napokon aj vo Švajčiarsku. Znova sa ukazuje, že Grécko je problémovým členom Únie nielen z hľadiska udržania jeho členstva v eurozóne, ale aj jeho schopnosti zabezpečiť nevyhnutnú vonkajšiu ochranu schengenského priestoru. Naďalej s nedôverou pozeráme na „prevádzačskú politiku“ nemeckej kancelárky, následkom ktorej je terajšia „húfnosť“ nielen migrantov, ale aj ekonomických utečencov bez ich schopnosti integrovať sa do kultúrnych zvyklostí starého kontinentu. S čím však treba súhlasiť je potreba zaplátať diery na úniovom pracovnom trhu bez zneužívania nášho štedrého sociálneho systému. Práve na tento problém poukázal britský premiér na samite vrcholných politických predstaviteľov Únie, ktorý ako jednu z podmienok ďalšieho zotrvania v Únii požiadal o zásadnú zmenu v doterajšom „zneužívaní“ ich štedrého sociálneho systému zo strany prisťahovalcov, ktorý navyše spojil aj s potrebou reformy vnútornej integrácie Únie.

Kresťanskí demokrati po ostatných voľbách ostali mimo parlamentu

Do politického prepadliska pomaly, ale isto

Eva ZELENAYOVÁ – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Kresťanskodemokratické hnutie sa po dvadsiatich šiestich rokoch účinkovania na politickej scéne Slovenska po prvý raz neprebojovalo do Národnej rady Slovenskej republiky. Keby si vedenie strany zopakovalo, prečo vôbec KDH vzniklo, nemohlo k takému volebnému výsledku (4,94 percenta) prísť. Na svojej internetovej stránke uvádza: „V tomto búrlivom roku (1990) vzniklo Kresťanskodemokratické hnutie ako naplnenie túžby a výsledok vyše štyridsaťročného čakania slovenských kresťanov na vlastnú politickú stranu, prostredníctvom ktorej by sa mohli angažovať vo verejnom živote.“

Prvý predseda hnutia Ján Čarnogurský rád zdôrazňoval, že hnutie nie je konfesijnou stranou, aj keď na jej začiatku stáli ľudia z aktívneho kresťanského disentu. Už 30. novembra 1989 vydali výzvu na zakladanie kresťanskodemokratických klubov. Vyzývateľmi boli Ján Čarnogurský, Anton Selecký, Hana Ponická, Miroslav Tahy, Konštantín Viktorín, Ivan Čarnogurský a Ivan Hoffman. Medzi prvými kontaktármi sú však uvedení Milan Nič, Ondrej Lupták a Predsedníctvo Bratskej cirkvi. Aj tento výpočet aktivistov prezrádza, kto a akým spôsobom ovplyvňoval vývoj v KDH. Bratská cirkev napríklad považuje za svojho významného člena Štefana Hríba. Jeho čechoslovakistická orientácia je dostatočne známa, a tým sčasti sa dá vysvetliť, prečo KDH ako jediný politický subjekt na Slovensku nepodporilo úsilie o vytvorenie samostatného slovenského štátu.

■ PRVÉ ŠTIEPENIE

Nie bez zaujímavosti je pohľad na ustanovujúci snem (vtedy zjazd) KDH v Nitre. Vystúpil na ňom Ján Klepáč za Hnutie kresťanských rodín a predložil návrh na presadzovanie konfederatívneho usporiadania ČSFR. Za Združenie kresťanskodemokratickej mládeže prehovoril Peter Tóth, neskorší novinár, známy ako úhlavný nepriateľ štátotvorného HZDS. Ján Čarnogurský navrhol, aby hnutie išlo do volieb, čo si vyžadovalo jeho registráciu, prijatie stanov a voľbu orgánov. V prvých slobodných voľbách v roku 1990 získalo KDH 19,21 percenta hlasov. Aj keď začiatkom roku 1991 malo okolo päťdesiattisíc členov, absencia národnej politiky spôsobila začiatkom roku 1992 odchod národovcov a vznik Slovenského kresťansko-demokratického hnutia. Jeho lídrom sa stal Ján Klepáč. Lenže v parlamentných voľbách v tom istom roku SKDH neuspelo a ani KDH nedosiahlo dvojciferný výsledok. S 8,89 percenta sa stalo opozičnou stranou.

■ V MODREJ KOALÍCII

Ani v ďalšom období hnutie nezaznamenalo výraznejší úspech, hoci niekoľkokrát tvorilo súčasť exekutívy. V roku 1994 v dočasnej vláde Jozefa Moravčíka obsadilo päť ministerstiev. Vo voľbách v roku 1994 umiestnilo KDH na svoju kandidátku aj bývalých členov VPN a ODÚ. Získalo 10,08 percenta, ale opäť zostalo v opozícii. V rokoch 1994 až 1998 sa stalo najsilnejšou opozičnou stranou. V roku 1996 prijalo KDH výzvu na vytvorenie spoločnej platformy proti vláde Mečiara a do volieb v roku 1998 išlo v tzv. modrej koalícii, ktorú tvorili KDH, DÚ, DS, SDSS a SZS. Tieto strany vytvorili volebnú SDK, ktorej predsedom sa stal Mikuláš Dzurinda. Ku koaličnej zmluve KDH pristúpilo až v roku 2000.

Modrá koalícia vystupňovala mítingy voči vládnej moci a zorganizovala petíciu za priamu voľbu prezidenta. Vo voľbách v roku 1998 SDK vytvorila koalíciu so stranami SDĽ, SMK a SOP a v parlamente získali ústavnú väčšinu. Vnútorné rozpory v SDK viedli však v roku 2000 k jej rozpadu. Dzurinda založil vlastnú stranu SDKÚ a v KDH sa po desiatich rokoch vzdal funkcie predsedu Ján Čarnogurský. Súčasne navrhol za svojho nástupcu Pavla Hrušovského, ktorého delegáti do funkcie predsedu hnutia aj zvolili. Po voľbách v roku 2002 tvorilo KDH súčasť vládnej koalície. V období rokov 2006 až 2010, keď sa ocitlo v opozícii, opustili hnutie jeho dlhoroční členovia Vladimír Palko, František Mikloško, Pavol Minárik a Rudolf Bauer.

■ FIGEĽOVA REZIGNÁCIA

Na sneme v roku 2009 bol do čela hnutia na návrh Hrušovského zvolený Ján Figeľ. Po voľbách v roku 2010 sa hnutie opäť stalo vládnou stranou v kabinete Ivety Radičovej. V roku 2012 jej parlament vyslovil nedôveru a v predčasných voľbách KDH opäť skončilo v opozícii. Vo voľbách v roku 2016 strana neprekročila prah zvoliteľnosti a so ziskom 4,94 percenta zostala pred bránami parlamentu.

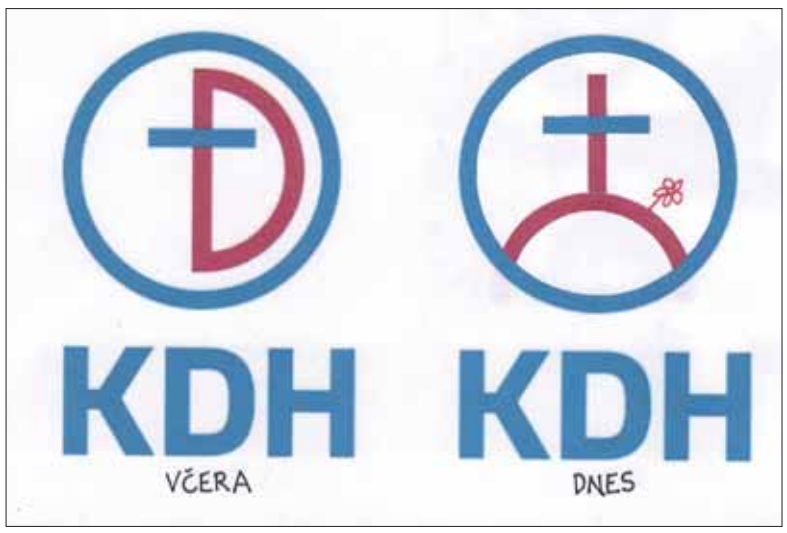

KDH bolo najdlhšie pôsobiacim parlamentným politickým subjektom. Na Slovensku po roku 1989 to bolo ono, ktoré ako prvé nadviazalo kontakty s nemeckými politikmi a malo možnosť získať informácie od jedného z najvplyvnejších štátov EÚ. Pred voľbami v roku 1998 vtedajší predseda KDH Ján Čarnogurský pre denník Národná obroda povedal: „Slovensko má mimoriadne dôležité strategické a geopolitické postavenie. Bez jeho účasti sa nedá zorganizovať stredná Európa. Autoritatívne, diktátorské Slovensko medzi seba však nechce.“ Politická garnitúra po roku 1998 dostala síce Slovensko do integračných zoskupení, ale za akú cenu.

Povolebné zdesenie, aké zachvátilo mainstreamovú tlač, ale aj takmer celú politickú garnitúru sa nezdvihlo preto, že KDH sa nedostalo do parlamentu, ale preto, že ju ovanul duch zdravého rozumu. Hnutie dvadsaťšesť rokov realizovalo politicky korektnú politiku. Zničilo ho to. Lebo samotné preferovanie politickej korektnosti je vo svojej podstate nekorektné. Šéf agentúry Polis Slovakia Ján Baránek ju neváhal nazvať fašizmom.

Desať dní po voľbách oznámil aktuálny predseda hnutia svoju rezignáciu. Ibaže ani vo svojej rozlúčkovej reči pred médiami nebol ochotný priznať, že KDH sa diskvalifikovalo tým, že nereflektovalo na hlavné zásady volebného programu už z roku 1990. Vtedy si okrem iného vytýčilo presadzovať suverenitu Slovenskej republiky, plnosť národného bytia a v zahraničnej politike napríklad „dôsledné odzbrojenie a postupné zrušenie vojenských blokov “ – v tom čase ešte jestvujúcej Varšavskej zmluvy a NATO. Vo svojej rozlúčkovej reči však Figeľ odkázal Slovensku, že NATO je jediná záruka jeho bezpečnosti.

KDH sa posúvalo do politického prepadliska pomaly, ale isto. Už v deväťdesiatych rokoch získalo povesť, že nie je ani národné, ani kresťanské. Teraz sa chce vrátiť na politickú scénu. No bez hlbokej sebareflexie to zrejme nepôjde.

Dobrých správ pre Slovákov pribúda, treba veriť, že ich politici splnia

So stabilitou by mala prísť aj práca

Ivan BROŽÍK – Foto: archív

Európska komisia navýšila odhad tohtoročného hospodárskeho rastu Slovenska. Slovenská ekonomika by mala v roku 2016 rásť o 3,2 percenta. Na rok 2017 sa prognóza zvyšuje dokonca na 3,4 percenta. Tieto výkony musí niekto niekde vytvoriť. Inak napísané – ľuďom pribudne práce. Ratingová agentúra Fitch Ratings potvrdila rating Slovenska na úrovni A+ so stabilným výhľadom. Stala sa tak po agentúre Standard and Poor's druhou za posledný mesiac, ktorá pristúpila k potvrdeniu pozitívneho hodnotenia Slovenska. Popri pribúdajúcich investíciách do výroby je tu aj ďalšia dobrá správa.

Pri Nitre sa už stavia nová fabrika automobilky Jaguar.

Stimulácia výskumného potenciálu v podnikoch, orientácia na potreby praxe, zintenzívnenie spolupráce medzi podnikateľským a akademickým sektorom sú hlavné ciele výzvy na podporu priemyselných výskumno-vývojových centier. O finančné prostriedky z nového operačného programu Výskum a inovácie sa bude môcť uchádzať podnikateľská sféra, a to v spolupráci s vedecko-výskumnými inštitúciami, so SAV, s vysokými školami či s neziskovými organizáciami.

■ BANSKÁ BYSTRICA

Slovensko podporuje investície do perspektívnych odvetví. Štátnu pomoc najnovšie dostanú zahraniční investori, ktorí plánujú investovať do bezpečnostných systémov, potravinárskeho priemyslu alebo výroby automobilov. Investor pochádzajúci z Dubaja chce v priemyselnom parku Šalková preinvestovať 89,4 milióna eura. Štátna pomoc dosiahne výšku osemnásť miliónov eur a investor ju podľa rezortu hospodárstva dostane, až keď závod skutočne postaví. Desať miliónov z tejto pomoci investor použije na nákup hnuteľného a nehnuteľného majetku. Zvyšných osem miliónov eur predstavuje úľava na dani z príjmu. V banskobystrickom podniku by mali pracovať najmä vysokoškolsky vzdelaní ľudia.

■ NITRA

Druhý najväčší investičný stimul získa firma Midia Agro, ktorá chce pri Nitre v obci Čab vytvoriť závod na spracovanie mlieka. Spoločnosť od štátu dostane 18,5 milióna eura, z ktorých 16,5 milióna eura chce použiť na nákup dlhodobého hmotného majetku a zvyšok dostane v podobe úľavy na dani z príjmu. Svoju produkciu chce spoločnosť umiestniť najmä na čínsky trh. Investícia môže zlepšiť obchodnú bilanciu Slovenska s Čínou. Do obce Mlynárovce, takisto pri Nitre, pôjde ďalšia dotácia s objemom 3,9 milióna eura pre firmu Jasplastik-SK. Spoločnosť rozširuje výrobu tovarov a výliskov z plastov. Celkovo plánuje investovať 17,6 milióna eura, pričom vznikne stoštyridsať nových pracovných miest.

■ MARTIN

Rozšíriť výrobu plánuje spoločnosť MAR SK, podnikajúca v Sučanoch pri Martine. Do rozširovania výroby automobilových súčiastok a komponentov, medzi ktoré patria náboje kolies, čapy brzdy a ložiskové krúžky, chce firma investovať 15,35 milióna eura, pričom má vzniknúť šesťdesiatsedem nových pracovných miest. Od štátu dostane úľavu na dani z príjmu vo výške 1,53 milióna eura.

■ MICHALOVCE

Najmenší investičný stimul požadovala spoločnosť Syráreň Bel Slovensko, ktorá sídli v Michalovciach. Firma chce rozšíriť výrobu svojho produktu Mini Babybel. Po preinvestovaní 4,25 milióna eura by kapacita produkcie mala stúpnuť z 5 400 na 8 100 ton. Firma dostane stimul vo výške 1,4 milióna eura, z čoho na nákup hmotného majetku bude môcť využiť štyristopäťdesiattisíc eur. V Michalovciach má vďaka tomu vzniknúť päťdesiat nových pracovných miest.

■ VOJANY

Nedávno podpísali minister hospodárstva Vazil Hudák a minister financií Peter Kažimír memorandum o porozumení s americkou spoločnosťou Theta Energy Group, ktorá má záujem vytvoriť vo Vojanoch technologický park, kde vznikne osemsto nových pracovných miest. Americký investor nepožaduje od vlády nijaký investičný stimul.

■ PREŠOV

Urýchliť financovanie priemyselného parku IPZ Prešov-Záborské a poistiť tak investíciu nemeckého koncernu Richard Fritz chce dosiahnuť na kompetentných miestach vedenia mesta. V regióne Šariša by tak vzniklo asi štyristo pracovných miest.

■ ČADCA

Spoločnosť TI Hanil chce na Slovensku vybudovať nový závod na produkciu komponentov pre automobily. Mal by zamestnávať päťsto až sedemsto ľudí. Rozhoduje sa medzi viacerými lokalitami, v hre je i mesto Čadca s pozemkami v Priemyselnom parku Čadca-Podzávoz.

■ PRIEVIDZA

Do Prievidze mieri nemecký investor. Spoločnosť Brose tu plánuje produkciu komponentov pre automobily. V prievidzskom priemyselnom parku preinvestuje päťdesiat miliónov eur a vytvorí šesťsto pracovných miest. Túto investíciu ohlásili zástupcovia investora za účasti Roberta Fica, predsedu vlády SR, Jaroslava Bašku, predsedu Trenčianskeho samosprávneho kraja, a Kataríny Macháčkovej, primátorky Prievidze.

■ SPIŠSKÁ NOVÁ VES

V priemyselnom parku v Spišskej Novej Vsi by mali vzniknúť stovky pracovných miest. Spoločnosť Helske Ltd. je anglická spoločnosť, ktorá pôsobí na európskom trhu. Vyrába stavebný materiál s použitím nanotechnológie. Neustálym výskumom sa usiluje meniť zaužívané postupy a stáva sa priekopníkom vo výrobe tenkovrstvových izolácií. Investor už kúpil jeden pozemok v priemyselnom areáli, plánuje kúpiť aj ďalšie a v budúcom roku chce začať s výstavbou prvej výrobnej haly. Na Spiši tak pomaly vzniká akési stavebné Silicon Valley, ktoré bude reflektovať moderné technologické trendy vo svete.

■ ŽILINA

Nový investor prinesie do Žiliny viac ako sto pracovných miest. Ide o americkú spoločnosť GlobalLogic, ktorá sa po Košiciach rozhodla investovať aj v Žiline. Vytvorí pracovné miesta najmä pre odborníkov z oblasti informačných technológií.

■ TORNAĽA

Do Tornale mieria štyria zamestnávatelia, ktorí sľubujú prácu sto päťdesiatim ľuďom. V priemyselnom parku plánujú vyrábať čajové kapsuly, v meste sa usadia tiež dva drevárske závody a pár miest vznikne aj zásluhou zberu komunálneho odpadu. Okres Revúca je dlhodobo známy vysokou mierou nezamestnanosti, ktorá sa pohybuje okolo dvadsaťpäť percent. Tornaľčanom sa teraz blýska na lepšie časy, už čoskoro by tu malo pribudnúť až stopäťdesiat nových pracovných príležitostí.

■ BARDEJOV

Minister V. Hudák s investorom z USA navštívili miestny novodokončený priemyselný park. Americkí investori tu chcú umiestniť časť svojej výroby. Pre Bardejov, kde nezamestnanosť dlhodobo atakuje dvadsať percent a z ktorého za prácou húfne utekajú mladí ľudia do zahraničia, by tak možno tiež svitlo na lepšie časy.

O náhodnom výstrele, ktorý pred 160 rokmi ukončil život Ľ. Štúra

Ľudovít Štúr zomrel mladý...

Pavol M. KUBIŠ – Maľba Ľ. Štúr: M. Kraicová, 1956

Srdce Ľudovíta Štúra sa nadchýnalo predstavou o veľkej budúcnosti Slovanstva i Slovenstva. Hýbalo ním už neodvolateľné rozhodnutie uzákoniť pravú, korennú slovenčinu. Bolo zarmútené trpkým poznaním, že slovenskú pospolitosť aj v novom veku ubíja materiálna i duchovná bieda. Bolo preplnené iskrami hnevu voči tým, čo sa intrigami chystali dupať život nového Slovenska už v rozpuku... Minulý rok sme si pripamätali dvojsté výročie jeho narodenia, v týchto dňoch uplynulo stošesťdesiat rokov od jeho smrti.

Na neveľkej lúčke, lemovanej z dvoch strán krovím, mramorová tabuľa s menom a letopočtom náhodným chodcom oznamuje, že tu niekde sa to stalo...

■ TEN OSUDNÝ VÝSTREL...

Bola sobota ráno 22. decembra 1855. Ľudovítovi Štúrovi mysľou ešte možno vírili zážitky zo stretnutia s kniežaťom Michalom Obrenovičom v zámku v Ivanke, možno myslel na dohovor s debnárskym majstrom Lačným, ktorý ho na tejto ceste sprevádzal, na to, že si pôjdu na Štedrý deň zapoľovať a chcel sa pochváliť úlovkom skôr... nevedno.

Takú veľkú stratu krvi nedokázali ani lekári, ani nevšedná starostlivosť švagrinej nahradiť. A v modranskej matrike zosnulých v roku 1856 ako štvrté meno sa ocitlo jeho a takýto zápis:

„Dne 22. decembra 1855 na polovce príkopu jakovousi preskočiti chtěje, padl a v pádu ručnici tak nějak nešťastně potrhl, že mu vypálila a stehenní kost prostřelila, následkem čehož ve veľkých bolestech a mnohém krvácaní výšeuvedeného dne pokojne skonal."

Bol 12. január 1856 deväť hodín večer. Zomrel v náručí Janka Kalinčiaka so slovami : „Nerád by som umrel, ešte mám mnoho práce..."

Osudné miesto, kde sa Ľudoví Štúr zranil, je vo vinohradoch, asi tri kilometre od Modry smerom na Šenkvice. Smrteľnú nehodu vo svojich spomienkach zaznamenali Daniel Lačný, debnársky majster, oddaný priateľ Ľudovíta Štúra, ktorý sa po jeho smrti staral o siroty po jeho bratovi Karolovi, niekedy viac ako o svoje vlastné deti, ďalej Ján Kalinčiak, významný prozaik štúrovej školy, rektor modranského gymnázia, ktorý v Modre pôsobil dvanásť rokov, a najmladší brat Ľudovíta Štúra – Ján.

■ ŠTÚROVÝMI SLOVAMI

Keď sa Janko Štúr od Jána Kalinčiaka dozvedel o nešťastí, pribehol do Modry. Ľudovít Štúr mu vtedy povedal : „Janko môj, čo by k tomu bolo všetko treba, aby sa to stalo v okamžení, čo by dlaňou plesol. Bo ja som mal pušku na pleci prevesenú, otvory pušky hore a kohútik spustený, nie natiahnutý. Ako som tú priekopu prekračoval, som sa skĺzol a naspäť letel. Vtom sa mi puška zošmykla z pleca, otvor pušky ku kĺbu ľavej nohy napravil a zavretý kohútik udrel o tvrdý predmet, buďto ľad, buďto kameň, alebo na veľmi zamrznutú zem, takže kapsľa dala oheň rana vpálila do kĺba. Vtom – strelu sám ani nepočujúc domnieval som sa, nemôžuc vstať, že som si nohu zlomil alebo vytkol, ale pohnúc telom v protivnom smere, videl som vypálený kabát a krv. Tak som zvedel, že som sa postrieľal..."

■ POCHOVAL HO HURBAN

Dom, kde Ľudovít Štúr zomrel, patril rodine Emreszovcov, z ktorej pochádzala

Rosina, manželka brata Karola. Po smrti manžela (13. januára 1851) sa s deťmi presťahovala sem do rodičovského domu. A potom do prednej izby v dome priviezli jej ťažko zraneného švagra Ľudovíta. Tri týždne tu zápasil so smrťou, obstúpený najbližšími a najvernejšími priateľmi.

Jozef Miloslav Hurban píše: „V najkrajšej sile muža mladého dokonal svoj beh v meste, ktoré si jeho obrazotvornosť dávno označila za čierne. Čiernymi boli tie dni jeho veľkých bolestí, ktoré zniesol následkom smrteľnej rany, lebo ani vybrať ju nedôverovali, ani k amputácii prikročiť neodvážili sa lekári..."

Po 12. januári 1856 nastal v Modre, ale aj v celom slovenskom národe hlboký smútok. Začali sem prichádzať slovenskí národovci zo všetkých strán, aby 15. januára odprevadili na poslednej ceste svojho priateľa, druha a duchovného vodcu. Hoci aj za prísnej asistencie Slovákom neprajného žandárstva.

Smútočný sprievod prechádzal Modrou z domu, v ktorom Ľudovít Štúr naposledy vydýchol, smerom k cintorínu. Rakvu pokrýval biely závoj a zdobil veniec zo zimozelene s ružičkami. Spočiatku za zvukov trúchlivej hudby niesli rakvu dvanásti študenti miestneho gymnázia, ktorých neskôr vystriedalo dvanásť mešťanov panslávov a potom dvanásť vinohradníkov, po ktorých niesli rakvu opäť študenti. O pohrebné obrady na cintoríne sa postaral vo všetkej úcte Štúrov priateľ (pôvodne jeho žiak) Daniel Minich. Rozlúčku so zosnulým mal jeho priateľ a veľmi blízky spolupracovník Jozef Miloslav Hurban.

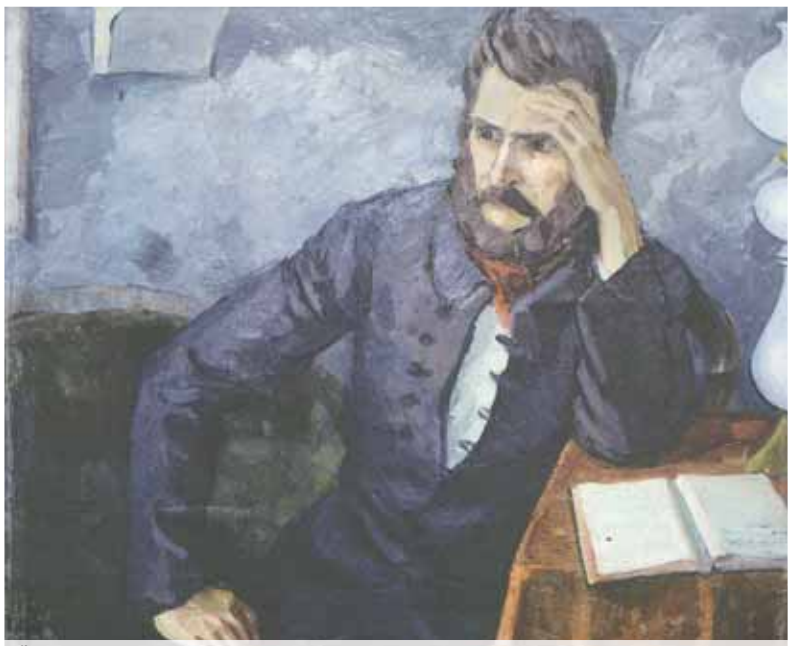

Štúrovou zásluhou je, že slovenský národ nezomrel a žije aj naša rodná reč.

■ NÁŠ VELIKÁN

Vedúca osobnosť slovenského národného obrodenia, ideológ, organizátor slovenského národnooslobodzovacieho hnutia v polovici 19. storočia, kodifikátor spisovnej slovenčiny, filozof, historik, spisovateľ, básnik, pedagóg, redaktor. To všetko bol Ľudovít Štúr.

Zostali po ňom jeho žiaci – štúrovci, ktorým voľakedy „velelo Ľudovítovo bohatierske čelo", ako zažialil za ním o desať rokov neskôr Andrej Sládkovič. Štúrovou zásluhou slovenský národ nezomrel a jeho rodná reč – slovenčina – žije ďalej.

A opäť môžeme na záver pripomenúť slová blízkeho spolubojovníka Jozefa Miloslava Hurbana: „Ľudovít zostane večne mladým mužom, večne výtvorom peknej mladosti, idealistom bez úhony, muž pritom celý činu, ktorý i keď rozum váhal, duch sa k činu niesol, ktorého duch národa postavil a dejiny zapíšu ho po boku tých meteoristických géniov, čo na kratší alebo dlhší čas tu obsluhovali oltáre národnej osvety, poézie, vedy, slobody..."

Ľudovít Štúr bol prvým slovenským politikom, ktorý od slov prešiel k činom.

Svätyne našich dávnych predkov slúžili aj ako dômyselné observatóriá

Horúca plazma zázraku

Miroslav PIUS – Ilustračné foto: archív

Medzi 6000 až 3000 rokmi pred Kristom sa človek naučil využívať silu volského záprahu a vetra, vynašiel radlo, voz, čln s plachtou, objavil procesy tavby medených rúd, prírodné vlastnosti kovov a slnečný kalendár. Tým pripravil cestu civilizácii, ktorá bude od neho vyžadovať abecedu, počty a miery. Radlo bolo predzvesťou roľníckej revolúcie. Vynájdenie kolesa bolo predzvesťou moderného strojárstva a zmenilo sane na voz, ktorý bol predchodcom lokomotívy a automobilu.

Kelti pre svojich mŕtvych stavali menhiry vysoké až dvadsať metrov. Vztýčený menhir bol vlastne jednoduchým pomníkom a mal byť útočiskom pre dušu zomretého. Menhir bol umeleckým dielom, bol vlastne sprostredkujúcim článkom medzi človekom a vesmírom. Menhiry postavené do kruhu tvoria kromlech. Pokiaľ ide o Stonehege, mali by sme hovoriť o chráme, v ktorom sa uctievali mŕtvi. Celý komplex bol orientovaný na východ slnka v deň letného slnovratu a na západ slnka v čase zimného slnovratu. Chrám vznikol dvestošesťdesiat rokov pred naším letopočtom. V rovnakom čase Egypťania vybudovali pyramídu v Gize.

■ KULT MŔTVYCH

Kelti svojich mŕtvych položili na štvorkolesový voz, ktorý po obradnom rituáli zakopali do hrobu spolu s mŕtvym a nad hrob navŕšili mohylu. Archeológovia potvrdili, že Kelti verili v kult lebiek, pretože v keltských hrobkách našli vyobrazené uťaté hlavy. Uctievanie uťatej hlavy zohrávalo v ich legendách a vo folklóre významnú úlohu. Verili, že v lebke sídli posvätná sila božského pôvodu, ktorá chráni jej majiteľa pred nebezpečenstvom. Je pravdepodobné, že Kelti prevzali tento kult zo starej Indie. Druidi, podobne ako brahmani, prikladali veľký význam pamäti. Štruktúra írskej mentality má veľmi blízko k mentalite starovekej Indie viac ako k mentalite anglickej alebo nemeckej.

Niektoré zvláštne prírodné útvary priam nabádajú na archeologický výskum...

Výraz „Kelt" po prvýkrát použil grécky historik Herodotos. Najvýznamnejší zo starovekých moreplavcov Pýtheás prvý odlíšil Keltov od Germánov. Na naše územie prišli Kelti okolo roku 400 pred naším letopočtom. Boli to skutoční držitelia moci v strednej Európe, ktorí na našom území zanechali mohyly, do ktorých pochovávali svojich mŕtvych. Pre živých stavali oppidá, ktoré boli predchodcami budúcich miest. Kelti na našom území razili prvé mince. Sú jediným etnikom, ktoré k nám prišlo zo západu a nepochybne obohatilo domáce obyvateľstvo o to, čo sa samo naučilo od Etruskov, Grékov, Rimanov. Bola to práve ich úžasná schopnosť prijímať všetko nové a pretvárať to na svoj obraz. Permanentne boli schopní zdokonaľovať svoje zručnosti a dokázali priam virtuózne spracovávať materiál (železo), teda skrze svoj um a ruky vytvorili laténsku kultúru a dali jej jedinečný osobitý charakter. Na tradíciách keltskej remeselnej výroby vyrástla po zániku keltskej moci v Podunajsku na prelome letopočtu naša najstaršia slovenská kultúra. A bolo to práve juhozápadné Slovensko, ktoré sa stalo jedným z najdôležitejších ohniviek spojovacej reťaze medzi územiami Karpatskej kotliny obsadenými Keltmi a strednou Európou. Stopy po Keltoch nachádzame v našich dnešných lokalitách Kamenín, Ipeľský Sokolec, Šahy, Šárovce, Holiare, Ižа, Hurbanovo, Dvory nad Žitavou, Tvrdošovce, Horný a Dolný Jatov, Komjatice, Ondruchov, Nitriansky Hrádok, Veľká Maňa...

■ TAJOMSTVÁ SVÄTÝŇ

Každé náboženstvo, aj to najprimitívnejšie, ak sa chce udržať, musí dať odpoveď na tieto bytostné a existenciálne otázky: 1. Kto stvoril svet? Aké je miesto človeka na tomto svete? 3. Prečo existuje smrť? 4. Je duša nesmrteľná a čo je za smrťou?

Keltské svätyne na našom území boli orientované tak, aby z nich bolo možné pozorovať východ slnka. Boli to vlastne hmotné, trojrozmerné kalendáre alebo domy slnka. Kelti verili, že stačí objaviť mapu zemských prúdov, preto stavali megality a menhiry. Boli to vlastne zariadenia pre rádiostenéziu, akési elektrické zásuvky inštalované tam, kde sa prúdy vetvia do rôznych smerov. Kromlechy a Stonehege boli akési mikrokozmické a makrokozmické pozorovateľne. Celá stavba bola vytýčená tak, aby os spájajúca kamenný vizír so stélou v apside a so stĺpmi v prostriedku smerovala k bodu, kde vychádzalo slnko na začiatku novembra. Svätyňa teda slúžila aj ako astronomické observatórium na pozorovanie pohybu nebeských telies. Kamenná stéla plnila funkciu kalendára vo vzťahu k východu slnka a k vypočítanému dňu. V strede svätyne bol vydláždený kruh, ktorý mal charakter oltára, na ktorom sa vykonávala vlastná obeta. Boli to očistné obety, ktoré sa používali pri rôznych príležitostiach. Nádoby, ktoré sa pri obradoch používali, boli na konci rituálu porozbíjané. Keltské svätyne na Slovensku boli pravdepodobne zasvätené kmeňovému bohu s dvomi hlavami. Bohov symbolizovali drevené stĺpy. Na výročnú slávnosť sa tento boh zasnuboval s matkou zemou, predstavovanou živou ženou. Dátum výročia tejto svadby pripadal na začiatok novembra. Týmto dňom začínal u Keltov nový rok. V niektorých prípadoch tomuto bohovi obetované aj ľudské obete.

■ MOHYLA V PALÁRIKOVE

Mohylu v Palárikove môžeme datovať do laténskej doby. Ide o kultový objekt. Tvorí ho etážová jama, do ktorej sa vchádzalo schodmi až na jej dno. Mohyla bola ohraničená priekopou. V jej plášti boli vykopané početné hroby, ktoré poukazujú na skupinové pochovávanie. Tieto hroby predstavujú na Slovensku doteraz neznámy typ pochovávania, ktoré nám dovoľujú obhajovať hypotézu, že ide o hroby keltských kňazov – druidov. V jednom z hrobov sa našiel súbor neobvyklých predmetov magicko-ochranného charakteru: keramika nebola oddelená od rozsekaných zvieracích kostí alebo bola nimi obložená. Základ mohyly tvorila kultová jama, nad ktorou bola pravdepodobne vztýčená akási stéla alebo stĺp, do ktorého bolo vytesané božstvo. Teda ide o objekt kultového významu v kultovom živote keltského obyvateľstva na juhozápadnom Slovensku. V spodnej časti jamy sa našli ľudské a zvieracie kosti, ktoré možno dať bezprostredne do súvisu s obetnými úkonmi vykonanými v jame ako v sakrálnom priestore. Na niektorých zvieracích a ľudských kostiach sa našli stopy po varení. Fragment ľudskej kosti bol ešte aj opálený. Ľudská kosť so stopami po kovovom predmete svedčí o obradoch pri rituálnom uctievaní božstva. Teda súčasťou obradu v palárikovskej svätyni bolo varenie zvieracích a ľudských tiel určených na konzumovanie.

Jeden z hrobov v plášti mohyly je jednoznačným dokladom vampirizmu. Vampirizmus sa vysvetľuje ako viera v zlých duchov zomretých, ktorí môžu po smrti rôznym spôsobom škodiť živým. Pohrebný obrad môže mať aj prvky preventívnej ochrany proti zlým silám. Môžeme predpokladať, že v prípade mohyly v Palárikove ide o jeden z prejavov tajných kultov. Lebka z ďalšieho hrobu svedčí o „kulte odseknutých hláv" , ktorý Kelti praktizovali v rámci svojho náboženského presvedčenia. Najvýznamnejším nálezom z mohyly je železovitý predmet, ktorý sa našiel v hrobe II a jedinec pochovaný v slávnostnom ženskom odeve, ktorý mohol byť kňažkou – druidkou. Tá mohla vykonávať činnosť spojenú s tajomnými kultmi – vampirizmom. Druidi mali v keltskej spoločnosti osobité postavenie, z ktorého vyplýva aj oddelené pochovávanie príslušníkov tejto kasty od ostaných vrstiev keltského obyvateľstva.

Slovenský piesňový text má za sebou bohatú históriu

O čom to vlastne spievame

Alexander GOCZ – Foto: archív

Keď sa pred dvomi týždňami odovzdávali hudobné ceny Radio_Head Awards pre najlepších hudobníkov znejúcich v slovenskom rozhlasovom éteri, Maroš Hečko, šéfdramaturg verejnoprávneho Rádia_FM, ktorý ceny odovzdával, povedal: „Ukázalo sa, že ak chcú hudobníci osloviť slovenské publikum, mali by spievať po slovensky alebo minimálne kombinovať anglické texty so slovenskými.“ Pikantné na tom je, že toto zdanlivo samozrejmé konštatovanie bolo uverejnené v istom mienkotvornom denníku, ktorý sa nedávno programovo staval proti kvótam pôvodnej slovenskej hudby vo vysielaní rádií na Slovensku a dával priestor najmä známym kritikom všetkého slovenského a pôvodného.

Keď mapujeme našu históriu, napríklad prostredníctvom populárnej hudby, dostaneme zaujímavý a pomerne plastický obraz, ako sa vyvíjali spoločenské pomery. Nesmieme však zabudnúť na textovú zložku vtedajších aj dnešných populárnych piesní, lebo nie každý je zbehlý v notách a harmóniách. Ale frázu „nepovedz, dievčatko, nikomu“ si zapamätá a dá tomu svoj význam takmer každý poslucháč. Text piesne môže zo skladby urobiť hit a môže ju aj pochovať. Lenže najnevďačnejšiu pozíciu majú samotní textári. Okrem pár hviezd textárskeho neba ich nikto nepozná, no speváka či speváčku, ktorí si ich slová vzali do úst, zbožňujú davy fanúšikov.

■ PRVÁ BOLA DITA

Prevládajúca eufória z konca prvej svetovej vojny sa odrazila aj v hudbe. Všetci sa zaujímali o modernú hudbu a ak k nej chceli mať blízko, museli navštevovať známe tanečné bary, ktorými boli Redoute-Bar a asi najznámejší Establissement Adlon. V ostatných častiach Slovenska však kraľovali bezpochyby cigánske kapely so známymi primášmi na čele. Od roku 1926 sa začalo v Bratislave vysielanie Československého rozhlasu a rok na to bolo spustené aj v Košiciach. Rozhlas sa, samozrejme, ihneď stáva centrom kultúrneho diania. Ale na prvú slovenskú populárnu skladbu sme si museli ešte chvíľu počkať. Hudobní publicisti za ňu považujú nahrávku trojice Aranyos, Pálka a Hoza, konkrétne tango Dita. Vznikla v roku 1935 a na druhej strane platne bola pesnička Nepovedz, dievčatko, nikomu. Éra slovenského tanga sa mohla začať. Mimochodom, práve v spomínanej druhej nahrávke použil textár Dušan Pálka dlhé ó na mieste, kde nepatrí, a to ostalo v textoch po celé toto pionierske obdobie. Medzi ďalších textárov tohto obdobia patrili Pavol Braxatoris a Otto Kaušitz. Prvý menovaný bol dokonca vnukom nášho barda Andreja Sládkoviča. Na pódium vystúpila celebrita v osobe Františka Krištofa Veselého a v pesničkách sa spievalo o Zuzkách, Marínach a Janíčkoch, ale aj o optimizme či o dedinke v údolí. Posledne menovaná pieseň je z operety Pod cudzou vlajkou. Práve opereta ovplyvňovala našu populárnu hudbu až do vojnových rokov, keď ju na chvíľu vystriedali pochodové a vlastenecké piesne s príslušnými textami.

■ BÚRLIVÉ ROKY

Päťdesiate roky priniesli na Slovensko budovateľské pesničky a častušky, ktoré boli importom zo Sovietskeho zväzu. Letci mali oceľových vtákov a dievčina mala milého, ktorý bol traktoristom. Textári museli byť ideologicky na výške, ale poniektorí sa „pretextovali“ až do sedemdesiatych rokov, napríklad Ján Štrasser, kde konečne mohli dokázať, že vedia urobiť kvalitný text bez prorežimových barličiek. Našťastie prišli šesťdesiate roky a s nimi aj celosvetová revolúcia v hudbe zvaná rock. V Albióne žali úspechy The Beatles, v Amerike kraľoval Elvis Presley, celá Západná Európa chrlila kapelu za kapelou, no a toto celosvetové šialenstvo neobišlo ani vtedajšie Česko-Slovensko. Prakticky vo všetkých väčších slovenských mestách vznikali bigbítové skupiny, ako sa im vtedy hovorilo, pričom hrali sa najmä prebraté západné hity. Keď sa aj tvoril vlastný repertoár, tak textári oprášili gymnaziálnu angličtinu, lebo panovalo presvedčenie, že rock sa dá spievať iba po anglicky. Skupiny The Beatman a neskôr The Soulman Deža Ursínyho prevalcovali dokonca aj českú scénu. No prišli Prúdy a Rudolf Skukálek im začal písať texty v slovenčine, vrátane slávnej piesne Zvonky, zvoňte. Cesta pre umelecký slovenský piesňový text bola otvorená.

■ TEXT DOSPEL

Sedemdesiate a osemdesiate roky priali populárnej hudbe vo všetkých smeroch. V roku 1971 vzniklo slovenské hudobné vydavateľstvo Opus a Praha prestala mať monopol na vydávanie populárnej hudby. Kapely vznikali ako na bežiacom páse a na scéne sa objavil Elán, Modus, Taktici, Tublatanka a celý rad ďalších kapiel. K nim pribudli Marika Gombitová, Meky Žbirka, Peter Nagy, Robo Grigorov a ďalší kvalitní speváci. Čo sa textu týka, výrazne sa presadila textárska elita Kamil Peteraj, Boris Filan, Ľuboš Zeman, Ján Štrasser, ale aj Daniel Mikletič či Martin Sarvaš. Ich texty sú vžité v pamätiach staršej a strednej generácie a našla si k nim cestu aj terajšia mladá generácia. Nečudo. Tam, kde bol napríklad Peteraj básnicky objavný a kúzlil metaforami trebárs pre Mariku Gombitovú, tak v tom istom čase písal Boris Filan civilné, vtipné a zdravo dravé texty pre Elán. Do tejto zostavy textárov na sklonku osemdesiatych rokov vtrhol o generáciu mladší košický básnik Jožo Urban. Najprv sa presadil s Mirom Žbirkom a vzápätí nasledovala kapela za kapelou, interpret za interpretom. Urban ako málokto dokázal skĺbiť básnický rozmer s potrebami rockovej piesne, teda so silným a zapamätateľným refrénom.

Básnik Jozef URBAN sa zapísal medzi legendárnych textárov piesní.

■ POKRM NADNES

Po novembrovom preklopení režimu nastalo paradoxne na pôvodnej scéne tvorivé vákuum. Pôvodnú scénu prevalcovali zahraniční interpreti, ktorí boli náhle dostupní v masovej miere. Netrvalo to však dlho a slovenská rocková či popová pesnička sa opäť hlásila o slovo. Je to zvláštne, ale posledných dvadsať rokov do textárskej profesie najviac zasiahli autorské práva. Speváci a skupiny si totiž rýchlo uvedomili, že text prípadného hitu je tiež zdrojom, a to často výdatným, tantiém. Stačí jedna úspešná skladba, ktorú pár mesiacov púšťa niekoľko rádií niekoľkokrát denne a výsledná suma na tantiémach umožní našincovi odísť na slušnú trojtýždňovú dovolenku niekam do exotickej destinácie. Interpreti či členovia kapiel sa teda vrhli na textovanie a nespoliehali sa už na „nájomných“ textárov. Výsledky sú však po poetickej i pravopisnej stránke skôr rozpačité. Gramatické rýmy, ignorovanie prirodzenej dĺžky slabík, ťažkotonážne klišé, v ktorom „prvá láska zanechá vrásku“. V tomto texte zámerne vynechám rap a jeho textovú stránku. Šokovanie vulgárnosťami, hrané drsné pózy, spotvorený slang, a predovšetkým póza možno zaberajú na pubertálnych jedincov a jednoduchších dospelých, ale so skutočným piesňovým textom nemajú takmer nič spoločné. Iba skutočne malá časť skupín či interpretov zvládne napísať funkčný, zmysluplný a po profesionálnej stránke vydarený text. Dokáže to napríklad Jana Kirschnerová, ktorá sa z popovej speváčky s minulosťou zo súťaže miss otočila o stoosemdesiat stupňov k premýšľavej autorke a speváčke. Dokážu to napríklad muzikanti z kapely Horkýže slíže, kde ich frontman Kuko vie napísať text pre ironickú, vtipnú a navyše hudobne invenčnú pesničku. A popritom si vystreliť aj z celej popovej scény, keď spievajú: My máme silný refrén jak hovädo...

Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov prezentovalo autorov

Popoludnie v znamení literatúry

Maroš M. BANČEJ – Foto: autor

Nie je to ani tak dávno, čo sa marec v médiách skloňoval ako Mesiac knihy. Dnes máme celý rad importovaných sviatkov od Valentína po írskeho Patrika a na knihy sa voľajako pozabudlo. Nielen obnovenie knižnej marcovej tradície, ale najmä prezentáciu svojich vydavateľských počinov urobil Spolok slovenských spisovateľov vo štvrtok 17. marca v priestoroch bratislavského Zichyho paláca na Ventúrskej ulici. Na podujatí s názvom Vydavateľský deň sa zišla skutočne reprezentatívna vzorka spisovateľov všetkých generácií.

Vydavateľský deň otvorila riaditeľka odboru kultúry Starého mesta Bratislava Ľubica Janegová, keďže bolo to práve Staré mesto, ktoré ponúklo spisovateľom pomocnú ruku s hľadaním vhodných priestorov. Je to tak trochu paradox, veď nie je to tak dávno, keď sa podobné prezentačné akcie konali v Klube slovenských spisovateľov na Laurinskej ulici. No nemusí to byť len história s trpkým koncom. V rámci svojho príhovoru predseda Spolku slovenských spisovateľov Miroslav Bielik povedal, že dlhodobá a intenzívna snaha spisovateľov zvrátiť smutný stav, keď z niekdajšieho klubu sa stal nočný bar, prináša výsledky. Prevádzkovatelia museli striptízový podnik zatvoriť a momentálne sa rokuje medzi spolumajiteľom budovy a SSS o vrátení priestorov klubu na pôvodné ciele. Takže hneď na úvod zaznela pomerne priaznivá správa, aj keď sa počas prestávky hovorilo v kuloároch aj o menej priaznivých správach pre slovenskú kultúru, povedzme o okresaných alebo zamietnutých grantoch pre vydavateľstvá a časopisy.

Slovenskí spisovatelia na prezentačnom dni svojej stavovskej organizácie.

■ KNIŽNÁ ÚRODA

Vydavateľský deň otvoril predseda Spolku slovenských spisovateľov Miroslav Bielik a pripomenul, že je to historicky druhý prezentačný Vydavateľský deň Spolku slovenských spisovateľov. Táto akcia však nemá nahradiť prezentácie jednotlivých titulov a ich autorov, ktoré Vydavateľstvo SSS vydáva. Ide skôr o sumarizačné, ale aj reprezentačné podujatie. Konkrétne tituly budú aj s autormi prezentované na ďalších podujatiach, ktoré Spolok slovenských spisovateľov v rámci oživenia svojej činnosti chystá. Vzápätí sa slova ujal riaditeľ Vydavateľstva SSS Roman Michelko, ktorý už konkrétne pozval na pódium prvého autora. Bol ním MilanÁroš, ktorý spolu s „lektorom“ Ivanom Szabom predstavil svoju najnovšiu knihu Osudy umeleckých zbierok. Autor sa v poslednom čase ukázal ako doslova spisovateľ detektív, keďže sa v tejto knihe vybral po stopách umeleckých zbierok pôvodom zo Slovenska, ktoré skončili napríklad v susednom Maďarsku, ale aj ďaleko za oceánom v rukách amerických milionárov.

Predseda SSS Miroslav BIELIK.

■ OSTRIEĽANÍ AUTORI

Hudobný salón v Zichyho paláci je dôstojný priestor s typickou atmosférou určitej noblesy. V tomto prípade to bolo adekvátne, keďže na Vydavateľskom dni sa zišli skutočne kvalitní autori. Výber z tých, ktorí vystúpili, bol premyslený. Pred publikum predstúpil už spomínaný spisovateľ literatúry faktu MilanÁroš, literárny kritik a vedec prof. Vincent Šabík, jazykovedec Blažej Belák či prozaička Viera Švenková, mladú generáciu zastupoval básnik Martin Chudík i poetka Martina Grmanová. Ostatne, knihy a autorov najprv predstavili rovnako renomovaní autori, ako sú Ján Čomaj či Ivan Szabo a ďalší.

V druhej časti Vydavateľského dňa, ktorá sa začala o štvrtej popoludní, privítali organizátori kolegov spisovateľov z Báčskeho Petrovca, teda z Dolnej zeme. Skupinu viedol riaditeľ slovenského vydavateľského centra v Petrovci Kultúra Vladimír Valentík, no ešte predtým sa prezentovali dvaja autori mladej generácie – básnik Martin Chudík, ktorému VSSS vydalo básnickú zbierku Cestovný (ne)poriadok, a poetka Martina Grmanová so svojou debutovou zbierkou Chiméra. O oboch autoroch a ich dielach sme na stránkach SNN písali.

■ MÉDIÁM NEVOŇAJÚ

Predseda SSS Miroslav Bielik spomenul vo svojom príhovore aj snahu o obnovenie cien Spolku slovenských spisovateľov. Určite nejde o samoúčelné vytváranie ďalších ocenení, veď Ceny SSS existovali a istý čas mali aj svoje oprávnené renomé. Ide najmä o to, aby sa verejnosť mohla oboznámiť s kvalitnou pôvodnou slovenskou literatúrou aj prostredníctvom ocenení so spoločenským kreditom. A tu narážame na základný problém, a tým je propagácia a publicita. Aj na Vydavateľskom dni nebol okrem zástupcov TASR a Slovenských národných novín žiadny novinár z takzvaných mienkotvorných médií, ale ani z verejnoprávnej RTVS. Zdá sa, že je to zakliatý kruh, z ktorého sa nevie naše umenie vymaniť. Dokonca existuje aj kacírska myšlienka, že by spomínané médiá ignorovali aj čo najlepšie pripravenú prezentáciu s hviezdnym hosťom zo zahraničia jednoducho preto, že o Spolku slovenských spisovateľov sa najlepšie mlčí.

Láska k slovenskému jazyku, dejinám a knihám mu naplnila život

Rebelant a bojovník Peter Štrelinger

Zhovárala sa: Anna SLÁVIKOVÁ – Foto: Emil SEMANCO

Má rád Slovensko. Prejavuje to v každom článku či v prozaických dielach aj drámach. Napokon, čitatelia Slovenských národných novín sa s ním pravidelne stretávajú pri čítaní jeho glos v rubrike O čom je reč. Je autorom stoviek publicistických textov, reportáží, esejí, fejtónov, glos, rozhlasových pásiem a dramatických útvarov, ale i niekoľkých divadelných a televíznych hier. Napísal trinásť kníh. Redaktor, novinár a spisovateľ, vlastenec, spoluzakladateľ Kongresu slovenskej inteligencie. Peter ŠTRELINGER. Rozhovor sme pripravili pri príležitosti jeho jubilea – sedemdesiatych narodenín (20. 4. 2016).

● Narodili ste sa v Martine, ale detstvo ste prežili v kúpeľoch Ľubochňa na dolnom Liptove, tu ste chodili i do základnej školy, potom ste absolvovali Strednú lesnícku školu v Liptovskom Hrádku. Zrejme vám lesy a príroda neposkytovali dostatočné uspokojenie, keď ste sa napokon rozhodli pre štúdium slovenského jazyka v kombinácii s angličtinou na Pedagogickej fakulte v Banskej Bystrici...

Mal by som asi napísať pamäti, aby to bolo s mojím detstvom, mladosťou a so štúdiom zrozumiteľnejšie. Lenže stále mám pocit, že na spomienky mám ešte čas, inak – môj životopis je ukrytý vo viacerých mojich prózach. V Martine som sa narodil náhodou (ako vravievam) v pôrodnici, no celé detstvo som prežil v Ľubochni. Toto miesto a mesto je pre mňa všetkým, tu som začínal vnímať svet. Kúsok od domu bola naša škola, kde ma pani učiteľka Hanzelyová naučila písať a bila ma po prstoch, lebo som začínal písať ľavou rukou, teraz som preučený ľavák. Z takýchto detí sa po traume preučovania stanú buď blázni, alebo géniovia. Hoci medzi géniom a bláznom je veľmi tenká stena! To povedal mojej mame pán farár Števček, inak spisovateľ pre deti – Martin Madačov. Ľubochňa sa objavila aj v mojich literárnych dielach, napríklad v románe Salakúzy (1977); a teraz v tomto roku vychádza román Zlatá voda. To, že som šiel študovať na lesnícku školu v Liptovskom Hrádku, si želala najmä moja mama, dcéra lesmajstra. Na Pedagogickú fakultu som šiel nie preto, že som túžil byť učiteľom, ale miloval som slovenskú literatúru, ktorú nám na strednej škole excelentne prednášal profesor Pavol Železník. To ma ovplyvnilo – láska k slovenčine, jazyku, dejinám a ku knihám – a ostalo mi to navždy...

● V roku 1976 ste prijali miesto pracovníka Literárneho oddelenia na Zväze slovenských spisovateľov. Boli ste v častom kontakte s básnikom, národným umelcom Andrejom Plávkom, ktorý bol v tom čase predsedom spisovateľskej organizácie. Aké spomienky vás na neho viažu?

Aby sme nič nevynechali: po ukončení Pedagogickej fakulty v roku 1968 (po neslávnom vpáde sovietskych okupantov) som pol roka učil na Orave (v Lokci) a potom som vyhral konkurz na miesto odborného asistenta v Literárnom archíve Matice slovenskej. Tých päť rokov v Matici bolo pre mňa výbornou školou, pracoval som s ľuďmi, ktorí niečo v kultúre a v slovenskej literatúre znamenali: A. A. Baník, Paľo Vongrej, Paľo Hrúz, Ivan Kadlečík, Tomáš Winkler, Mišo Kováč-Adamov, Juraj Chovan, Jaro Rezník. Rozbiehala sa tvrdá normalizácia, v Matici sa spustili čistky, väčšinu spomínaných osobností napokon z tejto inštitúcie vyhodili a v roku 1975 som z Matice slovenskej musel odísť aj ja! Z Martina som šiel do Bratislavy, kde ma prijali za referenta na Zväze slovenských spisovateľov. Za to naozaj vďačím Andrejovi Plávkovi. Tá doba bola zlá, významných ľudí vyhadzovali z práce aj z literatúry, Plávku podaktorí dodnes označujú za kolaboranta s normalizačným režimom. No nebola to celkom pravda. Teraz tu na to nie je priestor, ale v prvom rade to bol veľký básnik. Jeho zbierky, zvlášť na konci života, niesli punc výbornej poézie. Plávka to nemal jednoduché, mnohí autori sa ocitli v nemilosti boľševickej verchušky mimo literatúry, predseda a predsedníctvo Zväzu rozhodovali o vylúčeniach a vylúčených a o všetkom, čo s tým súvisí. Niektorí spisovatelia dávali režimu jasne najavo, že s týmito opatreniami a s diskriminačnou politikou nesúhlasia. Myslím si, že slovenská literatúra ako celok nekolaborovala, aj keď sa našli jednotlivci. Na ZSS som pracoval až do handrovej či nežnej revolúcie!

Peter ŠTRELINGER – prvý redaktor SNN po novembri 1989, sa dožíva významného jubilea.

● Za bývalého režimu ste mali svoje skúsenosti s ŠtB. Ako vznikol váš rozhovor s Jolyonom Naegelem pre Hlas Ameriky?

Až do roku 1987 som s ešte-bákmi nemal nijaké skúsenosti. V tom čase som vydal knihu satirických noviel Zbožňujem svojho šéfa, a predtým mi v prešovskom divadle hrali satirickú hru Spolok drobnochovateľov. To bola silná kritika režimu, akýsi súdruh z ÚV trieskal na nejakej konferencii pre učiteľov mojou knihou po stole a vykrikoval, že to je oportunizmus najhrubšieho zrna a s takýmito autormi treba zatočiť. Napísala mi to jedna z účastníčok tej konferencie. No a v roku 1987 som tiež napísal do Pravdy článok Satira ako súčasť hľadania pravdy, ktorý vyvolal na ÚV poriadny rachot, aj sám Biľak sa začal interesovať, čo je to za „darebáka“, ktorý si dovolil napísať také veci: vysmieval som sa tam z korupcie, z poľovačiek okresných tajomníkov... V máji bol na návšteve Prahy a Bratislavy Gorbačov, ale normalizácia sa neriešila, no ani rehabilitácie Dubčeka a ostatných proskribovaných osobností. Na Železnej studničke našli mŕtveho šéfredaktora Pravdy Bohuša Trávnička. Bola to nepochybne politická vražda. Napísal som v tom čase aj divadelnú hru Hádička o popravenom Vladimírovi Clementisovi. Krátko pred uvedením sa skúšky hry zastavili, zákaz prišiel priamo od Pezlára. Na jeseň sa chystala v Budmericiach medzinárodná konferencia spisovateľov o románe. Pred týmto podujatím som dostal od známeho avízo, že ak nechcem skončiť ako Trávniček, nech na pár dní zmiznem z Bratislavy, že vraj idú po mne. Pred Filmovým klubom ma eštebáci dokopali do hlavy. Vraj si ma s niekým pomýlili. Týždeň som sa skrýval na malej loveckej chatke vo Veľkej Fatre pod Rakytovom na konci Ľubochnianskej doliny. Tieto zážitky som zakomponoval do nového románu Zlatá voda, čo som práve napísal!

Pýtali ste sa na redaktora Hlasu Ameriky Jolyona Naegele? No, keď som napísal hru o Clementisovi a román Salakúzy, Naegele sa o mne dozvedel, že som vraj nepodkupný kritický autor a prejavil záujem o nahrávku rozhovoru pre Hlas Ameriky. Mal záujem urobiť v Bratislave rozhovor najmä s Dubčekom, ale to mu z ministerstva zahraničných vecí, kam sa obrátil, nepovolili (Kancelária na akreditáciu zahraničných novinárov). Proti mne nemali námietky, bol som „malá ryba“. Keď mi zavolali, že príde Naegele robiť rozhovor, či súhlasím, považoval som to sprvu za žart. Ale Naegele skutočne prišiel spolu s redaktorom BBC Mišom Glennym a nahral so mnou polhodinové interview. Aj to na Hlase Ameriky odvysielali. A na Februárke (Slovenská správa ŠtB) hneď prejavili záujem o moju osobu, predvolali si ma. Myslel som si, že skončím v base, ale pustili ma, už bol „odmäk“, nepotrebovali ďalšieho disidenta. Odvtedy som mal síce zákaz publikačnej činnosti, ale napríklad Slovenský rozhlas – Literárna redakcia a jej šéf Paľo Hudík publikačný dištanc nerešpektovali a vysielali moje veci ďalej. Paľo Hudík bol aj redaktorom a režisérom mojej hry o Clementisovi Hádička. Literárna redakcia patrila medzi extraligu slovenského rádia, pôsobili tu známi spisovatelia Peter Jaroš, Ľuba Hajková, Rudo Čižmárik, Jano Tužinský, Daniel Hevier, Michal Chuda, Janko Bábik a ďalší.

● Krátko po novembri 1989 ste sa stali redaktorom Slovenských národných novín...

Bol som prvým redaktorom SNN vďaka hercovi, nedávno zomretému Ladislavovi Chudíkovi, ktorý bol minister kultúry. Stretli sme sa krátko pred jeho abdikáciou v marci 1990, spýtal sa ma, kde pracujem. Odpovedal som mu: nikde! Poznal ma, poznal aj moje kritické postoje pred novembrom a vybavil, že Matica dostala nomenklatúrne miesto redaktora pripravovaných SNN – aj s platom. Tak som sa ocitol po druhýkrát v Matici. Vytvorili sme v Bratislave filiálnu redakciu SNN, po mne prišiel Drahoslav Machala a potom Roman Kaliský. To bolo dramatické, no krásne obdobie, keď vznikala samostatná Slovenská republika. Vyhlásenie zvrchovanosti, schválenie ústavy, potom aj rozdelenie federácie a vznik SR. Tri roky som bol v SNN, bolo to pamätné obdobie nielen pre mňa, ale aj pre celé Slovensko a naša malá redakcia pri tých dramatických udalostiach zohrala nie nepodstatnú úlohu. Na redakčnej pôde SNN vznikol vplyvný Umelecký odbor Matice slovenskej a neskôr aj Kongres slovenskej inteligencie. To bola naozaj tiež významná udalosť: Kongres slovenskej inteligencie nastolil jednoznačne požiadavku vzniku samostatného štátu, prvá konferencia sa konala krátko pred voľbami v máji 1992 a na našom fundamente vznikala platforma samostatnej SR. Bol som jedným z hovorcov Kongresu spolu s Drahoslavom Machalom a Mariánom Tkáčom.

● Určite by sme sa mali ešte podrobnejšie pozhovárať o vašej tvorbe, o knihách, čo ste napísali, o novinách a časopisoch, v ktorých ste pôsobili. Tento rozhovor som pôvodne nazvala Nežný bojovník, ale vy nie ste iba bojovník, ale najmä rebel, burič, človek večne s čímsi nespokojný. Keď vás chce niekto pohladiť, vzopriete sa, odmietate pocty, lichôtky... Za svoju tvorbu ste dostali niekoľko ocenení, no prestížnu Cenu Ľudovíta Štúra v roku 1996 ste odmietli prijať. Prečo?

To naozaj máte pravdu. Cenu Ľudovíta Štúra, ktorú udeľovala vláda SR, som odmietol prijať. Bolo to v období, keď som v denníku Slovenská Republika napísal zopár veľkých reportáží, chytil som sa za prsty aj s ministrom vnútra Ladislavom Pittnerom, napísal som kritickú reportáž V centre Bermudského trojuholníka o rafinovanej snahe zmocniť sa slovenského tranzitného plynovodu, kauza je známa ako „kauza Percheron“ – bol do toho zapletený aj prezident Michal Kováč, písal som investigatívne reportáže o vlakovej lúpeži v Rakúsku, to bola naozaj životu nebezpečná téma, ako aj kauza o slovenskej rašeline a ďalšie veci. Bol som tiež ako reportér UNPROFOR štyrikrát v bývalej Juhoslávii, keď sa tam začala vojna. Dnes sám seba trochu obdivujem, že som si na to všetko trúfol. Vzrušovala ma investigatívna (vyšetrovacia) reportáž a myslím si, že nie je na Slovensku veľa novinárov s podobnými skúsenosťami.

Prečo som odmietol Cenu Ľudovíta Štúra? Lebo sa udeľovala jednostranne. Nemôžem sa predsa tešiť z ocenenia, keď je do hry o takúto cenu pozvaná iba jedna časť novinárov. Ale moje gesto ostalo vtedy bez účinku. A ja som sa ako reportér, novinár ocitol potom na úrade práce; skoro rok trvalo, kým som si nenašiel nové miesto – a musel som zas začínať od piky v mesačníku Literika... Potom som bol chvíľu v Literárnom týždenníku a napokon od roku 2000 až do svojej predčasnej penzie v Slovenskom rozhlase. Tam som pôsobil päť rokov, až kým ma nová riaditeľka Zemková nevyhodila. Nezabudla mi moju reportáž, kde som odhalil jej špinavé metódy a rozkrádanie, keď bola starostkou Starého mesta Bratislava! Ale tak mi treba, nemal som opäť pchať prsty do osieho hniezda...

● Človek by si mal vážiť zem, na ktorej prišiel na svet a v ktorej prežíval prvé dotyky matky a svojich blízkych. Žiaľ, akosi nám na svojom rodisku nezáleží, uprednostníme prostredie, v ktorom sa máme materiálne lepšie. Čo vás stále nadchýna na rodnom Slovensku?

Čo ma nadchýna? Že ešte žijem! Že ešte dýcham dobrý slovenský vzduch (a nie smog), že sa môžem napiť z lesnej studienky kdesi vo Veľkej Fatre, kde by som bol rád navždy, hoci len v podobe popola, ktorý rozprášia (dúfam) moje deti po okolitých lesoch, aby som tam bol naveky prítomný. Rodný kraj? O tom sa už veľa kníh napísalo, spievajú sa o ňom pesničky, ale ten naozaj rodný má každý vo svojom srdci, v duši. Aj mne sa chce niekedy zvýsknuť tak, aby ma každý počul, ako mám Slovensko rád, ako ho milujem. Ani neviem, ako to mám vyjadriť, aby to bolo dosť jasné a zrozumiteľné! Nechápem preto tých, ktorí sa tvária ako Európania, ako svetoobčania, tých, čo sa hanbia za to, že sú Slováci. Dúfam, že som svojimi knihami, publicistikou, teda svojím dielom vystavil aspoň malý pomník, ktorý po mne ostane. Verím, že nebude z ľadu a že sa po mojej smrti neroztopí!

● Aj keď ste už na dôchodku, v Slovenských národných novinách máte stálu rubriku fejtónov O čom je reč, v ktorej mapujete spoločenské neduhy...

Prosím vás, môže ísť spisovateľ na dôchodok? Aj ja ako väčšina mojich kolegov som celý život bol niekde zamestnaný, po večeroch a nociach písal knihy a bol spisovateľom. To je údel slovenského autora, ako to nádherne vyjadril básnik Milan Rúfus! A čo sa tých mojich glos a či fejtónov týka: nie som obrnený voči tomu, čo sa deje na Slovensku. Novinár a spisovateľ nemôže síce nič zmeniť, ale aspoň poukáže na to, čo je zhnité v našom „štáte dánskom“... To je nie údel, ale naša povinnosť!

● Píšete a popritom si ešte vyhrávate na fujare, ktorá je vašou veľkou láskou...

Veru, máte pravdu. Aj fujarujem, dokonca na dvoch nádherných nástrojoch. Nedávno mi totiž dcéry Romana Kaliského darovali vzácnu vybíjanú fujaru, ktorú Roman Kaliský dostal od svojich bratov k sedemdesiatke. Symbolické, nie?! Asi preto mi ju darovali, že som mu sľúbil zahrať pri rozlúčke, ale bol som práve po operácii, tak som na pohrebe nebol. A tak, aby som dodržal sľub, teraz mu vyhrávam... Ako sa to spieva v tej clivej ľudovej piesni? „Ej, už zora večerná zlatom vŕšky seje – a tak sa mi veľmi za Slovenskom (za Romanom) cneje...“ Isto ma tam hore, aj fujaru – počuje!

REPORTÁŽ

Silné politické zemetrasenie v Nemecku ešte len nastane

Berlín vyzerá pokojne, terorizmus straší

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ – Foto: autor

Nielen na Slovensku sa do parlamentu dostala pred pár týždňami krajná pravica. Politické zemetrasenie spôsobili parlamentné voľby v nemeckých spolkových krajinách Bádensko-Württembersko, Porýnie-Falcko a Sasko-Anhaltsko v nedeľu 13. marca. O výsledkoch rozhodli fundamentálne problémy a aj vinou migračnej krízy sa do všetkých troch krajinských parlamentov (Landtag) dostali zástupcovia krajne pravicovej Alternatívy pre Nemecko (AfD). Voľby v menovaných spolkových krajinách práve pre výrazný úspech krajnej pravice rezonovali aj v Berlíne, no metropola Nemecka si zatiaľ ďalej žije svojím vlastným životom.

Je celkom jedno, z ktorej strany vchádzate do Berlína, vždy budete do mesta vstupovať cez územie, ktoré kedysi ovládali aj Slovania.

■ SLOVANSKÉ NÁZVY

Názov rieky Spréva, ktorá sa hadí celým mestom, a tiež názov najstaršej osady a dnešnej mestskej časti Spandau (Špandov) majú slovanský pôvod. Dejiny samotného mesta Berlín sú omnoho mladšie ako dejiny jeho širšieho okolitého územia. Už v 6. storočí pred Kristom je v priestoroch dnešného Berlína dokázané stále osídlenie. Počas rímskej nadvlády nad južnejšími územiami dnešného Nemecka, na pôde okolo Berlína sa sporadicky vyskytovali prvé germánske kmene, ako Semnoni, Suevovia a Burgundovia. S nimi sa od 6. storočia stále častejšie striedali Slovania. Juhovýchodne od Berlína to boli Lužickí Srbi, ktorých potomkovia dodnes žijú v oblasti Lužice, a najmä Havelania a Sprévania, ktorí okolo roku 720 obsadili územie dnešného Berlína a dali aj názov rieke, ktorá svojimi spodnými vodami podmýva najmä východnú časť mesta. Ďalšia vlna osídlenia germánskymi kmeňmi sa začala od 12. storočia, ale až z 13. storočia, konkrétne z roku 1244, pochádza prvá zmienka o mestskom sídlisku s názvom Berlín.

Rast Berlína bol spočiatku pomalý, aj keď mesto bolo vždy spájané s dôležitými okolitými usadlosťami a dejinnými udalosťami. Ešte v roku 1648 mal Berlín len šesťtisíc obyvateľov. Skutočný význam nadobudlo mesto po roku 1701, keď si ho nový kráľ Fridrich Prvý vybral za hlavné mesto Pruska. V roku 1871 sa Berlín stal po zjednotení spolkových krajín hlavným mestom novej Nemeckej ríše. Približne v dnešnej podobe existuje až od roku 1920, keď došlo k poslednému expanzívnemu rozšíreniu jeho mestského územia a vtedy mal takzvaný Veľký Berlín už 3,8 milióna obyvateľov. Dnes je najväčším aj najľudnatejším mestom Nemecka a jednou z najväčších metropol v Európe. Na jeho území by sa zmestili rozlohou štyri ďalšie najväčšie mestá Nemecka, počet obyvateľov sa odhaduje na vyše sedem miliónov. Symbolom mestskej vlajky je medveď, ktorý dominuje aj znaku prestížneho medzinárodného filmového festivalu Berlinale.

■ TRAGICKÉ SYMBOLY

Hitlerovské dejiny sú tým, na čo sú dnešní Nemci aj v Berlíne dosť citliví. Napokon, väčšinu tej historickej tragickej epochy, ktorá poznačila celú Európu, im neustále pripomínajú viaceré symboly, prípadne ich pozostatky. Blázniví fanatici by dnes v Berlíne márne hľadali Hitlerov bunker. To miesto, kde sa pred kapituláciou schovával a nakoniec aj zabil Hitler, bolo samozrejme pod zemou, ale malo svoju nadstavbu, na mieste ktorej je dnes parkovisko. Len vývesná tabuľa informuje o obrovskej sieti bunkrov, technických parametroch a o povojnovej histórii objektu. Po Hitlerovi však v prenesenom význame slova v meste ostalo toho dosť, aj keď všetky budovy, ktoré priamo súviseli s diktátorovou činnosťou, boli zničené alebo kompletne zmenili svoje „fasády“.

Reichstag predstavuje jednu z najdramatickejších kapitol Berlína i Nemecka.

Najzjavnejším príkladom je Reichstag alebo dnes aj Bundestag, teda budova spolkového parlamentu. Moja sprievodkyňa Simona hovorí: „Ani nie mesiac po tom, čo 30. januára 1933 ríšsky prezident Paul von Hindenburg vymenoval Hitlera kancelárom, už 27. februára 1933 zažil Berlín obrovský požiar Ríšskeho snemu. Komu to poslúžilo a k čomu to viedlo, je známe...“ Sídlo parlamentu a symbol histórie krajiny je známy aj tým, že v ňom vyhlásili prvú Nemeckú republiku a požiar budovy pomohol Hitlerovi dostať sa k absolútnej moci. Po zničení sovietskou armádou bola budova kompletne renovovaná architektom Normanom Fosterom, ktorý do historickej budovy vložil namiesto bývalej neobarokovej kupoly veľkú sklenenú repliku. Keď sa v tom skleníku po obvode prechádzam v lete, je tam horúco, naopak v zime tam fučí a zateká voda z dažďa a snehu. Ale čo už, je to symbol a tak aj funguje najmä vizuálne...

Podobne ako Reichstag aj neďaleká Brandenburská brána bola najprv symbolom nemeckej moci, neskôr smutným pamätníkom porážky a dnes živým mementom. Kúsok južne od Brandenburskej brány zaberá približne plochu futbalového ihriska park Hannah Arendtovej. Bol po sedemnástich rokoch diskusií, plánovania a stavby v roku 2005 otvorený ako pamätník zavraždených európskych Židov, všeobecne známy ako pamätník holokaustu. Presne medzi Reichstagom a Brandenburskou bránou stál múr, ktorý je napriek tomu, že bol dôsledkom hrôzovlády nacizmu a padol až spolu s komunistickým režimom, je v Berlíne stále prítomný.

■ THE WALL

Tento symbol následkov vojny bol postavený v roku 1961. Spočiatku vznikal len ako ostnatý drôtený plot so začiatkom na Bernauer Strassee, až neskôr sa z neho stal betónový múr dlhý vyše štyridsaťtri kilometrov. Múr sa pokúsilo prekonať niekoľko ľudí, ako prvému sa to podarilo Condradovi Schumannovi, ktorého fotografiu možno vidieť na všetkých pamätných miestach, kde sú zvyšky berlínskeho múra. Po otvorení hraníc sa múr začal rozoberať kus po kuse, niektoré fragmenty sa predávali ako suveníry, na niektoré mladí umelci kreslili svoje diela. Dnes sú zvyšky steny na prvý pohľad úplne obyčajným múrom a keby sa pri nej nenachádzali pamätné tabule pre turistov, ani by si ich nevšimli. Treba ísť práve na Bernauer Strasse, teda na miesto, kde sa celý múr začal stavať. Berlínsky múr nevydržal rovnako, ako nevydržal režim, ktorý ho postavil. Nebol najdlhší ani najvyšší, no svojho času bol najtvrdší v dejinách.

Hoci 9. novembra 1989 múr začal padať, stále ešte stojí. Nielen v podobe betónových fragmentov, ktoré boli zachované ako muzeálne kusy v exteriéri, ale najmä v mentalite tých, ktorí si to ešte pamätajú. Takých ľudí nie je málo, napokon sám som to zažil v roku 1983 a bolo to podobné, ako pozerať sa cez Dunaj v Devíne do Rakúska... Najväčším paradoxom tej doby bol pre obyvateľov východného Berlína pohľad na západnú časť rozdeleného mesta z televíznej veže. Tá bola najvyššou stavbou v Nemecku a zároveň sa týčila priamo nad námestím Alexanderplatz, ktoré sa považovalo za výkladnú skriňu komunistickej moci.

Pred pár týždňami malo byť práve toto námestie, vedľa ktorého sídli berlínska radnica, cieľom útoku teroristov. Nemecká tajná služba však ich zámery prekazila. Od radnice je kúsok na centrálny bulvár Unter den Linden, čo doslova znamená „pod lipami“. Bulvár vedie až k Brandenburskej bráne. Od radnice cez rieku Sprévu a po bulvári Pod lipami (kde lipy akosi chýbajú) lemujú priestor rôznofarebné kovové potrubia a trvá to už šestnásť rokov. Súvisí to s výstavbou metra, ktorú komplikujú tekuté podzemné riečne piesky.

Tadiaľ viedla hranica...

Jedným z rozdielov medzi bývalým východným a západným Berlínom je aj infraštruktúra. Východný Berlín má električky, západný metro. Dostavanie metra v centre východnej časti je problematické, ale stavitelia sa nevzdávajú.

Najznámejšou obchodnou ulicou v meste je Kurfürstendamm, bývalé „západné“ centrum mesta, ktorú lemuje veľké množstvo obchodov, hotelov a reštaurácií. Ulica, ktorú miestni nazývajú skrátene Ku'damm, býva porovnávaná s podobnými exkluzívnymi mestskými triedami v iných veľkomestách sveta. Centru mesta dominuje architektonicky zaujímavé Postupimské námestie, teda Potsdamer Platz, ktoré je súčasťou a symbolom modernej časti metropoly. Počas intenzívnej prestavby námestia v rokoch 1997 a 1998 to bolo najväčšie stavenisko na svete, dnes je centrom obchodu aj kultúry celého Berlína.

■ VZDUŠNÝ MOST

Keď 23. júna 1948 sovietska moc vyhlásila začiatok blokády západných sektorov mesta, ktorá trvala do 12. mája 1949, vznikol na zásobovanie a prepravu osôb do západného Berlína vzdušný most. Na jeho vznik a prevádzku poslúžilo bývalé prvé berlínske letisko Tempelhoff. Bola to letecká tepna medzi západnými mocnosťami a obyvateľmi mesta, ktorí uviazli v priestore, čo ostal bez základných možností postarať sa o potreby ľudí.

Vrcholom blokády nebol 7. október 1949, ktorý na príkaz sovietov priniesol vyhlásenie Nemeckej demokratickej republiky s Východným Berlínom ako hlavným mestom. Vrcholom bolo až hore spomenuté stavanie berlínskeho múra. Až potom vznikla po dohode západných mocností Nemecká spolková republika s hlavným mestom Bonn, kde aj po novom zjednotení Nemecka v roku 1990 a obnovení štatútu Berlína ako hlavného mesta ostali pôsobiť niektoré spolkové úrady.

Treba sa však vrátiť do súčasnosti. Berlínske letisko Tempelhoff je dnes nielen pamätníkom na vzdušný most a veľkou centrálnou plochou využívanou na rôzne podujatia. Spomeňme napríklad koncert Rogera Watersa a mnohých umelcov The Wall, teda Stena podľa konceptu Pink Floyd, ale aj koncert ZOOropa írskej kapely U2, netreba zabúdať na Davida Bowieho, Spandau Ballet či Coldplay. Chce tam hrať každý, kto niečo znamená.

V bývalých hangároch letiska sa však dnes odohráva iná kultúrna dráma. Do obrovských priestorov nastavali na žiadosť kancelárky Angely Merkelovej obytné bunky, do ktorých v roku 2015 nasťahovali vyše sto tisíc imigrantov. Tí sú zrejme vďační, ale v centre Berlína ich pre istotu veľmi nevidno. Kam by aj chodili, keď v hangároch majú všetko a v zlatej klietke čakajú, čo im frau Merkel ponúkne do budúcnosti...

Centrum metropoly ponúka konfrontáciu starej a modernej architektúry.

JAZYK A DOROZUMIEVANIE

Plesová sezóna, obdobie tanca a zábavy medzi sviatkom Troch kráľov a Popolcovou stredou, sa už skončila, no s jej dozvukmi sa ešte stále stretávame. Stala sa jednou z tém nielen súkromných rozhovorov, ale aj bulvárnej tlače a slovo ples sa v ústnej i písomnej komunikácii objavilo v rôznych podobách.

O plesovaní a plesaní

Na sociálnych sieťach možno v súvislosti s plesovou sezónou nájsť najmä úsečné vyhlásenia: V piatok sa ide plesovať. Zase sa plesovalo. Zajtra plesujeme. Plesali sme. V bulvárnej tlači sú vyjadrenia k tejto téme informatívne nasýtenejšie: Plesovať pôjdeme – raz určite! S manželom plesáme aj súkromne. V ústnych aj písomných prejavoch sa teda využívajú dve špecifické slovesá – plesovať a plesať.

Sloveso plesovať vzniklo odvodením od podstatného mena ples, a to pridaním koncovky -ovať. Je to nekodifikované a nespisovné slovo, ktoré sa však svojou formou a významom začleňuje k slovesám raňajkovať, sviatkovať, zimovať a pod. Slovesami tohto typu sa podľa akademickej príručky Morfológia slovenského jazyka vyjadrujú deje vyplývajúce z podstaty základného podstatného mena. Slovesom plesovať sa teda označuje súhrn všetkých činností typických pre ples, ako je napríklad tancovanie, hodovanie a žrebovanie v tombole.

Sloveso plesať je spisovné slovo, ktoré sa podľa Krátkeho slovníka slovenského jazyka používa na vyjadrenie radosti, a za jeho synonymá možno považovať napríklad tvary jasať, tešiť sa, radovať sa. Zároveň sa uvedené sloveso nachádza v Slovníku slovenského slangu, a to s významom „zabávať sa na plese“. Skutočnosť, že týmto slovom sa označujú aj aktivity súvisiace s plesom, naznačuje, že došlo k rozšíreniu jeho základného významu. Tomuto javu napomohli jednak charakteristické znaky plesu, na ktorom sa ľudia radujú a veselia, a jednak formálna podobnosť medzi slovesom plesať a podstatným menom ples.

V kontexte plesovej sezóny označujú obe slovesá to isté, a to aktívnu účasť na plese. Rozdiel medzi nimi je vo forme a v spôsobe vzniku – plesovať je odvodenina, zatiaľ čo plesať vzniklo rozšírením významu. Pridaním predpony k obom slovesám môžeme vytvoriť nové slová s mierne modifikovaným základným významom: vyplesať/vyplesovať, doplesať/doplesovať, zaplesať/zaplesovať atď.

Ani jeden tvar s týmto významom v kodifikačných príručkách nenájdeme a ak chceme spisovne vyjadriť, že sme sa zúčastnili na plese, použijeme opisné tvary, ako napríklad ísť na ples, byť na plese, príp. zabávať sa na plese. Najmä v ústnej komunikácii sa využívajú uvedené jednoslovné pomenovania, a to zrejme v dôsledku snahy vyjadrovať sa čo najúspornejšie. Práve preto obe slovesá nachádzajú v uvedenom kontexte uplatnenie.

Využívanie slovies plesovať a plesať poukazuje na ich praktickosť, ako i na schopnosť používateľov jazyka účelne vytvárať nové slová, ktoré vyhovujú ich komunikačným zámerom a zodpovedajú charakteru komunikácie. Jazyk sa neustále mení a vyvíja a čas ukáže, či tieto slová zaniknú, alebo sa vďaka pravidelnému používaniu stanú pevnou súčasťou slovnej zásoby slovenčiny.

Alena ZÁBORSKÁ,
Katedra slovenského jazyka a komunikácie FF UMB

NA OKRAJ

Boli časy, keď ženy v Pruskom vstávali ráno o štvrtej a kráčali obcou k družstvu. Boli časy, keď družstvo, ktoré má dnes názov PD Vršatec, dávalo robotu obci i širšiemu okoliu. Postupne však ako fénix vstáva z popola, a keby nebolo najrôznejších prekážok vo forme nezmyselnej legislatívy, už dávno mohlo siahať na vrcholy svojej niekdajšej produkčnej slávy.

Družstvo ako fénix

Dlhoročný predseda Ing. Ján Kopšo je človek s víziami. Už dnes družstvo pod jeho vedením dosahuje takmer nemožné. A nie je to len konštatovanie o najrôznejších rezortných oceneniach. PD Vršatec Pruské obhospodaruje 1 529 hektárov poľnohospodárskej pôdy, z toho je 835 hektárov orná pôda a 694 hektárov trvalo trávnaté porasty v katastrálnych územiach Pruské, Bohunice, Krivoklát, Vršatské Podhradie, Mikušovce a Sedmerovec. Orná pôda sa nachádza na považskom úvale, ktorá je charakterizovaná ako repárska výrobná oblasť. V štruktúre rastlinnej výroby sú zastúpené obilniny, cukrová repa, repka olejná a slnečnica. Jednoročné krmoviny na ornej pôde predstavuje najmä kukurica na siláž. Viacročné krmoviny sú zastúpené okrem čistých kultúr aj miešankami.

Hlavnou činnosťou rastlinnej výroby je zabezpečenie potrebného množstva kvalitných objemových krmív pre potreby zvyšovania parametrov úžitkovosti chovaných hospodárskych zvierat. Prioritou v hospodárení rastlinnej výroby však je dodržiavanie agroenvironmentálnych kritérií pre obhospodarovanie trvalo trávnatých porastov, ktoré tvoria väčšinu užívanej poľnohospodárskej pôdy.

Samozrejme, nemenej dôležitou je živočíšna výroba na farme v Bohuniciach. Farma sa orientuje na chov dojníc holsteinského plemena červenej variety s pridelenou ročnou produkčnou kvótou 2 850 000 litrov.

Pôvodne bol objekt farmy postavený ako výkrmňa pre dvetisíc kusov hovädzieho dobytka. Od roku 2001 prebieha rekonštrukcia jednotlivých objektov na chov dojníc. Ich úžitkovosť dosahuje okolo sedemtisícpäťsto litrov. Družstvo produkuje kravské mlieko, predáva býčkov i jatočné kravy a jalovice. Dokonca malo zámer zriadiť aj vlastnú predajňu, ale v pavučine našej nezmyselnej legislatívy je to úloha pre takmer nadpozemskú silu.

V pridruženej výrobe – v zinkovni, vykonáva družstvo povrchovú úpravu kovov, galvanické zinkovanie s chromátom. V pridruženej výrobe GO-štartéry zas opravuje všetky značky a typy alternátorov a štartérov pre osobné, úžitkové a nákladné automobily, niektoré aj výmenným spôsobom. Napokon stredisko mechanizácie poskytuje služby v oblasti poľných mechanizovaných prác, dopravy a opravárenskej činnosti najmä pre potreby vnútropodnikových stredísk.

Predseda Ján Kopšo tvrdí, že by vedel dať prácu viacerým. Potreboval by aj vysokoškolsky vzdelaných ľudí. Rozhodne by o prácu núdza nebola. Stačilo by iba, ak by štát konečne prejavil záujem aj o tento sektor hospodárstva.

Aj tisíckrát prejdené miesta v krásnej prírode možno spoznávať znova

Kde zvony hlaholia Salve Regina

Ivan BROŽÍK – Foto: autor

Leží na podhorí Bielych Karpát pod prekrásnym Vršatským bralom v blízkom susedstve s Váhom, na dohľad od Strážovských vrchov na jeho opačnom brehu. „Terra Pruska.“ V stredovekých listinách Pruské bývalo označované ako oppidum – mestečko, ktoré malo okrem iných aj právo konať päťkrát do roka dobytčie i výkladné jarmoky.

Po chodníku popred bránku mieria veriaci na večerné bohoslužby. Inokedy predpoludním zas do obchodu. Cez deň však chodník spustne. Ešte v nedeľu jeden manželský pár vždy o pätnástej, popod pazuchy obaja zavesení do seba, začína svoju zvyčajnú prechádzku. Tak je to asi v mnohých našich dedinkách. Raz za rok ešte sprievod rodičov s deťmi a lampiónmi. Lenže je to životný a neraz aj milovaný priestor tých, ktorí sa v ňom narodili, ktorí v ňom pochovávali svojich predkov a v čase sviatkov za nimi chodia na cintorín. Patrím medzi nich. Potešili ma materiály, ktoré zozbierali mladí miestni nadšenci a pravidelne sa s ich obsahom podelia so spoluobčanmi. Na prednáškach a po novom už aj na sociálnej sieti. Peter a ďalší vedia, koho mám na mysli.

Vršatské bralá sú príťažlivým výtvorom prírody s malebnou scenériou.

■ PAZÚRIKY Z LIPOVKY

Pruské a okolie sa stalo známe náleziskami z mladšieho paleolitu, teda približne spred vyše tridsaťosemtisíc rokov, keď pravekí ľudia osídľovali úpätie Bielych Karpát. Hlavným typom ich pracovných nástrojov, vyrábaných predovšetkým z rádiolaritu, boli plošne opracované listové hroty na oštepy. Takýto listový hrot sa našiel na vrchnom chrbte Lipovky východne od Pruského. Lipovka svojou vhodnou polohou priťahovala paleolitických lovcov mamutov, ktorí boli zruční pri výrobe drobnejších štiepaných kamenných nástrojov. Vyrábali ich okrem rádiolaritu aj z pazúrika, ktorý pred hradbu Karpatského oblúka priniesli čelá severských ľadovcov. Tieto nástroje sú staré približne dvadsaťpäťtisíc rokov. Na juhozápadnom svahu Lipovky v pruštianskom sprašovom hliníku Západoslovenských tehelní sa našli v roku 1959 pozostatky mamuta. Bohužiaľ, nevie sa, v akej vrstve sa nachádzal, pretože nález odkryla radlica buldozéra za neprítomnosti odborníkov. Pravdepodobne však ide o významnú stopu loveckej obživy pravekých ľudí, žijúcich na úpätí Bielych Karpát.

Farnosť v Pruskom je známa od roku 1221 a patrilo k nej deväť okolitých obcí.

■ POPOLNICOVÉ POLE

Pohrebisko – popolnicové pole ľudu Lužickej kultúry, sa našlo v neďalekých Mikušovciach, v Pruskom a v blízkej Tuchyni. Zo železnej doby – halštatskej (750 – 400 rokov p. n. l.), sa v tejto oblasti našli nádoby, zlomok železného noža, bronzová špirála na území medzi kužeľovitým kopcom Chmelová, vŕškami Babky a pod Vršatským hradom. Remeselnú vyspelosť slovanských kováčov dokazuje unikátny, pravdepodobne veľkomoravský poklad železných domácich i kováčskych nástrojov nájdených v Zazámčí pri Vršatskom Podhradí. Tam sa zistili aj významné dôkazy intenzívneho poveľkomoravského slovanského osídlenia.

■ ZBER PLASTOV

Práve naň upozorňuje vysielanie obecného rozhlasu vždy posledný piatok v mesiaci. Samospráva, riadená tiež viac mladšími ako tými staršími, zbiera už takmer všetko. Od spomínaných plastov cez papierový, železný či nebezpečný odpad až po použité oleje. Je zvláštne pripomínať si v týchto už takmer všedných chvíľach tú pradávnu históriu. Možno je to iba nedostatkom času, že tak nerobíme. U nás v Pruskom či u vás kdekoľvek na našom Slovensku. Určite to však nie je nezáujmom. Veď stretnúť mladého ekonóma z obecného úradu ako s fotoaparátom v ruke pátra po čomsi v blízkosti nielen v Pruskom legendárneho Hugolína Gavloviča, nie je zas až taká vzácnosť. Náhodný divák si môže byť istý, že čoskoro sa na najrozšírenejšej sociálnej sieti dozvie niečo o novom náleze v súvislosti s dávnymi časmi a faktmi.

■ VIERA A HISTÓRIA

„Kanonická vizitácia“ farnosti Pruské z 1. septembra 1798 uvádza, že už v roku 1221 tu bola samostatná farnosť. Patrilo vtedy do nej deväť okolitých dedín, a to Krivoklát, Bohunice, Savčina, Podhradie, Horovce, Dulov, Nová Ves, Červený Kameň a Tuchyňa. Prvý a zároveň aj pôvodný farský kostol v Pruskom postavili práve v roku 1221. Dala ho vybudovať rodina Vršateckých na počesť apoštolských kniežat – svätého Petra a Pavla. Druhá kanonická vizitácia hovorí, že keď v roku 1743 rozširovali kostol (zväčšovali svätyňu kostola), našli v hlavnom oltári zamurovanú kamennú tabuľu, na ktorej bolo vryté, že kostol bol postavený v roku 1221. Práve preto udivuje, že vznik obce Pruské nie je písomne zaznamenaný v nijakom písomnom dokumente. No najstarší písomný dokument obce pochádza z roku 1244. V ňom sa obec spomína pod menom terra Pruska. Dokument je registrovaný pod číslom 266 v Diplomatickom archíve v Budapešti, nehovorí však o založení obce. Keďže tento dokument, ako aj iné dokumenty, kde sa spomínajú okolité obce, prezrádzajú dosť vysoký stupeň hospodárskeho, sociálneho a právneho vývoja už v 13. storočí, môžeme predpokladať, že obec bola založená v predchádzajúcich storočiach.

Panoráma Bielych Karpát s Vršatským Podhradím.

■ MESTO V MALOM

Žiť sa v Pruskom dá. Veď aj tento článok vzniká v jednej z jeho chalúp. Obec pod starostovaním polúväzkového richtára MUDr. Viliama Cíbika pookriala, prebudila sa z dlhoročného spánku a začala slúžiť svojim obyvateľom. Nemáte čas variť? Jedna reštaurácia vám denné obedové menu dovezie až domov, v druhej si môžete vyberať, koľko sa vám len zachce. A to si ešte môžete sadnúť do cukrárne a, samozrejme, hoci aj do klasickej krčmy. Zdravotné stredisko funguje už roky, lekáreň takmer odjakživa, pošta a bankomat je samozrejmosťou. Ponuka obchodov ani nenúti sadnúť do auta a frčať niekam do hypermarketu. Všetko je naporúdzi na hornom, na východnom či na západnom, alebo aj na dolnom konci. Ak treba, aj stavebniny. Malé služby remeselníkov poskytuje obecný úrad so svojou čatou, väčšie opravy zas poľnohospodárske družstvo.

■ LETNÁ AJ ZIMNÁ

Podľa urbára hradného panstva Vršatec z prvého januára 1683 sa v kaštieli v Pruskom na predaj miešali tri druhy bryndze – letná aj zimná. V tom čase tu bolo veľké Rakúsko-Uhorsko a turecké vojská trvale ohrozovali aj značné územie Slovenska i okolie Zvolenskej Slatiny a Detvy, ktoré sú v médiách označované za prvé bryndziarne (1787 Detva, 1797 Zvolenská Slatina). Dokument zaslali na Ministerstvo pôdohospodárstva v roku 2007. Takže bryndziareň bola v Pruskom sto rokov predtým, ako tú svoju založil Ján Vagač zo Starej Turej v meste Detva...

■ DOBRÉ I ZLÉ ČASY

V roku 1876 vypukol v obci Pruské veľký požiar, ktorý zasiahol aj kostolnú vežu. Okrem strechy veže, ktorá zhorela, roztavili sa tri zvony. Hasiči z Ilavy zasiahli a podarilo sa im zachrániť pred ohňom kostol a s námahou zachránili i dva zvony. Teraz sú v kostole štyri zvony. Najväčší zvon má meno svätý Peter, váži 920 kilogramov a jeho základný tón je F. Druhý zvon nesie meno svätý Pavol, váži 440 kilogramov a základný tón je A. Tretí nový zvon má meno svätý Jozef, váži 175 kilogramov a základný tón je D. Štvrtý zvon je starý, volá sa Mária, váži 330 kilogramov a základný tón je C. Ladenie F – A – C – D je slávnostný tón mariánskej piesne Salve Regina. Zvon svätého Pavla darovali kostolu kňazi rodáci.

■ ŠPORTOVÁ KRONIKA

Začiatky organizovaného športového života v Pruskom možno dokumentovať od roku 1938, i keď sa korene pruštianskeho futbalu zapustili už v roku 1921. Z iniciatívy kapitána mužstva F. Jakúbka a spoluhráča J. Horečného bola v roku 1938 zvolaná zakladajúca schôdza športového klubu, predchodcu dnešnej TJ. A tam, kde sa športom žije, tam ani „kulturák“ nebýva pustý. Aj keď... V skleníku (dnešný kultúrny dom) v bývalej ozdobnej panskej záhrade pred kaštieľom začal ešte v roku 1940 Ján Babiar remeselnú výrobu lyží. V roku 1941 syn Jána Babiara Ladislav podnik rozšíril a dohodol dodávky lyží pre nemeckú armádu. Z odpadového dreva vyrábal poriská do sekier pre nemeckú armádu.

■ SVEDECTVO MATRIKY

Najstaršie pruštianske matriky pochádzajú z roku 1671. Sú uložené v Štátnom archíve v Bytči. Z nich sa možno veľa zaujímavého dozvedieť o najstarších zápisoch pokrstených, sobášených i zomretých. Najstarší zápis o krste dieťaťa pochádza z 30. augusta 1671. Pokrstený bol Ján, syn Jána Machalu a jeho manželky Alžbety. Krstnými rodičmi boli páter Tomáš Bartovich, kňaz z Pruského, a Dorota Kokorska. Najstarší sobáš je písomne doložený z 8. februára 1671. Sobášili sa Andrej Bartos z Pruského a Anna Swewerynowych z Jesenice. Svedkovia boli Mikuláš Valo a Juraj Minar z Pruského. Najstarší záznam o pohrebe pochádza zas z 13. februára 1698, keď bol pochovaný osemmesačný Adam, syn Jána Chrenku.

■ RAJ TURISTOV

Od jari do neskorej zimy mieri množstvo turistov z Považskej kotliny k turistickým chodníkom, smerujúcim na Vršatec, do blízkych dolín či až na neďalekú Moravu. Keď ešte do Pruského premával vláčik, od stanice kráčali v sobotu a v nedeľu celé procesie nadšencov nádhernej prírody. Dnes ich nahradili cykloturisti. Určite prechádzajú aj cez lokality so zaujímavými názvami. Veď posúďte. Usadlosti Dúžavy či Jelenové, Turkové. Už v roku 1926 Dužavy a Jelenové dostali svojich trvalých obyvateľov. Prišli sem roľníci zo severných Kysúc, a to Anton Poláček, Michal Poláček, Juraj Poláček, vd. Mária Koperová, Juraj Švancar, Štefan Tomašec a Ján Belan-Brodňan. Kúpili si tu štyridsaťdva hektárov oráčiny a tristodesať meríc pasienkov, lúk a hory. Vybudovali si nielen obytné domy, ale aj hospodárske staviská.

■ PREKVAPENIE NA ZÁVER

Hugolín Gavlovič bol slovenský kňaz a spisovateľ. Svojou tvorbou sa radí do obdobia barokovej literatúry. Časť života prežil ako františkánsky kňaz práve v Pruskom a zomrel v neďalekých Horovciach. Keď ochorel na pľúca, chodil sa liečiť pod Vršatec na salaše, kde vznikol i námet na dielo Valaská škola mravúv stodola. Nebol však jediný literát, ktorý sa kochal tunajším krajom. Aj maďarský básnik Arany János, očarený romantikou hradu Vršatec a jeho okolia, takto ospevoval prítomnú krásu:

„Hore na vrchu starý hrad,
tvrdé skaly ho pevne držia,
pochmúrne čierne mrákavy
pokloniť sa mu rýchlo bežia.
A z týchto vršatských brál
hľadí hrad ako pyšný kráľ,
hľadí rovno na rovinu,
na krásnu Považskú dolinu.“

Veľkonočný radostný odkaz, nádej zmŕtvychvstania aj oblievačka

Kristus vstal z mŕtvych, radujme sa!

Igor VÁLEK – Foto: Emil SEMANCO

„Láska Zeleného štvrtka, viera Veľkého piatka, nádej Bielej soboty a víťazstvo Veľkonočnej nedele nech vás posilní a naplní pokojom a dôverou.“ Aj takto môžeme slovami našich predkov v skratke charakterizovať veľkonočné obdobie. Sviatky napohľad prísne „zošnurované“ tradíciou i obradnosťou, ktoré sú však najmä nositeľom radostného odkazu.

Termín Veľkej noci pripadá na prvú nedeľu po prvom jarnom splne mesiaca – 21. marci. Má však ustálený deň na oslavu – nedeľu – preto, lebo Ježiš Kristus vstal z mŕtvych podľa svedectva apoštolov prvý deň po sobote. Najstarším svedectvom o kresťanských oslavách Veľkej noci je údajne Veľkonočný preslov Melita zo Sárd z 2. storočia.

Modrý kostolík v Bratislave je príhodné miesto na stíšenie a rozjímanie.

■ DESAŤ RÁN

Vysvetlenie pôvodu názvu „veľká“ treba hľadať ešte v časoch židovského otroctva v Egypte, keď faraón nechcel prepustiť izraelských otrokov a Boh strestal krajinu a jej obyvateľov desiatimi ranami. Až po poslednej z nich faraón zotročený ľud prepustil. Židov, ktorí pomazali veraje svojich dverí krvou baránka, dych anjela smrti obišiel. V Biblii sa píše, že Boh previedol ľud na čele s Mojžišom cez Červené more. Tu niektorí hľadajú pôvod tradičného židovského názvu pre Veľkú noc: „pésach – prechod“. Iní slovo vysvetľujú ako „obídenie“, „vyhnutie sa“ a vzťahujú ho na anjela smrti, ktorý „obchádzal“ domy potreté krvou. Každoročnú spomienku na tento deň nazvali Veľkou nocou. Symbolika prechodu z otroctva do slobody sa preniesla aj do kresťanstva ako prechod z hriechu do života v Božej milosti, zabezpečený Ježišovou smrťou a zmŕtvychvstaním. Oslavy Veľkej noci sa časovo prekrývajú s pohanskými oslavami príchodu jari, nečudo, že ľudové tradície prevzali z predkresťanských dôb mnoho zvykov. Veľkonočný týždeň trvá od Kvetnej nedele po Bielu sobotu.

■ BRÁNA Z KVETOV

Do týždňa vstupujeme bránou Kvetnej nedele, dňom vstupu Ježiša do Jeruzalema, kde mu zástupy hádzali pod nohy palmové ratolesti. Preto pomenovanie Palmarum, nedeľa paliem. Pomenovanie Kvetná nedeľa sa ujalo zrejme preto, že u nás palmy nerastú a osobnosti vítame kvetmi. Zelený štvrtok získal pomenovanie podľa zelene v Getsemanskej záhrade, kde Ježiša zatkli. Pre kresťanov sa Zeleným štvrtkom začína trojdnie, ktoré v nedeľu vrcholí sviatkom Vzkriesenia. V chrámoch si pripomenú poslednú večeru Ježiša s učeníkmi, ktorá dala základ i Večeri Pánovej – spovedi. Počas podvečerných bohoslužieb na Zelený štvrtok znejú zvony naposledy („odletia do Ríma“), aby sa opäť ozvali na Bielu sobotu. Pri poslednom zvonení v tento deň mnohí zaštrngocú vo vrecku mincami, aby im potom nikdy nechýbali...

S oboma dňami súvisí množstvo ľudových zvykov. Už na Zelený štvrtok venovali ľudia pozornosť jedálnemu lístku, na ktorom bývali jedlá zelenej farby, najčastejšie zo špenátu, z hrachu a zo žihľavy.

■ OČISTA DUCHA I TELA

Ďalšia očista sa týka tela – ľudia sa umyli v potočnej alebo studničnej vode. Veľký piatok si veriaci v chrámoch pašiami pripomínajú ukrižovanie. Je to čas ticha, rozjímania, pokánia i prísneho pôstu. Ale aj pripomínania Kristovho utrpenia pašiovými predstaveniami i procesiami. Kresťania si pripomínajú smrť Ježiša, evanjelici tento deň považujú za najvýznamnejší sviatok, pretože Syn Boží dokončil dielo vykúpenia sveta. V rímskokatolíckych chrámoch sa tento deň neslúži omša, je najtichší a najdôstojnejší v cirkevnom roku. Na evanjelických službách Božích sa čítajú a spievajú pašie. Na Bielu sobotu bol Ježiš pochovaný do hrobu, v podvečerných hodinách však prichádzajú radostné posolstvá!

Najzreteľnejším je návrat zvonov, ktoré otvárajú vigílie – bdenie, počas ktorého veriaci ostávajú v chrámoch až do nedeľnej slávnosti Vzkriesenia. Ježiš premohol smrť a nadýchol sa k novému životu. Veľkonočná nedeľa je radostným sviatkom zmŕtvychvstania a kresťania sa pozdravom ubezpečujú, že „Kristus vstal z mŕtvych, radujme sa!“. Už skoro ráno mieria ich kroky do chrámov s košíkmi jedla na posvätenie, nasledujú slávnostné raňajky, počas ktorých už ľudia jedia aj v pôste vynechávané jedlá.

■ NÁDEJ VZKRIESENIA

Ježišovo vzkriesenie dáva jedinečnú nádej na večný život každému, kto v neho uverí. Nádej na život, proti ktorému je smrť už navždy bezmocná. V pondelok oslavy pokračujú v chrámoch, no neobchádzajú ani domácnosti. Nastal čas jarnej očisty a ozdravnej kúry v podobe oblievačky. Kedysi iba na západnom a dnes už na celom Slovensku aj šibačky korbáčmi. Údajne podľa farby vyšibaných dámskych častí tela je v názve aj pondelková červeň. To sme už aj my trochu zľahčili „tóninu“, veď do pomerne prísnych tradícií sa najzreteľnejšie premietajú pradávne obyčaje ešte z pohanských čias. Keď studená voda a šibanie korbáčmi z pospletaných jarných halúzok malo ženám zabezpečiť celoročnú sviežosť a zdravie. No a mládenci, kúpači tiež neodišli bez výslužky – tradične krásnych a na mnohoraké spôsoby zdobených vajíčok, kraslíc...

Ždiar láka v každom ročnom období, ale zima má tu zvláštne čaro

Strednica a Bachledova sú lyžiarske pojmy

Ján PALINSKÝ a Andrej BISTÁK – Foto: autori

Ždiar je rázovitá podtatranská obec s charakteristickou architektúrou, goralskými tradíciami, so zvyklosťami, s folklórom i kultúrou. V súčasnosti má vyše tisíctristo obyvateľov. Priľahlé územie Ždiaru je začlenené do chráneného územia TANAP-u, prírodnej rezervácie Goliasová, prírodnej rezervácie Belianske Tatry, UNESCA a iných prírodných jedinečností, veď v celej oblasti sa vyskytujú unikátne i ohrozené druhy flóry a fauny. Kataster vo výške okolo deväťsto metrov nad morom je súčasťou národnej ekologickej siete NECONET.

Vari najviac návštevníkov vyhľadáva túto oblasť v zime. V prevádzke sú veľké lyžiarske strediská i lyžiarske vleky pri rôznych penziónoch.

■ SKICENTRUM STREDNICA

V tomto medzi milovníkmi zimných športov už všeobecne známom stredisku na západnom okraji obce je k dispozícii deväť lyžiarskych vlekov s kapacitou 6 080 osôb za hodinu. Takto pred rokom tu dali do prevádzky modernú sedačkovú lanovku TATRALIFT SLF 4p Vtáčie turne s dĺžkou 442 metrov obsluhujúcu stredne ťažké zjazdovky. V ponuke je aj večerné lyžovanie. Stredisko je vhodné pre začiatočníkov a nenáročných lyžiarov. No ako sme už spomenuli, nájdete tu i náročnejšie zjazdové trate.

Stredisko Strachan ski centrum ponúka na denne upravovaných a zasnežovaných svahoch lyžovačku na nenáročných zjazdovkách s tromi vlekmi (320, 480 a 480 metrov). Úplným začiatočníkom i najmenším lyžiarom pomôžu pri prvých krokoch na lyžiach inštruktori. V stredisku je tiež skicrossová lyžiarska trať s terénnymi úpravami – skokmi, vlnami a klopenými zákrutami vhodnými pre každého lyžiara. V ponuke je aj jazda ratrakom po hrebeni Spišskej Magury.

■ V BACHLEDOVEJ DOLINE

Jedným z dvoch väčších lyžiarskych stredísk v Bachledovej doline, súčasti Ždiaru, sú Deny. Zo štyroch lyžiarskych vlekov má najdlhší deväťsto metrov. Toto lyžiarske stredisko ponúka denné aj večerné lyžovanie. Je tu požičovňa lyží, snowboardov, snežných skútrov a možnosť občerstvenia v bufete.

Návštevnícky príťažlivým je lyžiarske stredisko Ski Bachledova s prepojením Bachledovej doliny, Frankovej a Jezerska. Nosným systémom v tomto stredisku sú dve sedačkové lanovky. Z Bachledovej doliny na hrebeň Spišskej Magury vedie 1 526 metrov dlhá lanová dráha. Z Jezerska, ktoré leží na severnom úpätí tohto pohoria, prepravuje lyžiarov od roku 2009 štvorsedačková lanovka s dĺžkou 780 metrov. Neďaleko vrcholových staníc lanoviek ponúka panoramatické výhľady štrnásť metrov vysoká rozhľadňa. V smere od obce Malá Franková vedie k vrcholovým staniciam nový, 1100-metrový kotvový vlek. Stredisko ponúka pestrú škálu služieb, okrem iného aj bobovú dráhu, disc-golfové ihrisko či bikepark pre milovníkov horskej a zjazdovej cyklistiky.

■ TURISTICKÝ RAJ

Ždiar aj jeho okolie má skvelé podmienky aj na pešiu turistiku. Spišská Magura, ležiaca severne od obce, poskytuje možnosť turistiky po celý rok a je vhodná pre všetky vekové kategórie. Najvyšším vrchom tohto pohoria je Repisko (1 259 m n. m.) nad osadou Podspády. Spišskú Maguru pomerne husto pretkávajú turistické chodníky. Jednou z dôležitých križovatiek turistických trás je vrch Magurka. Vedie tu chodník z centra Ždiaru. Z vrcholu Magurky sa dá pokračovať do obce Osturňa či vydať sa hrebeňom na Strednicu alebo do Bachledovej doliny. Výhľady z tohto prevažne lesnatého hrebeňa sú najmä na spomínané Belianske Tatry, Pieniny a na časť poľských obcí. Ďalšie zaujímavé túry možno uskutočniť v okolí Tatranskej Kotliny (chata Plesnivec, Predné Meďodoly), Tatranskej Javoriny (Javorová dolina a Zadné Meďodoly), Lysej Poľany (Bielovodská dolina) či v poľských Tatrách (pleso Morské Oko, Zakopane, Kasprov vrch). Náročná, ale obľúbená je trasa z Monkovej doliny do Širokého sedla. Nezabudnuteľným zážitkom je návšteva Pienin a neodmysliteľné splavovanie Dunajca na pltiach. Lákavé je aj Jezerské jazero s plochou okolo pol hektára. Vzniklo zosuvom morénových hornín. Od roku 1967 je prírodnou rezerváciou.

JARNÉ SPRÁVY

● *NEMECKÝ VÝROBCA pneumatík Continental vo svojom púchovskom podniku (bývalý náš Matador) zaznamenal vlani rast výroby a zisku zhruba o pätnásť percent – na tento rok si ho plánuje síce o čosi menší, ale už dnes tuší, že realita bude lepšia ako plán. Pri jeho tvorbe totiž ešte nerátal s úspechom, aký dosiahla firma vďaka svojmu závodu vo Zvolene. Tam sa vyrábajú brzdové strmene pre luxusné typy britských vozidiel Jaguar. A Zvolenčania na konci zimy získali najvyššie ocenenie firmy za rok 2015 v kvalite výrobkov – Suppelier Excellence Award. Nič lepšie si pred príchodom veľkej britskej automobilky Jaguar Land Rover k nám ani Zvolenčania, ani Continental, ale ani Slovensko nemohli želať. Dá sa totiž predpokladať, že sa výroba vo Zvolene postupne rozšíri – aj nové jaguary z Nitry budú mať predsa brzdy.*

● DO RUŽOMBERKA smeruje investícia za tristodesať miliónov eur – nový stroj v miestnej celulózke a papierňach vyrobí ročne na európske trhy tristotisíc ton obalového papiera a lepenky. Zaujímavé sú však dva momenty: nová výrobňa nepotrebuje rozširovať haly, stroj sa umiestni do starých rekonštruovaných priestorov. A polovica výroby sa pokryje z odpadu rozličného papiera, druhá polovica z menej kvalitného dreva nevhodného na nábytok alebo stavebné ciele, teda najmä z kalamít. Doterajšia výroba papiera sa z jestvujúcich šesťstopäťdesiattisíc ton ročne zvýši takmer na milión. Výrobca garantuje, že moderná technológia bude aj podstatne menej škodlivá pre životné prostredie.

● *V JUŽNÝCH OKRESOCH Slovenska tejto jari zaznamenali po prvý raz obrátené garde – viac Maďarov hľadá prácu na Slovensku ako Slovákov u našich južných susedov. Karta sa obrátila. Zatiaľ to nie je tým, že by u nás bolo oveľa viac pracovných príležitostí ako v Maďarsku, ale postupne sa menil pomer miezd. Pred niekoľkými rokmi bežní ľudia so strednou kvalifikáciou zarábali v Maďarsku o päť až desať percent viac ako u nás, dnes sa tento pomer pomaly otáča. Výstavba automobilky pri Nitre, ktorá bude od maďarských hraníc sotva šesťdesiat kilometrov, to ešte zvýrazní. Britská firma už inzeruje v Maďarsku – hľadá kvalifikovaných operátorov výroby s garantovanou mzdou mesačne dvestošesťdesiatpäťtisíc forintov (čo je asi osemstošesťdesiat eur), prémiami, ubytovaním zdarma a príspevkami na stravu a dopravu. Už teraz je u našich susedov o Jaguar Land Rover veľký záujem. Žiaľ, kým sa naše stredné školstvo nevráti k odbornému vzdelávaniu podľa potrieb trhu, kým zo škôl nevyjdú absolventi použiteľní v špecifických profesiách priemyslu a remesiel, budú najmä priemyselné komplexy a stavebné firmy prinútené hľadať remeselníkov a kvalifikovaných odborníkov na juh i východ od nás.*

(jč)

Na Bratislavskom hrade vystavujú skvosty slovenskej histórie

Mosty od praveku po Veľkú Moravu

Igor VÁLEK – Foto: autor

V podmanivej atmosfére tajomna tmy vystupujú z čierneho plátna výrazne osvetlené panely a medzi nimi ďalšie vitríny, všetko zaplnené skvostmi, aké dokáže ponúknuť len história objavená vďaka archeológii odklínajúcej diela tvorcov dávnych čias. No a po nich najskôr súkromní zberatelia a mecenáši, po nich zas archeológovia (pravdaže aj súčasné profesionálne inštitúcie), ktorí nás vďaka výsledkom svojej práce dokážu preniesť v čase. Priam neuveriteľne cez zdanlivo nekonečne dlhé mosty, oddeľujúce súčasnosť od mnohovrstevnej minulosti stojacej na druhej strane hlbokého údolia času.

Medzi exponátmi sú aj makety najstarších rímskych stavebných pamiatok.

Takto nejako symbolicky z tmy vystupuje v expozíciách Slovenského národného múzea (SNM) – Historického múzea na Bratislavskom hrade prvá časť archeologickej expozície Dejiny Slovenska pod názvom Od praveku po Veľkú Moravu. Už od februára tohto roku ju tam môžete navštíviť. Predstavuje dejiny, historické medzníky a udalosti spoločnosti, ako aj každodenný život ľudí obývajúcich územie dnešného Slovenska. V priebehu roka 2016 k expozícii pribudnú ďalšie doklady, atribúty a artefakty, zamerané na stredovek a novovek. Hneď pri vstupe do expozície je dobré si uvedomiť, že z najstarších období prítomnosti človeka na území dnešného Slovenska nemáme nijaké písomné správy. Doslova a do písmena jedinými svedectvami, vystupujúcimi zo spomínanej tmy, sú tieto archeologické a antropologické nálezy. Dokazujúce, že prví ľudia sa v tejto lokalite usídlili už pred pol miliónom rokov. Hmotná kultúra vychádzajúca spod ich rúk je dokumentom tak spoločenského vývoja, ako aj neodmysliteľných civilizačných a kultúrnych podnetov najmä zo stredomorskej oblasti...

■ CEZ PRAHY ČIAS

Výstava návštevníkov prevedie od začiatkov prítomnosti človeka na dnešnom území Slovenska v paleolite cez zánik Veľkej Moravy na prelome 9. a 10. storočia nášho letopočtu až k zrodu stredovekej spoločnosti. Ukazuje, ako si obyvateľstvo na tomto území osvojovalo spracovanie organických látok, kameňa, hliny, bronzu, železa a ďalších surovín. Pár podrobností nám povedali aj dvaja z ľudí stojacimi za výstavou: PhDr. Vladimír Turčan a Mgr. Radoslav Čambal zo SNM – Archeologického múzea v Bratislave. „Každý vystavený predmet má svoju historickú hodnotu. K unikátom patria nepochybne aj bronzové nádoby z bronzovej doby, ktoré daroval J. Jánošík do národného múzea. Určite k celoeurópskym unikátom patrí aj tzv. váza obety zo staršej železnej doby. Patria sem aj nálezy z germánskych hrobov v Zohore, kde sa našli luxusné sklené nádoby, vyrobené v antických dielňach...

Takmer celé Slovensko je veľkou archeologickou lokalitou s množstvom zaujímavých nálezísk, z ktorých je v expozícii urobený výber. Z mnohých spomenieme napríklad jaskyňu Domica, Čaku, Dunajskú Lužnú, Zohor, Bratislavský hrad, Barcu, Bojnú ...“

Každý vystavený predmet má nesmiernu historickú hodnotu.

Bratislavský hrad s expozíciami SNM ponúka pohľady do našej dávnej histórie.

■ UNIKÁTNE NÁLEZY

Expozícia v tomto štádiu obsahuje približne tisícpäťsto exponátov. Sú medzi nimi i unikátne archeologické nálezy poukazujúce na zložitý a neprerušovaný vývoj. Za všetky spomenieme aspoň keramiku ľudu so zvoncovitými pohármi, meč z Blatnice v Turci, pozlátené kovania konského postroja zo slovansko-avarského obdobia či zlatý náramok z rímskej doby zo Zohora. Spomínaný šperk, pravdepodobne severskej proveniencie z relatívne masívneho zlata, ktorý patril ktorémusi germánskemu veľmožovi (zrejme vazalovi Rimanov), je mimoriadnym umelecko-remeselným dielom aj v celoeurópskom meradle, ako nám potvrdil aj R. Čambal. Nechýbajú ani predmety, ktoré veľakrát inšpirovali aj súčasných umelcov...

■ PUTOVANIE DEJINAMI

Potešiteľné je, že Slovenské národné múzeum pripravuje k výstave aj vzdelávací projekt Putovanie dejinami. Ten sa bude zvlášť zameriavať na detských návštevníkov aj na skupiny ľudí so špeciálnymi potrebami. Nateraz dodávame, že pôjde o vzdelávacie programy pre školy, špeciálneho detského sprievodcu výstavou, ale aj zvláštne hmatové prvky a audiosprievodcu.

Priestory zrekonštruovaného paláca Bratislavského hradu, ktoré spravuje Kancelária Národnej rady SR, využíva vo veľkej miere práve spomínané múzeum. Okrem zriadenia reprezentatívnej expozície Dejín Slovenska a rozšírenia výstavných priestorov bolo súčasťou obnovy paláca aj vybudovanie moderných depozitárov. Na Hrade môžete ešte do 30. júna vidieť aj výstavu Ľudovít Štúr (1815 – 1856) – reformátor slovenskej spoločnosti, zaujímavé a hojne navštevované sú aj stále expozície venované histórii Bratislavského hradu, jeho obnove, ale aj vyobrazeniam a hradnej obrazárni. Je to naozaj bohatá ponuka, ktorú sa oplatí vidieť. Ba možno aj viackrát, veď aj takéto opakovanie je matkou múdrosti, ktorá akoby sa v slovenskej spoločnosti dostávala kamsi do úzadia. Dúfajme, že archeológovia budúcnosti ju raz nie nadarmo budú hľadať vo vrstve času, ktorú na Slovensku zanechajú naše generácie...

Zaujímavá kniha o šéfoch rezortu školstva od Ľubomíra PAJTINKU

Ministri a ich spovedné tajomstvá

František ŠÍPKOVSKÝ – Foto: obálka knihy

Na slovenský knižný trh pribudla v uplynulých dňoch nová kniha Ľubomíra Pajtinku s názvom Rozhovory s ministrami. Autor cez voľné dialógy, ktoré vznikali vyše desať rokov, prináša jedinečné individuálne pohľady sedemnástich ponovembrových reprezentantov školstva na výchovu a vzdelávanie i na vývoj v rezorte školstva a mimo neho.

Rozhovory odkrývajú osobné príbehy ľudí, ktorí stáli na čele rezortu školstva, a sú unikátnou výpoveďou o ich pohľade na svet okolo nás, ale aj o túžbach, snoch a realite, ktorá ich v pozícii ministrov stretla. Publikácia prináša veľa neznámych a nepublikovaných informácií a faktov i prvý kompletný zoznam ministrov školstva na našom území od roku 1848.

■ PESTRÁ PALETA

Biochemik, fyzik, prekladateľ a spisovateľ, literárny vedec, historik, vysokoškolský učiteľ, lekár, architekt, jadrový inžinier, informatik, učiteľ numerickej matematiky, stredoškolský učiteľ matematiky a zemepisu, dopravný inžinier, ekonóm, archeológ, ekonóm, politológ – toto všetko sú profesie, ktoré boli pôvodným povolaním našich ponovembrových ministrov, ktorí viedli rezort zodpovedný za kvalitu a úroveň výchovy a vzdelávania. V priemere pobudol každý z nich vo svojej funkcii niečo okolo jeden a pol roka. Reálne, samozrejme, niektorí pôsobil kratší čas iní dlhšie. Prof. Ján Mikolaj najviac 1465 dní, teda celé volebné obdobie. Všetci nastupovali do svojich pozícií s veľkými predsavzatiami, s túžbami, so snami a najmä so zodpovednosťou. Každému bolo jasné, že od kvality jeho práce i práce ich rezortu závisí budúci úspech krajiny, kde žije päť a pol milióna ľudí. To nie je málo. Niektorí vykonali viac, iní menej. Aký bol ich skutočný prínos k našej národnej, kultúrnej a štátnej identite a vzdelanosti, zhodnotí čas.

■ VRATKÁ STOLIČKA

Kniha ukazuje, že život ministrov je ťažký. Málokto dokáže pochopiť psychológiu ministerského parníka, do ktorého bijú blesky, útočia tornáda záujmov, zmietajú ním vetry politiky. Príbehy o ministroch a s ministrami sú najmä príbehy o ľuďoch, ich osudoch a myslení.

Pre oživenie pamäti sa v takmer 300-stranovej viacfarebnej knihe stretnete s pohľadmi na svet školy, školstva, poznania a poznávania očami profesorov Ladislava Kováča, Jána Pišúta, ďalej Dušana Slobodníka, prof. Matúša Kučeru, MUDr. Romana Kováča, Ing. arch. Jaroslava Pašku, doc. Ľubomíra Haracha, PhDr. Evy Slavkovskej, docentov Milana Ftáčnika, Petra Ponického, Martina Fronca, Lászlóa Szigetiho, prof. Jána Mikolaja, Ing. Eugena Jurzycu, doc. Dušana Čaplovača, Ing. Petra Pellegriniho a Juraja Draxlera.

■ PLASTICKÝ OBRAZ

Spisovateľ Ľuboš Jurík vo svojej recenzii knihy napísal: „Ak by sa našiel erudovaný spisovateľ, publicista, esejista, novinár – prinajmenšom rozmeru Ľubomíra Pajtinku – ktorý by napísal porovnateľnú knihu dialógov so všetkými ponovembrovými ministrami slovenských vlád, povedzme s ministrami kultúry, zahraničných vecí, životného prostredia, hospodárstva, spravodlivosti, vnútra... a podobne, nedajbože s predsedami parlamentu, vlády – nuž by sme dostali taký plastický obraz o stave našej spoločnosti, aký by nebol schopný pripraviť žiadny Štatistický úrad, sociologický či politologický ústav ani najlepšie napísaný román.“

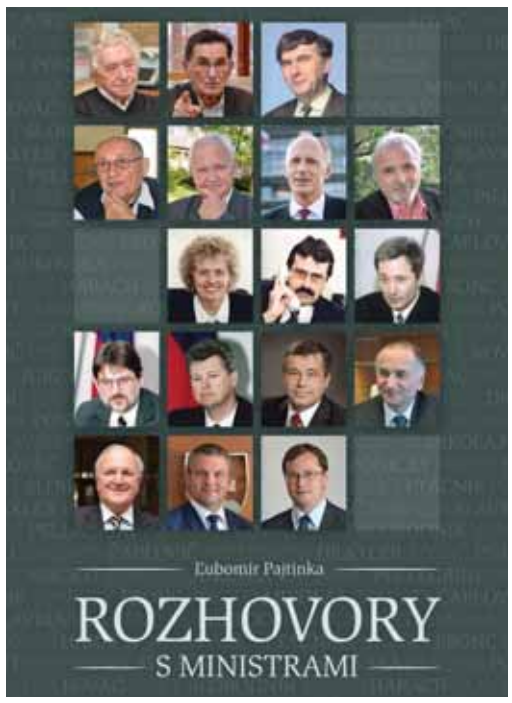

Rozhovory sú výborným čítaním pre každého, kto sa zaujíma o výchovu a vzdelávanie, ale aj chce vedieť, ako myslia a konajú ministri. Akí sú, aké boli ich osudy, snaženia, zápasy. Lebo to vypovedá tiež o tom, aké je naše školstvo, ako si vážime našu vzdelanosť i učiteľov a školy. Kniha hovorí aj o tom, aké miesto by mala mať, ale aj reálne má výchova a vzdelávanie v živote spoločnosti i v našom osobnom živote.

Knihu Ľubomíra Pajtinku Rozhovory s ministrami nájdete v kníhkupectvách alebo si ju môžete objednať za štrnásť eur priamo vo vydavateľstve Parentes na adrese: Rodina a škola, P.O.BOX 17, 902 01 Pezinok, alebo elektronicky na: uciteliazneba@gmail.com.

Nevina Dey Loher – nová hra činohry Slovenského národného divadla

Hlasnotiché volanie o pomoc

Anna SLÁVIKOVÁ – Foto: SND

Divadelná hra nemeckej autorky Dey Loher s názvom Nevina je už štvrtý titul v tejto sezóne po Úpadku amerického impéria, Invázii barbarov, Arkádii a nedávnom uvedení Rivers of Babylon, ktorý sa premiérovo objavuje na doskách Činohry SND v Bratislave.

Dea Loher síce napísala spomenuté dielo ešte v roku 2003, lenže téma, o ktorej hovorí, je mimoriadne aktuálna, ba zdá sa, že autorka v nej priam predbehla čas o vyše desaťročie. Imigrantmi z juhu, ktorí prichádzajú za vidinou bezpečia a lepšieho života na studený, drsný sever, sa to v súčasnosti len tak hemží. Opúšťajú svoj domov a rodnú krajinu aj s tým rizikom, že do novej zasľúbenej zeme vôbec nedoputujú a ak sa im to po strašných útrapách napokon podarí, nemajú istotu, či ich vôbec nimi vyvolená krajina a jej obyvatelia prijmú.

■ AFRIČANIA NA SCÉNE

Dea Loher, uznávaná dramatička, ktorej tri desiatky hier našli svoje miesto na profesionálnych scénach v celej Európe – a konkrétne jej Nevina, ktorou získala cenu Bertolda Brechta mesta Augsburg – situovala dej do prímorského prostredia buď v Nemecku, alebo v Škandinávii, kde na pobreží žijú a bez povolenia pracujú dvaja utečenci z Afriky. Títo dvaja kamaráti tmavej pleti sa stanú svedkami mnohých dramatických situácií. Vari najväčšmi poznačí ich psychiku, keď zbadajú na hladine mora topiacu sa mladú ženu. Radi by jej pomohli, no strach z odhalenia, že sú v cudzej krajine nelegálne bez dokladov a ešte aj pracujú načierno, im zabráni konať. Kým sa dohadujú, či jej pomôžu, alebo nie, žena zmizne pod hladinou. Nie je to jediná ťaživá skutočnosť, ktorá otrasie psychikou spomínanej dvojice.

Scénické riešenie Evy Kudláčovej-Rácovej dovoľuje aj túto dramatickú situáciu presvedčivo inscenovať.

Vedenia inscenácie sa po predchádzajúcej úspešnej spolupráci s našou prvou scénou (Madame Bovaryová, Ilúzie) ujal režisér Eduard Kudláč z Mestského divadla v Žiline. Do úlohy prisťahovalcov obsadil Ľuboša Kostelného a Tomáša Maštalíra. Akú úlohu zohráva u človeka svedomie? Zrejme ako u koho. Empatického Elisia, ktorého s citom v hereckom prejave predstavuje Ľuboš Kostelný, natoľko zožiera pocit viny, že trpí nespavosťou a neustále si vyčíta, že mladej žene nepomohol a nešťastiu nezabránil. Jeho kamarát, racionálnejšie uvažujúci, hľadá spôsob, ako by svoju „nevinu“ odčinil. Keď zvláštnou náhodou nájde igelitku s veľkým obsahom peňazí, vôbec nepomýšľa na to, že si peniaze nechá. Ibaže zasa je tu tá kardinálna príčina, pre ktorú nemôže peniaze odniesť na políciu. Nemá doklady a obáva sa, že by ho z krajiny vyhostili. Za nájdené peniaze zaplatí operáciu slepej dievčine, ktorú rozmarne a trochu aj koketne stvárňuje Zuzana Fialová. Maštalírov príjemný a sugestívne modulovaný hlas je v tejto úlohe veľmi dôležitý, pretože slepá žena sa do neho zamiluje aj pre jeho hlas...

■ INOTAJE A PONÁŠKY

Niektoré scény sú podané v inotajoch. Režisér Kudláč sofistikovane a veľmi pôsobivo vymyslel predzvesť smrti, prikrádajúcej sa v podobe mladej ženy s červenými vlasmi. Topiaca má navlas podobu nešťastnej a pesimistickej Rosy. Nie všetky postavy však vystupujú v deji akčne, stali sa iba rozprávačmi udalostí, ako povedzme Ján Dobrík v úlohe lekára, ktorý nedokázal zabrániť mladému študentovi vyskočiť z okna svojho bytu v takzvanom vežiaku samovrahov.

Nešťastných bytostí je v hre viac. Či už je to osamelá pani Habersattová v podaní Emílie Vášáryovej, ktorá porodila mŕtveho synčeka. Bezcieľne sa potom celý život potíka po uliciach a prosí o odpustenie pozostalých obetí za všetkých, čo dakedy spáchali zločin. Pred očami divákov defilujú viaceré takéto zvláštne postavy. Stará chorá matka, ktorá sa nasilu votrie svojej dcére Rose a zaťovi do malého bytu a vyžaduje od nich neustálu starostlivosť, pričom ironicky vyhadzuje dcére na oči, že nedokáže mať potomka. Výkon Anny Javorkovej v úlohe ťažkej cukrovkárky s amputovanou nohou, sediacej na invalidnom vozíčku, je ukážkou, že aj negatívna dramatická postava, ak je výborne zvládnutá, môže na javisku mimoriadne rezonovať. Napriek sarkazmu a neženskej hrubosti si Rosina matka získa sympatie vnútornou silou, ktorá jej dcére chýba. Okrem tohto handicapu má Rosa (Táňa Pauhofová) aj iný problém. Jej muž Franz, stvárňuje ho Daniel Heriban, sa stane funebrákom a mŕtvymi je priam posadnutý. S takou nehou sa venuje pozostalým, až si divák kladie otázku, či by radšej nemal záujem venovať sa vlastnej mladej a túžiacej žene. Niet sa čomu čudovať, že Rosa pomýšľa na to najhoršie...

Tomáš Maštalír a Zuzana Fialová v novej hre Nevina v Slovenskom národnom divadle.

■ ČIERNY SVET

Pätnásť postáv v hre má svoj svet, a ten svet je čierny. Nielen farbou, ako je pokožka dvoch prisťahovalcov. Severské krajiny sú povestné častými samovraždami. Niektorí to pripisujú nedostatku slnečného svetla, no môže v tom byť aj čosi iné. Marián Geišberg svoju úlohu rozčúleného vodiča, ktorý mobilom oznamuje, že na diaľničnom moste sa vytvorila obrovská zápcha, pretože akýsi človek chce z neho skočiť, deklamuje s takým chladom, až diváka striasa. Na druhej strane, apatia je možno pre niektorých jedinou záchranou, ktorou sa bránia voči všetkému, čo im môže znepríjemniť a skomplikovať život. Zrejme si neuvedomujú, že raz ľahostajnosť iných môže aj ich samotných vyjsť sakramentsky draho. Keď v závere hry utečenec Elisio, ktorý si zbabelo nechal ujsť príležitosť zachrániť ľudský život, vysloví želanie, že by chcel byť plavčíkom, nemusí vyznievať ako irónia. V jeho želaní sa môže odrážať aj túžba napraviť vlastné zlyhanie. A v tom je hra Nevina obrazom nás všetkých.

Poetka s veľkou nehou v srdci

Martina Grmanová: Chiméra, Vydavateľstvo SSS, Bratislava 2015

KNIHA TÝŽDŇA

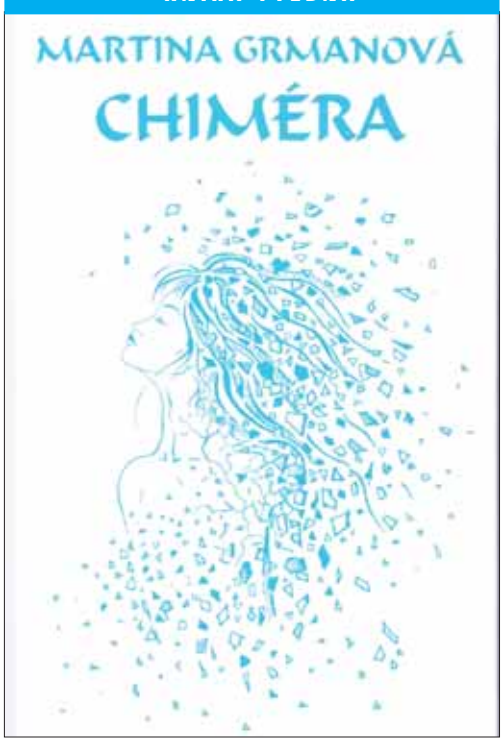

Zdá sa, že na slovenskú poetickú scénu vstupuje generácia zaujímavých tvorcov, ktorá sa vracia k prameňom poézie v jej tajomnosti a citovosti, pričom týchto mladých autorov spája číslovka osem na predposlednom mieste dátumu ich narodenia. Bolo by iste predčasné hovoriť o nejakom formovaní sa „generácie osemdesiat“, ale určité náznaky a navzájom si blízke poetické východiská sú u týchto lierátov jasne badateľné. Patrí medzi nich aj Martina GRMANOVÁ, narodená v roku 1984, absolventka slovenského jazyka a literatúry na FIF UK v Bratislave.

Ako už vzdelanie napovedá, Martina Grmanová sa okrem poézie venuje aj literárnej recenzii a svoje básne publikovala dosiaľ časopisecky, pričom je laureátkou viacerých prestížnych literárnych súťaží ako Wolkrova Polianka či Cena Rudolfa Fabryho. Jej debutová zbierka Chiméra sa skladá zo štyroch svojbytných celkov, v ktorých autorka postupne prechádza od tematiky týkajúcej sa aktuálnych spoločenských pomerov k intímnej lyrike zachytávajúcej túžbu i strasti v partnerskom vzťahu. Martina Grmanová používa vo svojej poézii voľný verš – vzdušný a s citom pre náznak, pričom vie, ako čitateľovi prerozprávať pocity z (ne)naplnenej lásky. Píše: „skloním hlavu / prirastiem tvárou k zemi / zamrzne mi dych / ty potom prekročíš svet / a po každej premlčanej slze / ti začnem chýbať...“ Autorka vie, ako do svojej poézie vložiť intertextové alúzie na literárne diela či biblické motívy. Dokazuje tak, že súčasná poézia nemusí byť len citovým denníkom básnika, ale môže vyzývať čitateľa na dialóg cez zamyslenie sa nad obrazom či metaforou. Miestami je vo svojej básnickej výpovedi taká naliehavá, až má čitateľ pocit, že mu na sekundu ukázala aj najskrytejší kút svojho vnútra. Skrátka, ak máte chuť na skutočne vydarenú zbierku kvalitnej poézie, neváhajte!

(mab)

MEDAILÓN

Nedávno ministrom kultúry ocenený vedecký tajomník MS Peter Cabadaj si v týchto dňoch pripomína päťdesiatku (nar. 10. 4. 1966 v Žiline). Dlhodobo neprehliadnuteľný človek kultúry a spoločenského diania, samozrejme ako aktívny činiteľ: literárny a kultúrny historik, spisovateľ, publicista, editor, scenárista, režisér a manažér už pred rokmi spojil svoj život s Maticou a Martinom. Tu a v milovanej Terchovej sa systematicky venuje výskumu a sprístupňovaniu kultúrneho dedičstva, rediguje a píše...

Abrahámoviny Petra Cabadaja

Zastával vedúce funkcie v SNK, pracoval v Biografickom ústave aj v Slovenskom literárnom ústave MS, viedol matičné vydavateľstvo. Treba pripomenúť, že tiež bol – ako za posledné roky, žiaľ, viacerí vo viacerých vlnách – nútený odísť z MS. Prišla etapa slobodného povolania a hektické roky v Jánošíkovom rodisku, zástoj pri Janošíkových a Cyrilometodských dňoch. Je autorom mnohých projektov, spomenieme aspoň Stratégiu MS na obdobie rokov 2016 – 2020 či participáciu na projekte, prostredníctvom ktorého bola Terchovská muzika zapísaná do zoznamu nehmotného kultúrneho dedičstva UNESCO. Osobitou kapitolou je množstvo prednášok a osvetových besied po celom Slovensku a tvorivé písanie. Z kníh spomenieme aspoň fejtóny Ako sme v Terchovej budovali kapitalizmus; monografie Slovenský literárny exil 1939 – 89 a bohaté spoluautorstvo na encyklopédiách, slovníkoch a lexikónoch. Tvorivý potenciál jubilanta dokazujú napríklad dokumentárne filmy o predstaviteľoch katolíckej moderny a mnohé výstavné projekty uskutočnené doma aj vo svete. Petrovi Cabadajovi prajeme ešte veľa síl a stále neutíchajúci entuziazmus!

Text a foto: Igor VÁLEK

HUMORESKA

Keď volí celá rodina a každý jej člen inú stranu

Nadarmo sa budú rôzne celebrity pechoriť, sobášiť, rozvádzať či hľadať si nový dvojnohý materiál do postele, témou číslo jeden nielen pre seriózne noviny, ale aj pre bulvár sú voľby. My ako ctitelia pána Kalinčiaka môžeme len banovať, že časy, keď zemanom gúľali sudy vína a oni oduševnene kričali vivat Potocký či vivat Bešeňovský (podľa toho, ktorý sud bol práve plný), sú už nenávratne za nami. Dnes nás kŕmia bilbordmi a predvolebnými sľubmi. Ako sa hovorí, sľubom neurazíš, ale tiež sa z neho nenaješ. Skôr naopak. Po konzumácii predvolebných sľubov dostane časť voličskej základne poriadne bruchabolenie, len čo príde na ich plnenie.

Aj naša rozvetvená rodina sa rozhodla splniť si čestnú občiansku povinnosť a zúčastniť sa na voľbách. Zistil som, že moji blízki sú takmer dokonalou vzorkou voličského potenciálu pod Tatrami. Babka Rózka ako vždy volila KDH, lebo velebný pán niečo také spomenuli na nedeľnej kázni. Márne jej švagor Pišta hovoril, že títo politickí dinosauri už patria do straníckeho dôchodku podobne ako dedkova obľúbená SDKÚ. Švagor je muž činu a úspešne poberá podporu v nezamestnanosti, preto volil Smer. Pozdávajú sa mu sociálne balíčky. Podľa jeho ženy Terezy, mojej drahej sestry, by mal taký balíček pre jej manžela obsahovať zo päť pív, pollitrovku vodky a škatuľku cigariet. To ona ako zaslúžilá pokladníčka v našej samoobsluhe volila Obyčajných ľudí, lebo sa tiež považuje za obyčajnú, aj keď manželstvom postihnutú ženu. Zato jej syn Dominik sa pevne rozhodol voliť SaS. Rozhodol sa totiž, že bude podnikateľ s nehnuteľnosťami. Zatiaľ sa mu však nedarí, keďže nemôže pohnúť s vlastnou materou, aby mu dovolila predať pozemok na dolnom konci dediny. Spomínaná nehnuteľnosť sa nie a nie hnúť z katastra na jeho meno. Krstný Béla sa v súlade s menom rozhodol pre Most – Híd. Nielenže tejto partii šéfuje jeho menovec, ale Béla má viac než blízky vzťah k čabajke a barack pálinke. To jeho dcéra Nikola sa pekne vyfarbila. Pomaly už dostane pečiatku stará dievka a ona ide voliť Sme rodinu. Asi verí, že sa aj jej ujde nejaký bohatý nositeľ spermií a ona zvyšok života strávi niekde medzi Karibikom a Kolínom. To druhé si vybrala preto, že sa dočítala, akí vášniví boli migranti počas silvestrovskej noci. Napočudovanie sa rozhodol voliť multiotecka aj bratranec Ignác, ale jeho zlákala exekútorská amnestia. Veď má aj prečo. Do Siete sa nedal chytiť nikto iba strýko Elemír, ale ten si vždy mýlil ľavú topánku s pravou. Ostal som napokon len ja ako ten kôl v plote, ktorý nevedel, koho hodí do urny, aj keď zopár kandidátov by sa našlo. Chcel som použiť kocúra, aby mi pomohol s výberom, ale ten ma ignoroval, keďže manželka mu práve nasypala plnú misku žrádla. A vtedy som pochopil zákonitosti volieb. Nie v prípade voličov, ale v prípade politikov...

Marek DANKO

ČRTA

***V** týchto dňoch si slovenskí ženskí lekári a pôrodníci pripomínajú storočnicu univ. prof. MUDr. Karola Poradovského, DrSc., gynekológa, ktorého prednášky, odborné články a vedecké publikácie v druhej polovici minulého storočia slobodne prekračovali zadrôtované česko-slovenské hranice. Aj v časoch, keď sa cestám na Západ kládli neprekonateľné prekážky, profesor Poradovský chodil prednášať do Marseille, Viedne, Haagu, Západného Berlína, Mexico City, Paríža, Ženevy.*

Košický gynekológ európskeho formátu

Nevraviac o jeho turné po Sovietskom zväze, maďarských lekárskych fakultách v Budapešti a Debrecíne, českých univerzitách v Prahe, Plzni, Brne, Olomouci, dovedna tých prednášok bolo neuveriteľných päťsto, ak rátame aj jeho vystúpenia na domácich kongresoch a sympóziách. Keďže bol navyše polyglotom, takmer všade v zahraničí prednášal v ich domácom jazyku, okrem Čiech. Tam sa zvykol ospravedlniť slovami, že nechce przniť češtinu, čo sa úspešne darí niektorým jeho krajanom – pričom publikum vždy pochopilo, že má na mysli predovšetkým súdruha prezidenta, teda Dr. Gustáva Husáka, ktorý pred českým publikom stále častejšie „mluvil česky“ s chybami, ktoré sa stávali predmetom vtipov.

Karol Poradovský sa narodil 26. 2. 1916 v Čadci, gymnázium vychodil v Nitre a v roku 1940 promoval na Lekárskej fakulte Slovenskej univerzity v Bratislave. Po krátkej praxi v Bytči šiel na front ako vojenský lekár, pričom počas výmeny do tylu nastúpil do SNP. Prihlásil sa do poľnej nemocnice v Pohorelskej Maši a na jeseň spolu s povstaleckými vojakmi a partizánmi ustúpil do hôr – až do jari 1945 ošetroval ranených, nevládnych a omrznutých povstalcov v bunkri na Solisku pod Chabencom. Po vojne vykonal druhú atestáciu z gynekológie a začal pracovať na ženskom oddelení martinskej nemocnice. Keď v roku 1948 vznikla v Košiciach lekárska fakulta, sprvu len ako pobočka bratislavskej LF UK, dostal miesto prvého asistenta chýrneho profesora Schwarza. Desaťročie bol primárom gynekológie v Žiline a do Košíc sa vrátil už ako prednosta gynekologicko-pôrodníckej kliniky Lekárskej fakulty Univerzity Pavla Jozefa Šafárika. Pôsobil tam vyše dvadsaťpäť rokov, až do dôchodku. Možno spomenúť celý rad jeho spoločenských a odborných ocenení a vyznamenaní, dôležitejšie by však bolo nezabudnúť na jeho meno, na jeho význam v slovenskej medicíne, na jeho storočnicu.

(jč)

Štefanovi NÁHALKOVI patrí miesto v dejinách slovenského katolicizmu

Storočnica perly slovenského národa

J. M. RYDLO – Foto: archív

Náš národ prešiel úskaliami dejín len preto, lebo veril v Boha, ktorý nášmu národu tak žehnal, že z jeho lona vyšli desiatky šľachetných kňazov, desiatky a desiatky oddaných služobníkov pravdy, práva a spravodlivosti. Ak vymažeme z našich kultúrnych, hospodárskych i politických dejín katolíckych kňazov, evanjelických pastorov, kalvínskych kazateľov či židovských rabínov, zostane nám iba hŕstka prachu.

Jednou z osobností, proti ktorej bojoval nielen komunistický moloch, bol spišský kňaz Štefan Náhalka (16. 3. 1916 – 6. 3. 1975), ktorý svojím životom a dielom stal sa jednou z kľúčových osobností slovenského katolicizmu v druhej polovici 20. storočia.

Jeho meno patrilo v bývalom režime medzi mená tých Slovákov v zahraničí, ktorí „zradili a opustili vlasť“. Označovali ho tak aj preto, lebo v Ríme spoluzakladal Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda, ktorý komunistický režim považoval za dielo, proti ktorému bolo treba „bojovať ako s nepriateľským“.

Proti molochovi komunizmu bojoval aj spišský kňaz Štefan NÁHALKA (vpravo).

■ TERČ REŽIMU

Kto je tento človek, ktorý zo svojich požehnaných päťdesiatich deviatich rokov dvadsaťtri prežil v dobrovoľnom vyhnanstve? A na ktorého zabúdame?

Rodák z Liptovskej Tepličky vychodil základnú školu v rodisku, gymnázium skončil v Levoči. Kňazskú formáciu dostal v Pápežskom kolégiu sv. Jána Nepomuckého v Ríme a teologické štúdiá absolvoval na Pápežskej lateránskej univerzite.

Sviatosť kňazstva prijal 19. decembra 1942 v Ríme.

V roku 1943 sa vrátil na Slovensko. Tri roky bol kaplánom v Ružomberku po boku známeho slovenského národovca Jána Ferenčíka a rok spravoval ružomberskú farnosť. Potom bol dva roky (1946 – 1948) tajomníkom spišského biskupa Jána Vojtaššáka. V roku 1947 na Rímskokatolíckej cyrilometodskej bohosloveckej fakulte Slovenskej univerzity Istropolitany v Bratislave obhájil dizertáciu Láska v duchovnom živote podľa učenia sv. Tomáša Akvinského a dosiahol doktorát teológie. Od roku 1948 do roku 1950 vyučoval filozofiu v kňazskom seminári v Spišskej Kapitule, teda do tých čias, dokiaľ túto školu komunistický režim násilne nezrušil.

Ako jeden z popredných slovenských katolíckych intelektuálov bol terčom komunistického režimu, ktorý po ňom sliedil, takže sa musel takmer tri roky skrývať, až kým sa mu nepodarilo v máji v roku 1953 utiecť do slobodnej cudziny. Natrvalo zakotvil v Ríme, kde sa hneď stal spolupracovníkom Slovenského katolíckeho ústredia. V roku 1956 sa aktívne podieľal na založení Slovenského vydavateľstva sv. Cyrila a Metoda, ktoré vzniklo zo skromnej základiny známeho americko-slovenského kňaza Jána J. Lacha, farára vo Whitingu (Indiana), a stal sa prvým redaktorom jeho vydaní. V roku 1957 sa stal vedúcim Slovenského katolíckeho ústredia. V tom istom roku ho vymenovali za člena Najvyššej rady pre emigráciu pri Konzistoriálnej kongregácii Apoštolskej stolice s poslaním starať sa o duchovnú službu slovenských emigrantov, čím na seba prevzal povinnosť zorganizovať duchovnú správu medzi Slovákmi v zahraničí. V tejto funkcii sa pričinil o založenie slovenských katolíckych misií v Anglicku (Londýn) a v Brazílii (Rio de Janeiro a Sao Paulo). Po reorganizácii duchovnej služby emigrantom podľa rozhodnutí druhého vatikánskeho koncilu Pápežská komisia pre emigráciu a turizmus ho vymenovala za delegáta pre duchovnú službu slovenských emigrantov. Založil slovenské katolícke misie v Sydney (Austrália), Morges, Bazileji a Zürichu (Švajčiarsko), v Štokholme (Švédsko) a v Mannheime (Nemecko). Zúčastňoval sa na medzinárodných pastoračných kongresoch o emigrantoch a referoval na nich o slovenskej emigrácii (r. 1961, 1973).

V roku 1958 navrhol založiť a pomohol uskutočniť knižnú edíciu Series Cyrillomethodiana na vydávanie slovakistických prác vo svetových jazykoch a vedeckú ročenku Slovak Studies. Koncom roku 1959 bol signatárom iniciatívy na vybudovanie Slovenského ústavu sv. Cyrila a Metoda v Ríme – spolu s Michalom Lackom SJ, Felixom J. Litvom SJ, Ľudovítom Macákom SDB a Jozefom Tomkom. Stal sa predsedom prípravného výboru pre vybudovanie tejto ustanovizne a bez jeho osobného pričinenia by sa toto dielo nikdy neuskutočnilo. V roku 1961 sa stal jej prvým rektorom, ktorým bol až do 28. februára 1973, keď sa vzdal funkcie. Od roku 1954 až do roku 1966 bol aj redaktorom časopisu slovenských katolíkov Hlasy z Ríma a dal podnet na publikovanie periodika Slovenský kňaz, ktorý sa neskôr premenil na mesačník Diakonia.

Od 1. októbra 1972 až do svojej predčasnej smrti bol predsedom Slovenského ústavu v Ríme, ustanovizne slovenských kultúrnych, najmä vedeckých pracovníkov, a od januára 1974 znova prebral redigovanie mesačníka Hlasy z Ríma, ktorý redigoval už v rokoch 1954 – 1966.

Zomrel nečakane v Ríme. Pochovali ho na rímskom cintoríne Campo Verano, odkiaľ jeho telesné pozostatky neskôr preniesli do hrobky Slovenského ústavu sv. Cyrila a Metoda na nový rímsky cintorín Prima Porta. Za svoj príkladný kňazský život i za prácu pre cirkev mu Pavol VI. udelil 14. augusta 1963 titul monsignora, 30. decembra 1967 hodnosť pápežského preláta.

■ VŠESTRANNÁ OSOBNOSŤ

Osobnosť Štefana Náhalku je zložitá a bohatá. Bol to nielen človek všestrannej činnosti, ale aj muž modlitby. Bol výborným organizátorom i plodným spisovateľom. Jeho spisovateľská činnosť mala skôr divulgatívny než prísne vedecký ráz. Venoval sa aj historickému výskumu, no pre zaneprázdnenosť v iných oblastiach nestihol v tejto veci vykonať toľko, ako si to želal a ako by sa dalo predpokladať pri jeho nadaní.

Čo sa týka organizačnej činnosti, treba spomenúť dve úspešné a ďalekosiahle podujatia: starostlivú organizáciu dušpastierskej činnosti slovenských emigrantov a založenie Slovenského ústavu sv. Cyrila a Metoda v Ríme.

Apoštolská stolica poverila Štefana Náhalku starať sa o slovenskú diaspóru. Precestoval skoro všetky európske krajiny a osobne ponavštevoval miesta, kde žili slovenskí emigranti, pretože mu záležalo na tom, aby zistil, aká je ich situácia, a podľa možnosti usiloval sa pre nich založiť a udržať slovenskú katolícku misiu. Bolo treba rokovať s biskupskými konferenciami jednotlivých krajín, aby slovenskí misionári mohli vykonávať dušpastiersku činnosť medzi Slovákmi. Za daných okolností zriaďovanie slovenských katolíckych misií v jednotlivých európskych krajinách bolo to najlepšie, čo sa dalo dosiahnuť, pretože misie sa stali strediskami Slovákov v jednotlivých krajinách a okolo nich sa zorganizoval nielen náboženský, ale aj národný život.

Druhé veľké dielo, späté s menom Štefana Náhalku, je osnovanie a vybudovanie Slovenského ústavu sv. Cyrila a Metoda v Ríme. Je všeobecne známe, že ústav bol založený za veľmi ťažkých pomerov na 1 100. výročie príchodu sv. Cyrila a Metoda k našim staroslovenským predkom. Situácia cirkvi na Slovensku po roku 1948 bola veľmi kritická a bolestná a bolo potrebné hľadať spôsob, ako jej pomáhať a chrániť ju. Išlo najmä o tlačový apoštolát a o výchovu mladých kňazov. Spoločnými silami všetkých, ale najmä za pomoci amerických Slovákov sa Štefanovi Náhalkovi podarilo uskutočniť také dielo, ktoré sa stalo pomníkom jeho oddanosti Bohu a národu.

Za prvých dvadsaťpäť rokov jeho činnosti prešlo Slovenským gymnáziom Antona Bernoláka pri Slovenskom ústave sv. Cyrila a Metoda stoštyridsať študentov, z nich si tridsaťsedem zvolilo duchovnú dráhu, dvadsiati dvaja po nej kráčajú a z vydavateľstva vyšlo približne tri milióny výtlačkov kníh, drobnotlačí a periodík (Diakonia/ Slovenský kňaz, Magnifikat, Hlasy z Ríma, Slovak Studies).

■ ROZMERNÉ DIELO

Slovenská verejnosť si iba postupne uvedomuje, aké veľké dielo Štefan Náhalka vykonal, keď sa aj Slováci môžu pridružiť k iným národom, ktoré majú v stredisku kresťanstva svoju vlastnú reprezentatívnu ustanovizeň. Aj na tomto mieste treba Štefanovi Náhalkovi vyjadriť uznanie a vďačnosť celého národa.

Bol jedným zo zakladajúcich členov Svetového kongresu Slovákov. Zúčastnil sa na prvom i druhom valnom zhromaždení (v New Yorku i v Toronte) a ako predseda náboženského odboru (do r. 1973) na viacerých zasadaniach predsedníctva (naposledy v máji 1974 v Ríme).

Štefan Náhalka zredigoval prvé dva zväzky Slovak Studies, do ktorých aj prispel hodnotnými prácami. Po slovensky prispieval tiež do časopisu Most a do niektorých inonárodných časopisov (L'Osservatore Romano, Der neue Ackermannai). Treba zdôrazniť veľkú úctu Štefana Náhalku k slovanským vierozvestcom – sv. Cyrilovi a Metodovi, a vôbec jeho veľký záujem o cyrilo-metodskú problematiku. Prvý navrhol, aby Slovenský ústav v Ríme bol postavený na pamiatku 1 100. výročia príchodu sv. Cyrila a Metoda k starým Slovákom a aby im bol zasvätený. V rokoch 1963, 1967 a 1969 spolu s inými Slovákmi v Ríme zorganizoval slovenské cyrilo-metodské slávnosti, pričom pri všetkých troch slávnostiach Slovákov prijal na zvláštnej audiencii pápež Pavol VI. a mal k nim významné prejavy. V knižnici ústavu zhromažďoval pamiatky staroslovenského písomníctva a produkciu svetovej literatúry o cyrilo-metodskej otázke. V roku 1973 začal redigovať edíciu Dedičstvo otcov, v ktorej mienil uverejňovať staroslovenské texty a štúdie zo slovenských cirkevných dejín. Niekoľko rokov pracoval na životopise prvého slovenského svätca, cyrilo-metodského učeníka a prvého slovenského biskupa sv. Gorazda, ktorý zostal v rukopise. Bol zberateľom cyrilo-metodskej ikonografie.

Na Slovensku prispieval do časopisov Verbum a Smer. Prvý časopis sa venoval kultúrnym prúdom, druhý duchovným otázkam. Vydavateľstvo Verbum v Košiciach vydalo knižne jeho práce Láska v duchovnom živote (1947) a Sviatosť znovuzrodenia (1948, o krste). Náhalkova obšírna práca o francúzskom filozofovi Gabrielovi Marcelovi a o kresťanskom existencializme uviazla v rukopise v jednom katolíckom vydavateľstve, ktorého činnosť komunistický režim práve zlikvidoval. V roku 1957 vydal po taliansky knihu La Slovacchia d´oggi: un richiamo alla liberta (Slovensko dneška: volanie po slobode), v ktorej cudzinu informoval o Slovensku. V roku 1958 vydal pod krycím menom Michal Bystrík knihu Naša cesta, katechizmus v podobe otázok a odpovedí. Mimoriadnu dokumentárnu hodnotu má jeho zborník Exsul familia Slovacorum z roku 1962, v ktorom zhromaždil množstvo informácií o živote Slovákov v rôznych častiach sveta. Vrcholným dielom jeho redaktorského úsilia bolo vydanie Rímskeho misálu latinsko-slovenského v roku 1966, čím sa umožnilo uvádzať do života slovenských katolíkov na Slovensku i v zahraničí liturgickú obnovu, ktorú stanovil druhý vatikánsky koncil. K tomuto dielu treba pridať aj redakciu nového prekladu Nového zákona, ktorý podľa grécko-semitskej pôvodiny spracoval Štefan Porubčan SJ (1968). V roku 1973 vydal pramennú publikáciu Pamätnica Slovenského ústavu sv. Cyrila a Metoda. Vznik a prvé desaťročie a zostavil zborník Rozsievač perál, ktorým si slovenská literárna obec pripomenula šesťdesiatiny básnika Gorazda Zvonického a dvadsiate piate výročie kňazstva.

■ FILOZOFICKÉ OTÁZKY

Iným poľom záujmu Štefana Náhalku bola kresťanská filozofia. K filozofickým otázkam sa v rámci možností vracal aj v emigrácii a uverejnil niekoľko článkov, v ktorých sa prejavoval ako zástanca tzv. kresťanského realizmu, ktorý je uprostred medzi idealizmom a materializmom. Zvlášť dôkladne sa zaoberal kritikou a zamietaním dialektického materializmu.

Od filozofie prešiel na rôzne polia teológie. Zaoberal sa najmä praktickou teológiou, t. j. teológiou sviatostí a duchovnou teológiou. O tom svedčia jeho príspevky v časopisoch Smer, Most a Hlasy z Ríma.

Štefan Náhalka bol príkladným a veľmi zbožným kňazom. Možno bez prepínania povedať, že za normálnych pomerov by bol býval akiste jedným z najkvalifikovanejších kandidátov na stolec sídelného biskupa spišského, biskupa mučeníka Jána Vojtaššáka. Aj keď k tomu pre vonkajšie okolnosti nedošlo, Štefan Náhalka zaujíma jedno z najpoprednejších miest v dejinách slovenského katolicizmu.

Autor je člen Slovenského ústavu v Ríme.

NEOGRAFIA
www.neografia.sk

DODÁVATEĽ KOMPLEXNÝCH RIEŠENÍ V OBLASTI
VÝROBY KNÍH, ČASOPISOV A KATALÓGOV

Plníme knižnice
už 146 rokov

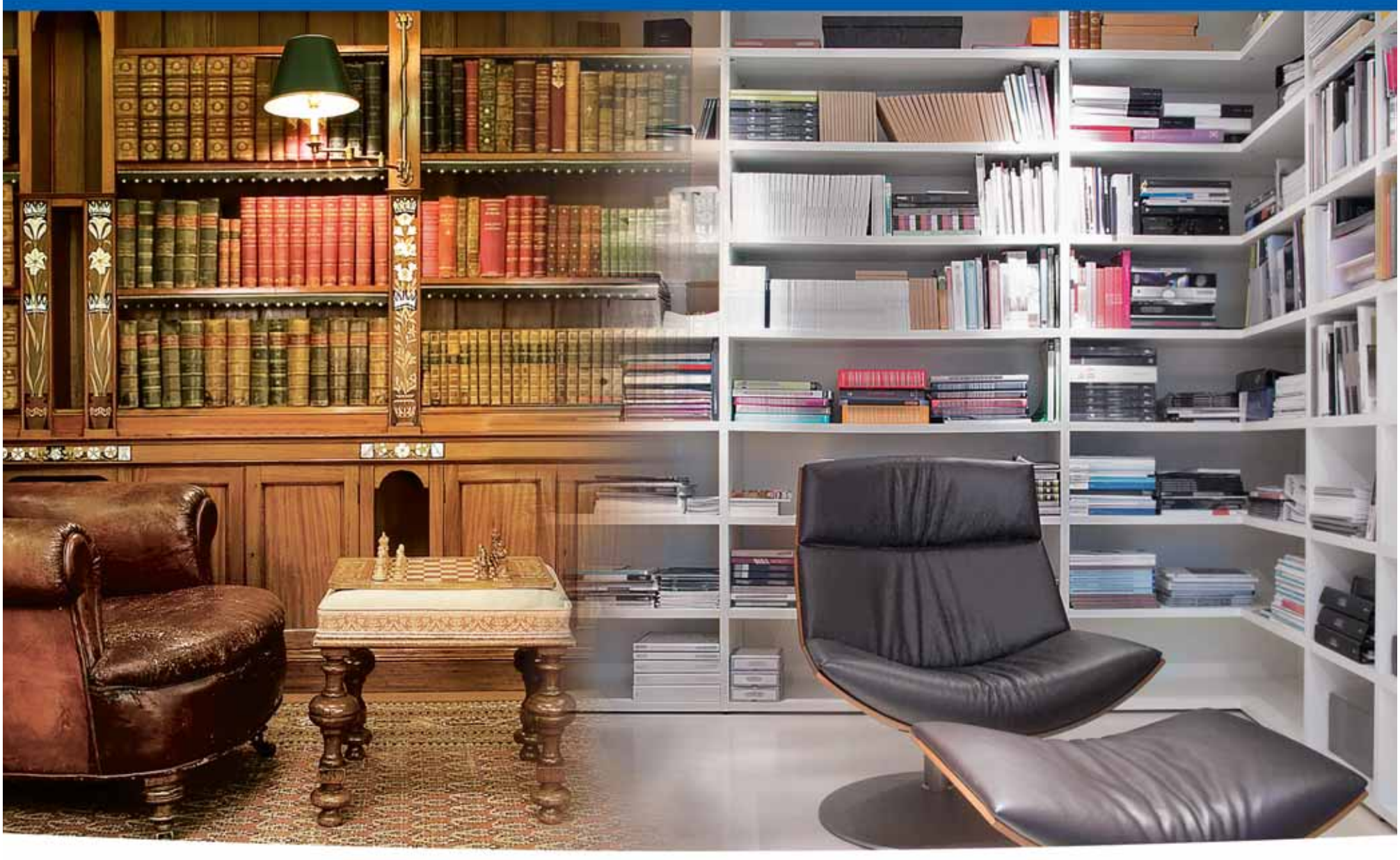

NEOGRAFIA

R - 2016016

ANALÝZA

Stotridsaťjeden škaredých slov a ich politický význam

Demaskovanie jazyka vládcov

Ján Litecký ŠVEDA – Ilustrácia: Andrej MIŠANEK

Nová kniha sociológa Manfreda Kleine-Hartlageho Jazyk SRN má podtitul: 131 škaredých slov a ich politický význam a je venovaná najpoužívanejším slovám a zvratom v nemeckých oznamovacích prostriedkoch alebo ako hovorí autor, „žargónu demokracie“. Asi na ničom sa nedá tak presvedčivo ukázať, kto nám chce vládnuť a aké má hlavné záujmy ako na dešifrovaní jazyka masmédií. Tie sú totiž (až na zanedbateľné výnimky) v rukách vládcov peňazí a práve médiá sú ich hlavnými kanálmi, takrečeno vyhláškami, cez ktoré oznamujú politikom, ako sa majú správať, ak chcú, aby ich v ďalších voľbách opäť pomohli zvoliť.

Ako vidíme v praxi, je to veľmi funkčná závislosť. No a ostatnej mase rozptýlených ľudkov zase goebbelsovsky od rána do večera vtĺkajú do hláv svoje mantry, aby ich ani náhodou nenapadlo rozmýšľať. Zaujímavé, že v prípade masy je to predsa len trochu menej funkčné ako v prípade politikov. Vidina veľkých peňazí robí predsa len svoje, no a toľko peňazí zas niet, aby sa ušlo každému.

■ KALIBER SLOV

V predslove autor ukazuje, ako vo verejnom priestore pribúdajú stereotypné frázy a – neoficiálne – regulácie jazyka, na ktorých vidno, ako sa zužuje ideologické spektrum toho, čo je ešte prípustné. Keďže záujmy ľudí sú iné ako vládnuceho kartelu, nastupuje stále agresívnejšia polemika, robia sa zákony na potláčanie slobodnej diskusie a celá spoločnosť dostáva charakter ideologického apartheidu. Z reči sa stáva prostriedok boja. Autor stručne aj kategorizuje prostriedky tohto jazyka lži: „Máme tu orwellovské prevrátenia kalibru ‚vojna je mier‘; hovorí sa ‚občianska guráž‘ a myslí sa tým demonštratívny konformizmus, pod ‚humanitárnymi intervenciami‘ tu máme útočné vojny odporujúce medzinárodnému právu; hovorí sa ‚tolerancia‘ a myslí sa tým, že ľudia s inými názormi nesmú prísť k slovu...“

Potom uvádza ďalšie kategórie ako slovné trójske kone, omieľané refrény, reči milej tety, odvracanie pozornosti, „anti reč“ – keď sa nehovorí, že sme za masovú migráciu, ale „proti“ rasizmu, líškavé slová a tie, ktoré vyvolávajú pavlovovský reflex, no a tiež zastierajúce anglicizmy, keď doslovný preklad by bol príliš obnažujúci, ako keď napríklad „gender mainstreaming“ je vlastne rodová, pohlavná nivelizácia.

■ LEXIKÓN LŽÍ

Aj keď niektoré z uvedených pojmov a zvratov sú trochu špecifické pre nemeckú politickú situáciu, takmer všetky sa dajú transformovať aj na našu situáciu a pôsobia rovnako odhaľujúco bez ohľadu na konkrétne reálie, ako napríklad heslo Oslobodenie alebo Demokracia. Jednotlivé heslá tohto „lexikónu“ majú rôzny rozsah. Niektoré sú jednoriadkové, niektoré celostranové a niektoré sú vysvetlené aj na viacerých stranách. Heslá sú radené abecedne a podané sú triezvym spôsobom – ako v klasickom slovníku. Z definícií niektorých „paslov“ tu uvediem aspoň pár viet na ukážku.

● **ANTI:** Je zaujímavé, ako často sa táto predpona, hoci predstavuje negáciu, používa na opísanie vlastnej, a nie cudzej pozície. Kto definuje svoju pozíciu záporom, nemusí povedať, že začo vlastne je, a tak sa chce vyhnúť kritike.

● **ANTIRASIZMUS:** Je to rasizmus proti bielym.

● **ANTIFAŠIZMUS**: Po druhej svetovej vojne sa toto slovo, vymyslené Kominternou, definitívne presadilo ako krycí názov pre vládnucich komunistov. V súčasnosti je to etiketa extrémnych ľavičiarov, ktorí tým zakrývajú svoje nepriateľstvo voči liberálnej demokracii.

● **BOJ PROTI PRAVICI:** Keďže pravicový postoj znamená ochranu intaktných tradičných štruktúr, je tento boj zároveň bojom proti národom, národným štátom, rodinám, právu a náboženstvu. Je to politický nástroj jedného nihilistického deštrukčného projektu, ktorý sa postavil proti spoločnosti a civilizácii ako celku.

● **DEMOGRAFICKÁ ZMENA:** Bagatelizovať súčasnú, úmyselne vyvolanú imigrantskú krízu ako „demografickú zmenu“ je rovnako cynické, ako smrť človeka nazvať „zmena zdravotného stavu“.

● **DEMOKRACIA:** Demokracia a národný štát povstali naraz, a nie ako historická náhoda, pretože demokracia znamená kolektívne sebaurčenie a funguje iba vtedy, keď také niečo ako kolektív existuje. V mnohonárodnostnom štáte neexistuje spoločný konsenzus, preto všetky známe existujúce či historické viacnárodné štáty buď nie sú vôbec demokracie, ale autoritatívne režimy, alebo štáty ako Libanon, v ktorom formálne demokratické procedúry sú len modusom na manažovanie konfliktov medzi etnickými skupinami a politici nezastupujú nijaké idey a programy, ale iba čiastkové záujmy.

KNIŽNÝ KÚTIK

● **DIALÓG S ISLAMOM:** Pre človeka pevnej viery je len ťažko predstaviteľné, žeby zmluva s jeho Bohom sa mohla stať predmetom dialógu. „Dialóg s islamom“ je zo strany islamistov braný len ako vyjednávanie o spôsoboch postupnej kapitulácie kresťanstva. Pretože ním v skutočnosti aj je.

● **DOBRÁCI:** Sú to ľudia, ktorí chcú prijímať utečencov dovtedy, až kým sem už nijakí ďalší neprídu, pretože pomery v Európe budú presne také ako v zemiach, z ktorých predtým utekali.

● **EURÓPA:** V ústach súčasných politikov neznamená ani geografický, ani kultúrny, a už vôbec nie etnický pojem, ale iba šifru pre EÚ a jej nárok na neprestajný prírastok moci na úkor národných štátov a ich obyvateľstva. „Európa“ je rétorická zbraň na presadenie politiky velezrady.

● **GLOBALIZÁCIA:** Je to etablovanie štruktúr a inštitucionalizácia bezpodmienečnej prednosti ekonómie pred všetkými inými okruhmi života, jeho cieľmi a záujmami. Keďže tieto štruktúry nie sú demokraticky kontrolovateľné, sú ideálnym biotopom pre sily, ktoré majú záujem na tom, aby neboli zodpovedné za sociálne dosahy ich podnikania, čo je zrejmé na prvý pohľad. Takže realisticky môžeme v Európe očakávať také pomery, ktoré sa budú viac podobať na dnešné Kongo ako na dnešné Švajčiarsko.

● **HOMOFÓBIA:** Týmto slovom ideologická branža označuje averziu voči homosexuálom. Slovo „fóbia“ vlastne znamená určitý psychický defekt, ktorý teda nie je na strane gejov, ale heterosexuálnej väčšiny. No táto averzia je niečo, čo prekračuje kultúry a epochy a je zakorenená v prirodzenosti človeka. Takže použitie slova homofóbia implikuje, že prirodzenosť väčšiny ľudí je defektná.

● **INÝ VÝZOR:** V paralelnom svete, v ktorom sú zabývané naše médiá, kritika masového prisťahovalectva nikdy nejde k skúsenosti a k jej zdrvujúcim výsledkom, ale vždy iba k jednoduchej nenávisti na ľudí, ktorí „inak vyzerajú“. A to, odkiaľ politici nabrali právo masovým prisťahovalectvom postaviť na hlavu celý život národa bez toho, aby spomenuli škody, tak taká otázka sa položiť nesmie, pretože odpoveď by vyznela jednoznačne zničujúco.

● **KONŠPIRÁTOR:** Konšpiračný teoretik je niekto, kto vládnucim elitám podsúva také ciele, ku ktorým sa ony verejne hlásia.

● **ĽUDSKÉ PRÁVA:** Keď sa začínajú v novinách množiť zmienky o ľudských právach, môže si byť človek istý, že pred dverami je vojna.

● **ĽUDSTVO:** Je v záujme vládcov propagovať takú morálku, podľa ktorej každá solidarita voči sociálnej jednotke menšej, ako je „ľudstvo“, je zrada na ľudstve.

● **NENÁVISŤ:** Je to zabijacké slovo, ktorým sa tzv. tolerantná spoločnosť bráni diskusii. Každý utopický svetonázor skôr alebo neskôr dospeje do bodu, kde sa stáva totalitným, pretože už nikoho neoslovuje; do bodu, kde musí siahnuť k teroru, pretože sa mu už minuli argumenty. Utopické ideológie majú svoj životný cyklus a s ich postupnou duchovnou a morálnou degeneráciou rastie totalitný prvok.

● **NEPOSKYTNÚŤ PRIESTOR:** Sloboda slova nie je nijaký humanitárny luxus, ktorý sa dá použiť v prívetivých obdobiach, ale predpoklad toho, že spoločenstvo je schopné riešiť svoje problémy.

● **NEVLÁDNE ORGANIZÁCIE:** Je to zavádzajúci preklad z angličtiny, ktorý by mal znieť „neštátne organizácie“. Ide totiž o súkromné organizácie, ktoré nepodliehajú štátnej kontrole. A majú svoje pevné pravidlo – čím väčšia a bohatšia je takáto organizácia, tým má bližšie k silným finančným veľkohráčom.

● **OBOHATENIE:** Je veľa vecí, ktorými sa človek môže cítiť obohatený, ale len veľmi málo takých, ktorými sa obohatený cítiť musí... Neustále omieľanie tohto slova, za ktoré Nemci vďačia masovému privandrovalectvu, už obsahuje v sebe aj vlastné dementi: nikto, kto bude skutočne obohatený, nepotrebuje na to, aby si to uvedomil, neustále rovnaké frázy. Nijaká centrála Lotta nebude šťastnému výhercovi miliónov neustále podsúvať, že by sa mal cítiť obohatený...

● **OBYVATEĽSTVO:** Má to v sebe určitú logiku, ako sa slovo ľud postupne nahrádza slovom obyvateľstvo. Po skúsenostiach z konca NDR, keď obľúbeným heslom protestu bolo – My sme ľud, ich vládnuci následníci nemajú nijakú chuť toto zažiť znovu. Pretože ľud je solidárne spoločenstvo, ktoré môže konať kolektívne, a prípadne aj odstrániť vládu. Žiadny ľud – žiadna solidarita. Žiadna solidarita – žiadne nebezpečenstvo.

● **OSLOBODENIE:** Veľmi udivujúce tvrdenie, keď si spomenieme, že to znamenalo masové znásilňovanie, vyhnanie miliónov Nemcov zo svojej vlasti, masové úmrtia v zajateckých táboroch, svojvoľné zatýkanie, odvlečenie a smrť mnohých Nemcov. Používanie takého termínu, ktorý evidentne odporuje zdravému ľudskému rozumu, je možné iba na základe vysoko komplexných ideológií, ktorých zmyslom je práve vyradenie zdravého ľudského rozumu.

● **PREDSUDKY:** Na rovine každodennosti je to niečo ako štatistika obyčajného človeka: udržia sa nanajvýš dovtedy, dokedy im neodporuje skutočnosť.

● **RASIZMUS:** V úvode hesla cituje aforistu Michaela Klonowského, že dnes ako rasizmus sa označuje už to, keď sa povie, že vôbec existujú nejaké rasy. Je to nástroj masového psychoteroru, aby sa nikto verejne neodvážil pochybovať o tom, že masové prisťahovalectvo je „obohatením“. Konštatovať akékoľvek rozdiely medzi národmi sa ihneď označuje ako rasizmus. Už len myšlienka, že nejaký národ stojí za to, aby bol zachovaný, sa prenasleduje. Kto sa riadi takouto stratégiou, nechce len to, aby európske národy sa stali menšinami vo vlastných krajinách, ale aby prestali vôbec existovať. Tu ide o program studenej genocídy na bielych národoch, ináč povedané vyhladzovací rasizmus.

● **ROZMANITOSŤ:** Prvá forma rozmanitosti, ktorá padne za obeť multietnickej spoločnosti zmietanej nevyhnutnými konfliktami, bude rozmanitosť názorov.

● **SVOJPRÁVNY OBČAN:** Volanie po ňom je typické pokrytectvo vládnucich, pretože nijaký štát a nijaká politická trieda nepodporuje revolucionára ako vzor.

● **ŠIROKÝ ZVÄZOK:** Keď také niečo čítame v novinách, vo veľkej väčšine to znamená, že inak zmýšľajúcim treba zabrániť vyjadriť svoju mienku na demonštrácii. Zároveň tým chcú zamiesť pod koberec trápny fakt, že extrémna ľavica je iba užitočná SA buržoázie.

● **ÚSTAVNÉ HODNOTY:** Štát nemá právo vychovávať k akýmkoľvek postojom, použitie práva musí byť viazané na skutky, a nie na súhlas alebo odpor voči nejakým hodnotám, pretože potom už ide o prenasledovanie názoru.

Krvavé voľby v Skalici roku Pána 1867

Po vzniku Matice slovenskej sa slovenskí národovci rozhodli, že je potrebné aj na parlamentnej pôde bojovať za národné práva. V Skalickom okrese vystúpil medzi prvými A. Radlinský, v Turej Lúke F. Sasinek, v Stupave M. Mudroň. Proti Radlinskému v Skalici vystúpil maďarónsky starosta Kuba. Radlinský dobre poznal Kubovo „slovákožrútstvo“, a preto dávno pred voľbami poslal na Dvorskú uhorskú kanceláriu žiadosť osemnástich obcí, aby sa voľby konali v neutrálnom meste – povedzme v Holiči.

V posledných voľbách v roku 1861 sa totiž protislovenskí voliči preslávili priamymi útokmi na Slovákov. Túto žiadosť podpísali všetci kňazi a richtári celého okresu. Na prvom mieste bol podpis Andreja Radlinského. Žiadosť vyslyšaná nebola, voľby sa konali v Skalici. Kuba podplácal, hrozil, zúril, ale okres bol na strane milovaného kňaza Radlinského. Dvadsiateho deviateho novembra 1867 išlo s Radlinským do Skalice do dvetisíc voličov. Pred Vrádišťom ich čakali Kubovi kortéši a sľubovali, hrozili. Občania z Kútov, Brodského, Kopčian a Gbelov však ostali pri Radlinskom. Po odvolení museli Radlinského voliči z bezpečnostných dôvodov prenocovať v jezuitskom kláštore. Kubom najatí a podplatení chlapi vylomili kláštorné dvere a palicami, kameňmi a sekerami dotĺkli a dopichali dvadsaťpäť voličov z Brodského a Gbelov, najnebezpečnejšie Mareka Poláka z Kútov.

Radlinský voľby prehral, Kuba sa stal poslancom. Po tejto krvavej voľbe vyzvali levárski občania kňaza Martina Čulena, aby ich zastupoval v Svätojánskom okrese.

„Velebný pane,“ píše roľník ťažkou rukou, „my niže podpísaní Vás úctive žiadame, aby ste sa nad nami zmilovali a v našom okrese za ablegáta vystúpiť ráčili.“ Hollý Jozef, richtár.

Napriek veľmi zlým skúsenostiam Čulen neodolal a svojim voličom píše: „Sľubujem Vám na moje úprimné, pod statočnou slovenskou halenkou pestované srdce, že vždy a všade hájiť budem s celou silou vaše zaznané práva a budem bojovať proti krivdám, ktoré znášate.“

Zachovala sa aj volebná pieseň: Všetci sa zídeme do Svätého Jána, by sme si zvolili zástupcu, nie pána. Martina Čulena všetci dobre známe, on sa nás zastane, jemu vóta dáme. Nech nám tak pomáha Kráľovná nebeská, Panenka Mária, patrónka uhorská.

Autorom piesne bol ľudový spevák Ján Šišulák zo Sekúl. Protikandidátom Čulena bol maďarón Lukácsy, ktorý si pozval ako agitátora akéhosi Zsiskayho (pôvodne Šiška), ktorý rečnil v Kuklove ľuďom idúcim z kostola: „Nevoľte Čulena! Čulen je Rus, pansláv, on chce zapredať krajinu cudzím!“

„Ale čoby,“ ozval sa muž zo zástupu, „veď on je hen z Brodského!“ Lukácsy chodil po dedine a pýtal sa sedliaka: „Tak čo, Jano, kam by si sa radšej dostal? Po pravej ceste do neba alebo po ľavej do pekla?“– „Pravdaže, do toho neba,“ znela odpoveď. „No vidíš, Jano, do neba je len jedna cesta, a to je tá moja pravá.“ A zapísal si volebný hlas na svoju stranu.

To všetko sa navlas opakovalo aj v iných slovenských okresoch. Kde to nešlo ľsťou, hrozbou a podplácaním, použilo sa násilie. Vo Vrbovom, keď iným spôsobom nemohli rozohnať voličov slovenského kandidáta J. Boora, žandári vystrelili do zástupu slovenských voličov. Výsledok – jeden mŕtvy, niekoľko ťažko a ľahko zranených a mnoho zatvorených slovenských voličov dostalo lekciu z uhorského volebného práva. Slovenské volebné programy, ktoré žiadali rovnoprávnosť národností, slobodné voľby, zrušenie panskej snemovne, obmedzenie armády, národnostné školy, boli neprijateľné a „buričské“. Maďarská aristokracia vynaložila maximálne úsilie, aby sa nijaký Slovák či národnostný poslanec nedostal do parlamentu.

Pražský nemecký časopis Politik z roku 1872 píše o maďarských voľbách:

„V Maďarsku je pokoj, keď nie sú voľby. Vojna je, keď sú voľby, vtedy sa pije, žerie a zabíja...“

Peter KOZOLKA

Program o Františkovi Hečkovi zaplnil priestory Literárneho múzea SNK

Niesť syna na krídlach našich

Mária RAPOŠOVÁ – Foto: Radoslav ONDRAŠOVIČ

V Literárnom múzeu Slovenskej národnej knižnice v Martine uviedli nedávno reprízu scénického predstavenia Niesť syna na krídlach našich, ktoré tu malo premiéru 2. decembra 2015. Premiéra vlani uzatvorila rok, počas ktorého Literárne múzeum viacerými podujatiami pripomínalo dve jubileá Františka Hečka – 110. výročie narodenia a 55. výročie úmrtia. Počas reprízy bola sála ešte preplnenejšia než na premiére a viacerí diváci sledovali vyše hodinové predstavenie postojačky.

Program pôsobivými rozprávačskými vstupmi, hereckou interpretáciou, premietaním historických fotografií, hudbou a piesňami oživil osudy a vzťahy spisovateľov Františka Hečka i jeho manželky Márie Jančovej-Hečkovej. Scénický príbeh vrcholil na Vianoce 1939 v čase hospodárskej i politickej krízy po vypuknutí druhej svetovej vojny. Tri roky predtým pridelila školská správa mladým manželom byt, v ktorom predchádzajúci nájomník umrel na tuberkulózu. Všetci Hečkovci v tom byte začali chorľavieť. Mladší syn Miško doplatil na bacily tuberkulózy zápalom mozgových blán. Hra sa sústredila najmä na drámu zaskočených rodičov, ktorým sa narodili úplne zdravé a krásne deti a odrazu hrozilo, že ich stratia. Pritom hra odhalila, čo bolo dosiaľ pred verejnosťou ukryté – umožnila nahliadnuť do súkromia, ako obaja manželia dokázali morálne čisto prijať krutý osud, ako sa v trápení podporovali a povzbudzovali, ako to upevnilo ich rodinu aj ich charaktery.

Eva Mankovecká (Hečková) a Ivan Giač (Hečko) v scénickej adaptácii Niesť syna na krídlach našich.

■ HODNOTNÉ VÝKONY

Scénické čítanie bolo kombinované s hodnotnými hranými výkonmi profesionálnych umelcov – herečky Slovenského komorného divadla Evy Mankoveckej, ktorá stvárnila Máriu Jančovú-Hečkovú, a bývalého člena Komorného divadla Ivana Giača, ktorý hral Františka Hečka. Hudobne a spevom príbeh sprevádzal koncertný huslista Marián Kramár. Počas celého predstavenia premietalo Literárne múzeum v pozadí scény na plátno vyše tridsať historických fotografií zo súkromného archívu dcéry Hečkovcov Magdalény Hajnošovej ako aj z Literárneho archívu SNK. Na scénu sa podarilo umiestniť historický nábytok z čias mladosti Hečkovcov, ktorý Literárne múzeum vybralo zo svojich zbierok, a ďalšie rekvizity požičali Slovenské komorné divadlo Martin a Múzeum Jána Kollára Mošovce. Takže aj keď šlo o umelecké predstavenie, príťažlivá bola i historicita použitého materiálu. Texty čerpalo Literárne múzeum najmä z denníkov oboch spisovateľov, ale aj od dcéry Magdalény Hajnošovej.

Manželia František Hečko a Mária Jančová-Hečková so synom.

■ DCÉRINO ROZPRÁVANIE

Po ukončení dramatizovaného príbehu dcéra spisovateľov Magdaléna Hajnošová, ktorá žije teraz v Bratislave, sa podelila s divákmi o spomienky na rodičov. Keďže väčšina divákov bola z Martina a okolia, sústredila sa v spomienkach najmä na martinské obdobie ich rodiny. Na podujatí boli aj rodáci Márie Jančovej so starostom Oravského Podzámku Jozefom Záhorom, preto Magdaléna Hajnošová pridala aj zaujímavé spomienky na Dolnú Lehotu (teraz súčasť Oravského Podzámku), kde prežila s rodičmi a bratom koniec druhej svetovej vojny a kde sa rodilo najslávnejšie literárne dielo jej otca Červené víno a počas jeho neskorších dovolenkových pobytov čiastočne aj Drevená dedina. K spomínaniu sa pridali aj diváci, ktorí si na Hečkovcov ešte pamätali

Na záver podujatia predstavila Magdaléna Hajnošová svoju vlastnú najnovšiu knihu František Hečko, život a Červené víno. Na podujatí sa zúčastnili aj potomkovia z rodiny staršieho syna Hečkovcov Ferka: Viera Jurovcová a Zuzana Verešová, obe rodené Hečkové.

Komisie výboru Matice slovenskej rokovali v Banskej Bystrici

K programovým otázkam Matice

Text a foto Margaréta VYŠNÁ

Začiatkom marca sa v Dome Matice slovenskej v Banskej Bystrici zišli na spoločných rokovaniach dve komisie výboru Matice slovenskej – komisia pre národnostné vzťahy a komisia pre školstvo a kultúru. Na programe rokovania bola voľba predsedu komisie VMS pre školstvo a kultúru, príprava dokumentu pôsobnosti, zásad rokovania a členstvo v komisii a príprava stretnutia so zástupcami Združenia miest a obcí Slovenska (ZMOS). Rokovanie viedla Libuša Klučková, pre chorobu sa na rokovaniach nezúčastnil predseda Viliam Komora.

Najobsiahlejším bodom bolo zostavenie pôsobnosti a zásad rokovania komisií, ktoré považujú jej členovia za nevyhnutné pre systematickosť práce komisie a určenie jej úloh. Medzi takéto úlohy bude patriť najmä prerokovanie bodov programu výboru MS, ktoré sa týkajú jazykovo zmiešaného územia, školstva a kultúry, podávanie návrhov predsedníctvu MS, výboru MS a Členskému ústrediu MS, ale aj prerokúvanie záležitostí predložených komisii od týchto orgánov, vyjadrovanie sa k finančným, organizačným a materiálnym otázkam v Matici slovenskej týkajúcich sa jazykovo zmiešaného územia.

Členovia komisie chcú zaujímať stanoviská na používanie výrazov a slovných spojení v oblasti národnostných vzťahov, školstva a kultúry, budú spolupracovať s orgánmi verejnej správy a v nevyhnutných prípadoch vykonávať aj vlastné prieskumné návštevy v týchto orgánoch na získanie vysvetlení a podkladov priamo na pôde daného subjektu.

■ MINIMÁLNE RAZ

Minimálne raz za rok komisie zverejnia svoje stanoviská na plnenie strategických a programových úloh MS k postaveniu občanov na jazykovo zmiešanom území, k hodnotiacim správam štátnych orgánov. Obe komisie by mali pôsobiť najmä ako odborný, iniciačný, kontrolný a konzultačný orgán výboru Matice slovenskej pre otázky týkajúce sa jazykovo zmiešaného územia SR, školstva a kultúry. Členstvo v komisii sa bude v zásade riadiť podľa pravidiel platných pre výbor MS, členovia komisie sa budú schádzať raz za dva mesiace, minimálne šesťkrát do roka. Prítomní zostavili aj nový návrh zoznamu členov komisie. Zásady rokovania komisií nadobudnú platnosť po pripomienkovaní všetkých členov komisií a po predložení a schválení výborom MS.

■ PERSONÁLNE OTÁZKY

Rokovanie so zástupcami ZMOS-u je jednou z možností, ako upozorniť na nedostatočné podmienky vzdelávania v štátnom jazyku na národnostne zmiešanom území štátu. Komisia sa zhodla na predbežnom programe stretnutia – výchova k národnému sebavedomiu, otvorenými otázkami v príprave stretnutia so ZMOS-om zostáva výber vhodných zástupcov ZMOS-u na rokovanie, príp. ďalšie alternatívy.

Z rokovania komisií Matice slovenskej k programovým otázkam.

Predsedu komisie VMS pre školstvo a kultúru sa pre pracovnú zaneprázdnenosť a neprítomnosť jej kandidáta Júliusa Lomenčíka opäť nepodarilo zvoliť. Jej členovia uvažujú aj o iných vhodných kandidátoch.

Mobilizačné sto osemdesiate výročie výstupu štúrovcov na Devín

Štedré zdroje národného povedomia

Ján MARKO, člen MO MS Nitra-Klokočina

Matica slovenská, vedomá si svojho historického poslania tak ako v priebehu predchádzajúcich desaťročí, dnes zjednocuje Slovákov za zachovanie našej identity. My súčasníci si s hlbokou úctou a vďakou pripomíname život a dielo našich významných osobností, tvorcov slovenských národných dejín, nášho kresťanského, kultúrneho a spoločenského dedičstva. Hrdosťou nás napĺňa skutočnosť, že naši predkovia významnou mierou prispievali k rozvoju každého štátneho útvaru, v rámci ktorého žili, ale aj k obohateniu európskej kultúry.

Uvedená stručná charakteristika nás nabáda zamyslieť sa, čo konkrétne môže vykonať každý z nás pre naplnenie odkazu našich predkov práve teraz, keď si upevňujeme miesto v Európe už ako príslušníci našej slobodnej a nezávislej slovenskej vlasti.

Za neoddeliteľnú súčasť nášho matičného života považujeme vyššiu osobnú angažovanosť v rodinnom, v spoločenskom a vo verejnom živote. Oslovme príslušníkov staršej, strednej, ale aj mladšej generácie, ktorí si zachovávajú národné cítenie. Výchova k internacionalizmu, výchova k svetoobčianstvu, ale aj nežičlivé sociálne postavenie značnej časti Slovákov zabraňuje v reálnej podobe vidieť, vnímať a chápať našu históriu. Žiaľ, ešte aj dnes mnohí takzvaní slovenskí historici za výdatnej podpory predstaviteľov politických strán v deformovanej podobe prezentujú históriu Slovákov.

V súčasnom období veľký priestor na rozvíjanie národného, kultúrneho a spoločenského života Slovákov poskytujú aj Slovenské národné noviny. Po ďalších efektívnych úpravách obsahu jednotlivých rubrík môžu rozhodujúcou mierou prispieť k zvýšeniu záujmu našich čitateľov o diela autorov, ktoré dokážu nadchnúť, prispieť k rozvíjaniu sebavedomia, ale najmä slovenského národného vedomia. V širšom rozsahu využívajme osobný kontakt s ľuďmi vo svojom okolí na informovanie o význame a poslaní Matice slovenskej, o jej aktivitách, kultúrnych a spoločenských podujatiach, na získavanie nových členov Matice slovenskej, ako aj na získavanie nových odberateľov Slovenských národných novín.

Naše spoločné vystúpenie poskytuje príležitosť na zviditeľnenie Matice slovenskej počas Národnej slávnosti na Devíne 23. apríla 2016 pri príležitosti 180. výročia výstupu štúrovcov na staroslávny Devín.

Marián TKÁČ
predseda Matice slovenskej

Slávnosť na Dolnej zemi

V Nadlaku – podľa vyjadrenia náhodných obyvateľov mestečka na rumunsko-maďarskej hranici – sú viac ako polovica zo siedmich tisícov Slováci. Pred dvesto rokmi (v roku 1812) tu založili slovenskú evanjelickú (luteránsku) faru a čoskoro postavili aj nádherný chrám. Podľa vyjadrenia cirkevného dozorcu dnes sa zaplní mohutný kostol len niekoľkokrát v roku.

A práve tu v Nadlaku v sídle Demokratického zväzu Slovákov a Čechov v Rumunsku, ako aj v Kultúrnej a vedeckej spoločnosti Ivana Kraska sa 18. a 19. marca 2016 konal 8. ročník odovzdávania cien Ondreja Štefanka, rodáka z Temešváru (narodil sa 18. marca 1949, zomrel 20. februára 2008), významného spisovateľa, básnika, kultúrneho dejateľa, stmeľujúcej osobnosti slovenskej Dolnej zeme i celého slovenského zahraničia. Bol okrem iného šéfredaktorom slovenských časopisov, vrátane spoločného časopisu Slovákov z Maďarska, Rumunska a Juhoslávie Dolnozemský Slovák. Prezident Gašparovič mu udelil v septembri 2008 Rad Bieleho dvojkríža II. triedy in memoriam za zásluhy pri organizovaní života Slovákov v Rumunsku.

Cena Ondreja Štefanka sa udeľuje od roku 2009 dvom žijúcim osobnostiam slovenského zahraničia, respektíve občanom Slovenska, ktorí svojou činnosťou výrazne a dlhodobo prispeli k rozvoju slovenského života v zahraničí. Za rok 2016 ju dostali etnograf prof. Ján Botík a Samuel Vrbovský, evanjelický biskup a. v. z Báčskeho Petrovca. Obaja boli ocenení aj Pamätným listom predsedu Matice slovenskej.

Súčasťou tohtoročného stretnutia bola aj medzinárodná konferencia Divadelné múzy na Dolnej zemi. Dozvedeli sme sa o začiatkoch divadelníctva medzi dolnozemskými Slovákmi – ten sa spája s Petrovcom, s rokom 1866 a s nemeckým autorom Kotzebuem – vtedy tu odohrali jeho frašku Starý kočiš Petra III. Pripomenulo mi to 5. august 1841, keď v sobotištskej krčme zažiarila práve v tejto hre vtedy len sedemnásťročná Anička Jurkovičová, aby ju už o dva mesiace stískal v hre Nevoľníci aneb Isidor a Oľga Janko Francisci.

Divadlo je jedinečný fenomén. Pomáhal Slovákom v čase štúrovcov a čoskoro aj Slovákom na Dolniakoch. Má dnes právo skĺznuť tento fenomén do lascívnej zábavy plnej vulgarizmov? Držme sa radšej zdravých koreňov, Slováci!

vydavatel.sk
SLOVAKIA ONLINE
·tasr·

Dvadsiate šieste výročné Dni Augusta Horislava Škultétyho

Sústredili pozornosť na Hrebendu

(kb) – Foto: Marek HANUSKA

Vo Veľkom Krtíši si už dvadsaťšesť rokov pripomínajú svojho významného rodáka sériou podujatí pod názvom Dni Augusta Horislava Škultétyho. Začínajú sa pravidelne na prelome zimy a jari programom tematicky zameraným na významné výročie, osobnosť alebo udalosť, ktorá sa týka mesta a blízkeho regiónu.

Na seminároch, akadémiách a výstavách si takto pripomenuli mnohých učiteľov, hercov, spisovateľov, maliarov, cirkevných hodnostárov, národovcov, vedcov, priekopníkov v rôznych oblastiach a iné osobnosti spoločenského, národnobuditeľského politického a podnikateľského diania v Novohrade. V centre pozornosti boli aj významné udalosti, ako povedzme vznik baníctva, vznik mesta či okresu. Tohto roku sa usporiadatelia – Spoločnosť AHŠ, Matica slovenská, Knižnica a i., zamerali na priekopníka distribúcie kníh Mateja Hrebendu pri príležitosti 220. výročia jeho narodenia. Prvým zo série aktivít bol seminár spojený s uvedením pamätnice združenia a výstavou kníh Vydavateľstva Matice slovenskej. Zástupcovia usporiadateľských inštitúcií, MO MS, študenti miestneho gymnázia sa 10. marca 2016 zišli pri buste Augusta Horislava Škultétyho na námestí, kde po krátkom príhovore položil kvety primátor mesta Dalibor Surkoš. Maticu slovenskú zastupovali členovia výboru MS Ing. Alena Rezková a Ján Brloš aj miestni matiční funkcionári Eva Gallayová a Ján Labát a ostatní matičiari. V Hontiansko-novohradskej knižnici Augusta Horislava Škultétyho sa potom uskutočnila odborná prezentácia s priblížením dôležitých momentov života Mateja Hrebendu, ktorú viedla Mgr. Danka Šágyová. Po uvedení Pamätnice združenia Spoločnosť AHŠ prostredníctvom Mgr. M. Hroncovej a Jána Brloša z Oblastného pracoviska MS symbolicky otvorila sériu výstav a besied Matičná jar s knihou. Vystavené publikácie Vydavateľstva Matice slovenskej si prítomní so záujmom prezreli a prejavili i záujem o kúpu niektorých kníh. Dni AHŠ budú podľa programu pokračovať ďalšími podujatiami s cieľom posilniť národné povedomie na juhu Slovenska.

Dni Augusta Horislava Škultétyho pripravili Spoločnosť AHŠ a Matica slovenská.

Matica vyzvala politických predstaviteľov na podporu školstva

Apelujú na kompetentných, aby konali

Michal SITNIK – Ilustračné foto: Miroslav STAŠKO

Petičnú výzvu na podporu slovenského školstva, ktorú pod vedením Matice slovenskej (MS) skoncipovali predstavitelia slovenského školstva i radoví občania, zaslal správca MS Maroš Smolec trom najvyšším ústavným činiteľom, ministrovi školstva a všetkým predsedom politických strán, ktoré v marcových voľbách prekročili brány Národnej rady SR (NR SR).

„Kvalitná výchova a vzdelanie sú základom každej prosperujúcej demokratickej spoločnosti. Apelujeme preto na poslancov NR SR a členov vlády SR, ktorí získaním mandátu od voličov budú v rokoch 2016 – 2020 rozhodovať a ovplyvňovať verejnú politiku, aby zabránili ďalšiemu úpadku vzdelanosti a podporovali výchovu nových osobností schopných dosahovať úspechy vo všetkých oblastiach spoločenského života na Slovensku," uvádza sa vo výzve, o ktorej informovala tlačové agentúry a verejnosť Ivana Poláková z Informačného ústredia MS v Martine.

Noví poslanci parlamentu a členovia vlády by sa mali pričiniť o zásadný obrat vo financovaní slovenského školstva, ktoré je jedným z najslabších v celej Európe – 3,8 percenta z HDP, pričom priemer Európskej únie (EÚ) je 5,6 percenta až 6 percent z HDP, uviedla I. Poláková.

Signatári výzvy ďalej poukazujú na nízke financovanie, ktoré vytvorilo mimoriadne vážny modernizačný deficit – nielen vo vybavení škôl, v ich technickom stave, ale aj vo vzdelávaní učiteľov, v ich sociálnom a spoločenskom statuse. Zároveň vyzvali všetkých občanov Slovenskej republiky, aby výzvu podporili podpisom v elektronickej petícii na internetovej stránke MS.

„Apelujeme na všetkých, ktorým leží na srdci budúcnosť Slovenska, aby napomáhali skvalitnenie slovenského školstva. Hodnota človeka i spoločnosti je daná ich úrovňou a vyspelosťou – vedomostnou, mravnou i ľudskou. Tento atribút človeka sa nedá formovať bez zodpovednej výchovy a vzdelávania," zdôraznili signatári výzvy.

Medzinárodný turnaj v jadžente

Gabriela HROŠŠOVÁ, MO MS v Nitre

Pri príležitosti 23. výročia osláv vzniku jadžentu sa uskutočnili koncom februára tohto roku v srbskom Temeríne dva medzinárodné turnaje – druhý Medzinárodný turnaj v jadžente a prvý Medzinárodný turnaj v bumdžente.

Na turnajoch prvý raz štartovali aj slovenskí súťažiaci.

Jadžent môžeme považovať ako jednu, ak nie vôbec prvú hru slovenského pôvodu na svete. Autor tejto novej loptovej hry profesor Janko Pavlis je totiž slovenského pôvodu. Jednou z hlavných myšlienok pri vzniku jadžentu bola aj myšlienka nadviazania kontaktov prostredníctvom hry medzi slovenskými menšinami v Srbsku, Maďarsku, Rumunsku so Slovenskom a prispieť tak k rozvoju slovanskej vzájomnosti.

Na tomto turnaji mal zastúpenie aj Nitriansky kraj prostredníctvom matičiarov z Miestneho odboru Matice slovenskej v Nitre a zároveň zástupcov Športového odboru Matice slovenskej prostredníctvom predsedu Ľubomíra Kleštinca a Gabriely Hroššovej. Náš kraj za hranicami reprezentovali študenti stredných škôl z Nitry a Nových Zámkov.

PRIPOMÍNAME SI

26. marca

– päť rokov od smrti katolíckeho kňaza, esejistu a publicistu Antona Hlinku (1926 – 2011)

27. marca

– deväťdesiatpäť rokov od narodenia spisovateľa pre deti a mládež Ruda Morica (1921 – 1985)

– pred dvadsiatimi piatimi rokmi opustil územie Slovenska posledný sovietsky vojak; okupácia tak trvala od 21. augusta 1968 do 27. marca 1991 a zanechala okrem stovky obetí na životoch veľké materiálne a ekologické škody najmä v miestach dislokácie vojsk (Sliač, Lešť, Jelšava, Komárno, Ružomberok a i.)

– sedemdesiatpäťku oslávi bývalý prezident SR doc. JUDr. Ivan Gašparovič

28. marca

– pred deväťdesiatimi piatimi rokmi zaútočili na verejné zhromaždenie Slovenskej ľudovej strany pri prejave Andreja Hlinku mladí ľavičiari, napadli rečníka kameňmi a zbili niekoľko účastníkov mítingu, jeden z nich, Štefan Mikuš, zraneniam podľahol (1921)

– päťdesiat rokov, čo Americká filmová akadémia udelila cenu Oscara v kategórii zahraničných diel filmu slovenského režiséra Jána Kadára Obchod na korze v hlavnej úlohe s Jozefom Kronerom (1966)

29. marca

– pred deväťdesiatimi rokmi zomrel slovenský tolstojovec, lekár a spisovateľ Albert Škarvan (1869 – 1926); známe sú jeho Zápisky vojenského lekára aj film o jeho živote Albert, Albert...

– šesťdesiatich piatich rokov sa dožíva spisovateľ a esejista Ján Tužinský, dlhoročný pracovník Slovenského rozhlasu, začas aj jeho riaditeľ

30. marca

– tristodeväťdesiat rokov od smrti grófky Alžbety Coborovej-Turzovej (1578 – 1626), vzdelanej druhej manželky uhorského magnáta a palatína Juraja Turzu, ktorá korešpondovala aj po slovensky a finančne pomáhala slovenským študentom z chudobných rodín dokončiť zahraničné univerzity

– pred deväťdesiatimi rokmi sa narodil básnik Vojtech Mihálik (1926 – 2001), majster sonetu; na protest proti demokratizačnému úsiliu Kultúrneho života odišiel z jeho redakčnej rady a v časoch tzv. normalizácie bol predsedom Zväzu slovenských spisovateľov

– šesťdesiatpäťku oslávi náš olympijský víťaz v dráhovej cyklistike Anton Tkáč

31. marca

– pred štyristo šesťdesiatimi rokmi (1556) do tla vyhorelo mestečko Vrbov na Spiši, dnes známe termálnymi kúpeľmi

1. apríla

– stodesať rokov, čo sa narodil karikaturista a knižný grafik Viliam Weiskopf (1906 – 1964)

3. apríla

– pätnásť rokov od smrti hudobného skladateľa a dirigenta SĽUK-u Tibora Andrašovana (1917 – 2001)

6. apríla

– pred deväťdesiatimi piatimi rokmi sa narodil matičiar, šéfredaktor Slovenských pohľadov a literárny vedec Ivan Kusý (1921 – 2000)

7. apríla

– tridsať rokov, čo v emigrácii v USA zomrel predstaviteľ katolíckej moderny básnik Rudolf Dilong (1905 – 1986)

(jč)

Týždenník Matice slovenskej. Vydávajú MS a VMS, s.r.o., IČO 00 179 027, IČO 36 418 404. Martin. Šéfredaktor Maroš SMOLEC. Zástupca šéfredaktora Emil SEMANCO. Sídlo: P. Mudroňa 1, 036 01 Martin. Tel: 043/38 12 838, 38 12 811, e-mail: snn@matica.sk, snnredakcia@matica.sk. Filiálna redakcia: Grösslingová 23, 812 51 Bratislava. Administrácia: Matica slovenská, P. Mudroňa 1, 036 01 Martin. Tel: 043/38 12 838, 38 12 811. Tlač Neografia, a. s., Martin.. Rozširuje PNS, Mediaprint Kapa a redakcia. Redakčná rada: Marián TKÁČ, Marián GEŠPER, Peter CABADAJ, Ján ČOMAJ, Ján JANKOVIČ, Jaroslav CHOVANEC. Podávanie novinových zásielok povolené OZ SsRp Banská Bystrica, č.j. 1081-93-PTPz 30.3.1993. Objednávky na predplatné prijíma redakcia SNN, Slovenská pošta a každý doručovateľ. Objednávky zo zahraničia: redakcia SNN a Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Námestie slobody 27, 810 05 Bratislava 15, e-mail: zahranicna.tlac@slposta.sk. Ročné predplatné 26 €, v ČR 530 Kč + 460 Kč poštovné, Európa 100 €, ostatný svet 180 USD. Neobjednané rukopisy a fotografie nevraciame. MIČ 49 644, ISSN 0862-8823. EV 4009/10.